A MAGYAR ÉLELMISZER-GAZDASÁG 2011. ÉVI HELYZETE

a Vidékfejlesztési Minisztérium által az agrárgazdaság 2011. évi helyzetéről összeállított Jelentés rövidített változata

Bevezetés

A mezőgazdaság számára kimagasló volt a 2011. év, mivel a nemzetgazdasági növekedés súlypontja az utolsó két negyedévben az ipari termelésről, illetve a külkereskedelmi többletről a mezőgazdaságra került át. Ezzel a mezőgazdasági hozzájárulás a nemzetgazdasági GDP-ben 3,2%-ról 4,6%-ra nőtt. Az adatok alapján kijelenthető, hogy a mezőgazdaság – alacsony bázisról induló – megnövekedett teljesítménye nélkül a nemzetgazdaság csak minimális gazdasági növekedést tudott volna felmutatni a 2011. évben.

A mezőgazdaság teljes kibocsátása 2011-ben 2169 milliárd forint volt, ami folyó áron számítva 28,8%-kal magasabb, mint 2010-ben, és a valaha számított legmagasabb érték. A mezőgazdaság által előállított javak ára átlagosan 17%-kal, a kibocsátás volumene 10%-kal nőtt. A növényi termékek magas hozamai mellett hosszú évek után először az állati termékek kibocsátása is nőtt. A kibocsátás értékének növekedését a növényi és az állati termékek esetében is jelentős áremelkedés erősítette.

A kedvezően alakuló termésátlagok mellett a fontosabb szántóföldi növények esetében a belvíz- és árvízkárok mérséklődésével a 2010. évihez képest nagyobb betakarított terület is hozzájárult a termésmennyiség emelkedéséhez.

Az állattenyésztési ágazatok helyzetének elemzése során megállapítható, hogy az ágazatok legsúlyosabb problémái nem csak speciálisan ágazati, hanem gyakran horizontális jellegűek. Az állatállomány nagysága a 2011. december 1-jei adatok alapján elmaradt az előző évitől, csak a szarvasmarha-állomány gyarapodott mérsékelten (2%).

Az élelmiszer-feldolgozó ipar termelésének volumene 2011-ben 2,5%-kal nőtt, megtörve a megelőző évek csökkenő tendenciáját. Jellemző maradt azonban az a folyamat, hogy a belföldi értékesítésben visszaesés tapasztalható.

Hazánk és az EU vidéki területein a népesség elöregedése tovább folytatódik, az átlagéletkor magas, egyre kevesebb a fiatal. A korösszetételt vizsgálva hazánkban a legidősebb (65 éven felüli) korosztály aránya minden térségtípusban 2-5%-kal magasabb a legfiatalabb (0–14 éves) korosztályénál. Ez az eltartóképesség csökkenését vonja maga után, ami pedig számos gazdasági-társadalmi probléma oka.

Az új kormány második évének tevékenységét továbbra is az ágazat középhosszú távú fejlődési pályájának stabilizálása motiválta. A 2020-ig szóló Nemzeti Vidékstratégia célja, hogy a vidéki térségek nagy részén érvényesülő kedvezőtlen folyamatokat megfordítva, a fenntarthatóságot és a vidéki élet értékeit középpontba állító vidékpolitika valósuljon meg.

I. AGRÁRGAZDASÁG

1. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe, gazdaságstruktúrája és integrációi

1.1. AZ AGRÁRGAZDASÁG NEMZETGAZDASÁGI SZEREPE

A válságból való kilábalás kifulladásának jelei már 2010 végén jelentkeztek. A világgazdaság fellendülése 2011 közepére elbizonytalanodott, az évet összességében hullámzó, lassú gazdasági növekedés jellemezte.

Magyarország bruttó hazai terméke 2011-ben 1,7%-kal volt magasabb az előző évinél. A növekedés súlypontja az utolsó két negyedévben az ipari termelésről, illetve a külkereskedelmi többletről *a mezőgazdaságra helyeződött.* Ezzel *a mezőgazdasági hozzájárulás a nemzetgazdasági GDP-ben 3,2%-ról 4,6%-ra nőtt.* Az adatok alapján kijelenthető, hogy *a mezőgazdaság* – alacsony bázisról induló – *megnövekedett teljesítménye nélkül a nemzetgazdaság csak minimális gazdasági növekedést tudott volna felmutatni* (1. táblázat).

A mezőgazdaság teljes kibocsátása 2011-ben 2,17 ezer milliárd forint volt, folyó áron 28,8%-kal magasabb, mint 2010-ben. Az agrárgazdaság számára 2011 különösen jó év volt, a magasabb költségeket a jelentős hozamemelkedés és az ehhez társuló magasabb árak bőségesen ellensúlyozták.

A mezőgazdasági termelés volumene két gyengébb év után 10%-kal *nőtt.* A növényi termékek termelése 17%-kal bővült, és az évek óta tartó csökkenő trend után az élő állatok és állati termékek kibocsátása is (2%-os) volumennövekedést mutatott.

A mezőgazdasági termékek termelőiár-színvonala közel *17%-kal emelkedett.* A növénytermesztési, valamint a kertészeti termékek termelőiár-színvonala 20%-kal nőtt, és az élő állatok, állati termékek ára is 15%-kal emelkedett. *A mezőgazdaság ráfordításiár-szintje* 2011-ben *14,5%*-kal volt magasabb a megelőző évinél.

A teljes nemzetgazdaságot figyelembe véve 2011-ben kismértékben mérséklődtek a beruházások, a mezőgazdaságban azonban 14%-kal emelkedett folyó áras értéke. Így összességében *a mezőgazdaság részaránya* a nemzetgazdaság beruházásaiban *5,6%-ra bővült.*

Az EU-csatlakozás után az erős importbeáramlás és a külpiaci gabonakereslet mérséklődése miatt az élelmiszer-gazdaság a korábbinál kisebb, 2007-től azonban ismét megnövekedett összeggel javította a külkereskedelmi egyensúlyt. *Az élelmiszer, ital, dohányáru termékcsoport külkereskedelmi forgalmának bővülése* 2009-ben megtorpant, majd 2010-ben ismét nőtt a forgalom, és a bővülés *2011-ben tovább folytatódott.* A növekedéshez főként a magas termelői árú gabonafélék, a húsok, a nyersanyagok közül pedig az egyre nagyobb részesedésű olajos magvak járultak hozzá. Az élelmiszer, ital, dohányáru fejezet aránya az exporton belül csökkent az 1990-es évtized második felétől 2007-ig, az utóbbi években azonban ismét nőtt részesedése az exportból. *A teljes kivitelből 7% feletti súlya volt 2011-ben*, a mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal együtt pedig meghaladta a 8,5%-ot.

Az élelmiszer-gazdaság nemzetgazdasági szerepe hosszabb távon nemzetközi tendenciák szerint is csökken, hazánkban azonban ez az indokoltnál

I. táblázat

Az agrárgazdaság aránya a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdasága részaránya			Az élelmiszeripar részaránya			Élelmiszer-ipari termékek, ital, dohányáru			Fogyasztói árindex előző év = 100,0	
	a foglalkoztatásban[b] %	a bruttó hazai termék (GDP) termelésben	a beruházásban	a foglalkoztatásban[b] %	a bruttó hazai termék (GDP) termelésben	a beruházásban[e]	részaránya		külkereskedelmi forgalmának egyenlege, milliárd Ftc		
							a fogyasztásban[d]	az exportban[c]		élelmiszer	összesen
		folyó áron, %			folyó áron, %						
2007	4,7	3,6	3,7	3,4	1,9	3,2	24,2	6,3	360,5	111,5	108,0
2008	4,4	3,4	4,7	3,3	2,0	2,5	24,8	6,7	373,4	110,2	106,1
2009	4,6	2,9	5,6	3,5	2,1	2,5	24,6	7,2	348,4	104,4	104,2
2010	4,5	3,2	4,8	3,3	1,9	2,7	27,5	6,9	464,2	103,2	104,9
2011*	4,9	4,6	5,6	3,3		3,3	..	7,2	585,7	106,6	103,9

[a)] Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek; [b)] A munkaerő-felmérés adatai; [c)] A Szabványos Nemzetközi Kereskedelmi Osztályozás (SITC) szerint; [d)] A háztartási javak rendeltetése (COICOP) szerinti hazai fogyasztási kiadásaiból; [e)] Számított adat.
* Előzetes adat

Forrás: KSH, AKI

gyorsabban zajlott. Nem tekinthetünk el attól a ténytől, hogy a 2011-es év nagyszerű eredménye jórészt a bázishatásnak és a forint árfolyamváltozásának köszönhető.

A mezőgazdaság részaránya segítő stratégiai célok és eszközök hiányában, a több éven át tartó „sodródás" következtében a 2009-es válságév kivételével folyamatosan csökkent a foglalkoztatásban. *A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 2011-ben növekedett* (13 ezer fővel), meghaladva a nemzetgazdasági átlagot, melylyel az agrárgazdaság aránya a foglalkoztatásban 4,9%-ra emelkedett.

A háztartások 2010-ben összesen 3499 milliárd forintot költöttek élelmiszerekre és élvezeti cikkekre, ami fogyasztási kiadásaik közel 24%-ának felel meg. Ez az arány az elmúlt évtized során előbb csökkent, 2005-öt követően lassú növekedésnek indult, 2009-ben és 2010-ben azonban ismét mérséklődött.

1.2. GAZDASÁGSTRUKTÚRA, INTEGRÁCIÓK

Mezőgazdasági tevékenységet Magyarországon különféle gazdálkodási formákban végeznek. A legnagyobb számban előforduló gazdálkodási forma a kft., melyek száma évek óta növekszik, 2007-hez képest 23,7%-kal többet tartottak nyilván 2011-ben. A részvénytársaságok száma az utolsó 5 évet nézve lassan csökkent, 2007-ben 323 darab, 2011-ben 313 volt regisztrálva. A szövetkezetek száma 2007-hez képest 28%-kal, a bt.-k száma pedig 26%-kal csökkent.

A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban regisztrált vállalkozások száma 2011 végén megközelítette a 433 ezret, ami közel 3%-kal nagyobb az előző évinél (2. táblázat). Ezen belül az egyéni vállalkozások nyilvántartott száma 3%-kal, a társas vállalkozásoké közel 2%-kal növekedett. Előbbi esetében az őstermelők száma gyarapodott jelentősen, míg utóbbiak közül egyedül a kft.-k száma emelkedett (7%), a részvénytársaságok, a betéti társaságok és a szövetkezetek száma egyaránt csökkent.

A *KSH Általános Mezőgazdasági Összeírása* (ÁMÖ) szerint 2010-ben több mint 567 ezer egyéni gazdaság volt jelen az agrárgazdaságban, ugyanakkor a társas vállalkozásokkal és a nem üzemszerű ház körüli termelést folytatókkal együtt a magyar mezőgazdaságban részt vállalók száma az 1680 ezret meghaladja (1. ábra).

2. táblázat

A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban regisztrált vállalkozások száma gazdálkodási forma és létszám-kategóriák szerint*

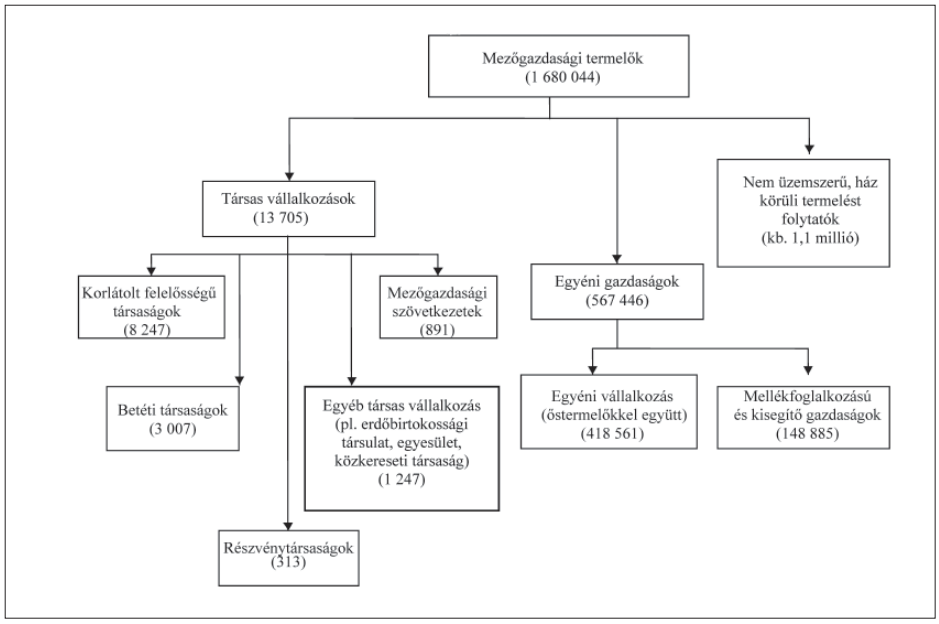
Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Társas vállalkozás	*13 855*	*13 443*	*13 352*	*13 444*	*13 705*
ebből: kft.	6 828	6 945	7 279	7 684	8 247
részvénytársaság	329	322	315	319	313
betéti társaság	4 086	3 735	3 458	3 201	3 007
szövetkezet	1 242	1 099	1 004	960	891
Egyéni vállalkozás	*68 947*	*372 656*	*393 578*	*406 735*	*418 561*
ebből: vállalkozói igazolvánnyal rendelkező	18 311	19 392	17 273	18 295	18 193
őstermelő és egyéb	50 636	354 264	376 305	388 440	400 368

* év végén, 2007 TEÁOR '03 szerint, 2008–2011 TEÁOR '08 szerint

Forrás: KSH

I. ábra

A mezőgazdasági ágazat résztvevői 2010-ben és 2011-ben

Forrás: KSH-adatok alapján AKI-számítás

A zöldség-gyümölcs termelői csoportok és a szervezettség magasabb fokán álló *TÉSZ-ek feladata* a hazai agrárgazdaság strukturális hiányosságainak pótlása. A csoportokat megalakító termelők termékeiket közösen viszik piacra, így versenyképesekké válnak a piacon, csökken hátrányuk a nagy volumenben termelő és vásárló szereplőkkel szemben. A gazdálkodás számos területén alakíthatnak ki előnyös együttműködéseket a kisebb vállalkozások, ami termelékenységüket, jövedelmezőségüket is javítja. Cél, hogy a termelői szerveződések minél nagyobb mértékben vállalják át a piac szervezését, a kereslet és a kínálat, valamint a termelők érdekeinek megfelelő képviseletét.

Magyarországon 2011-ben a zöldség-gyümölcs ágazatban 89 termelői szerveződés működött, amelyből

- zöldség-gyümölcs termelői szervezet (véglegesen elismert TÉSZ): 43;
- zöldség-gyümölcs termelői csoport (előzetesen elismert TÉSZ): 35;
- termelői szervezetek társulása (másodszintű TÉSZ): 11.

A zöldség-gyümölcs termelői csoportok és szervezetek összesen 17 597 termelő taggal rendelkeztek. A tagok termőterülete 39 878 hektár volt, amelyből 12 867 hektár zöldségtermő terület és 27 011 hektár gyümölcstermő terület. A tagok termésének értékesítéséből származó nettó *árbevétel* (értékesített termék értéke) *31,8 milliárd forint volt.*

A termelői csoportok támogatása részben az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, részben pedig a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében történt. *Az MVH által a zöldség-gyümölcs termelői csoportok részére 2011-ben kifizetett támogatások összértéke 1,665 milliárd forint volt*, amelyből 320 millió forintot tett ki a működési, míg 1,345 milliárd forintot a beruházási támogatás.

A termelői szervezetek 2011-ben is igénybe vehették *a működési alapjaikhoz nyújtható támogatást, 1,738 milliárd forint értékben*.

2011. év közepén rövid határidővel kellett végrehajtani az ún. „*rendkívüli zöldség-gyümölcs támogatást*", amit *az E. coli-fertőzés kapcsán* vezettek be. A jogcímen az érintett termelők 390 millió forint támogatáshoz jutottak hozzá. Az EMVA-támogatási kérelmek kifizetése a tárgyévben szintén megtörtént.

2. Az ágazatban felhasznált, illetve rendelkezésre álló erőforrások

2.1. A TERMŐFÖLD

Az ország területének 80-85%-át mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas talajok fedik, ezért a termőföld az ország kiemelkedően fontos erőforrása, nemzeti vagyona.

Földhasználat, földvédelem

A földhivatalok által 2000 óta vezetett – 2007 óta közhiteles – földhasználati nyilvántartás célja, hogy biztosítsa a földhasználati viszonyok átláthatóságát és elősegítse az európai uniós támogatások ellenőrzését. Az informatikai fejlesztések eredményeképpen bevezetésre került a földhasználati adatok tekintetében is az elektronikus adatszolgáltatás, mely a nap 24 órájában elérhető (2. ábra).

A nyilvántartás az 1 hektár felett termőföldet használó földhasználók földhasználatát tartja nyilván. A nyilvántartás az ország 7,84 millió hektár termőterületéből 6,4 millió hektárra vonatkozóan tartalmaz adatokat, mely 81,6%-os lefedettséget jelent.

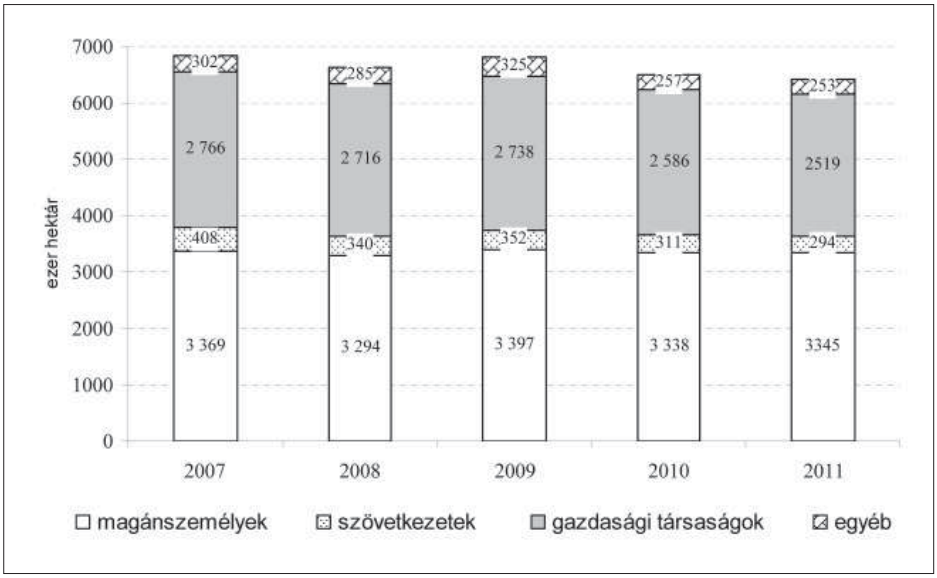
A birtokstruktúrában 2011-ben is csak kisebb változások történtek. *A földhasználók köre továbbra is csökkenő tendenciát mutat* (–1,7%). A nyilvántartott terület is csökkent 1,3%-kal. *A gazdálkodó szervezetek földhasználatának 3%-os csökkenése mellett nőtt a magánszemélyek által használt földterület* (3. táblázat).

A gazdálkodók 96%-a magánszemély, 2,7%-a gazdasági társaság és csak 0,3%-a szövetkezet. A területek 52%-át a magánszemélyek, 39%-át a gazdálkodó szervezetek, 4,5%-át a szövetkezetek művelték.

A földhasználat struktúrája hazánkban

2. ábra

A földhasználat alakulása a különböző szektorokban

Forrás: VM

3. táblázat
A magánszemélyek, szövetkezetek, gazdasági társaságok használatában lévő földterület átlagos nagysága

(M. e.: hektár)

Földhasználók	Mértékegység	2007	2008	2009	2010	2011
Magánszemélyek	ha/fő	9,17	9,38	9,54	9,73	9,93
Szövetkezetek	ha/szöv.	331,50	307,46	315,48	314,30	329,77
Gazdasági társaságok	ha/gazd.	305,19	302,53	294,10	283,43	269,19
Egyéb	ha/db	106,86	102,06	109,34	83,57	78,13

Forrás: VM

vegyes képet mutat. Megtalálható egymás mellett mind a tömeges egyéni kisbirtok, mind a nagygazdaságok köre. *A magánszemélyek földhasználata lassú növekedési pályán halad, a gazdálkodó szervezetek földhasználatának csökkenése mellett.*

A termőföld-hasznosítási kötelezettséget a termőföld védelméről szóló törvény minden földhasználó számára előírja. A határszemle-ellenőrzések során *2011-ben a földhivatalok 1,26 millió hektár területet ellenőriztek*, az ellenőrzött terület 0,84%-án állapították meg a hasznosítási kötelezettség elmulasztását. Az elmúlt évhez képest növekedett a hasznosítatlanul talált terület nagysága, annak ellenére, hogy a jogkövető magatartás egyébként folyamatosan javuló tendenciát mutat.

Összesen 12 749 hektáron, az ellenőrzött terület 1%-án találtak *az ingatlannyilvántartásban szereplő művelési ágtól eltérő helyszíni állapot*ot, és 134 hektáron tapasztalták *a termőföld engedély nélküli más célú hasznosítás*át.

A földhasználati jogcímek tekintetében megállapítható, hogy *a saját tulajdon használata, valamint a haszonbérlet minden földhasználó-típusnál csökkent, a haszonkölcsön jogcímen történő használat minden földhasználó-típusnál növekedett* (4. táblázat).

A saját tulajdon használata és a szívességi használat jogcímen történő földhasználat a magánszemélyekre jellemző. A haszonbérlet jogcímén használt területek 59%-át a gazdasági társaságok művelik. Figyelemre méltó, hogy a haszonkölcsön jogcím, mely a használat ingyenes átengedését jelenti, közel 40%-kal nőtt egy év alatt.

Az ellenőrzött terület nagyságának növelése érdekében 2011 szeptemberében – kísérleti jelleggel – az ország több körzetében *helikopter fedélzetéről végeztek parlagfű-ellenőrzést. A földhivatalok 6137 darab parlagfűfoltot tártak fel 7899 hektár területet érintően.* Az elmúlt évek folyamatos és következetes parlagfű-ellenőrzése azonban hozzájárult ahhoz,

4. táblázat
A földhasználat jogcímek és szektorok szerinti megoszlása (2011)

(M. e.: hektár)

Megnevezés	Saját tulajdon	Szívességi használat	Haszonbérlet	Haszon-kölcsön	Egyéb
Magánszemélyek	1 594 620	306 352	820 580	68 402	555 317
Szövetkezetek	4 740	1 893	269 868	1 216	16 108
Gazdasági társaságok	143 688	38 400	1 621 408	55 991	659 573
Egyéb	63 338	3 064	32 540	2 885	150 699

Forrás: VM

hogy a földhasználók jogkövető magatartása érezhetően évről évre javuljon.

A termőföld végleges más célú hasznosítása iránti igény – a 2010. évi drasztikus visszaesést követően – *2011-ben tovább csökkent*. A földhivatalok mindössze 1738 hektár termőföld végleges más célú hasznosítását engedélyezték, mely az előző évinek 75%-a, és az utóbbi 5 év átlagának a felét sem éri el. Belterületbe vonás céljára 2011-ben szinte nem került igénybevételre termőföld. Mindez a termőföldek védelme szempontjából kedvező, ugyanakkor a beruházási hajlandóság alacsony voltát jelzi.

Talajvédelem

A talajok állapota összességében kedvező, azonban a mezőgazdálkodással érintett termőtalajokat olyan degradációs folyamatok veszélyeztetik, mint az erózió, a defláció, a szervesanyag-készlet csökkenése, a savanyodás, szikesedés, tömörödés, valamint a termőtalajok mennyiségének csökkenése. A talajdegradációs folyamatok számos esetben a helytelen földhasználat, a talajvédelmi szempontokat figyelmen kívül hagyó gazdálkodás miatt alakulnak ki, és a talajpusztulás mellett terméskiesést, továbbá a termelés jövedelmezőségének csökkenését okozzák.

Magyarországon a termőföldek minőségi védelmét az állam a talajvédelmi hatóság útján látja el. *A talajvédelmi hatósági ügyek száma 2011-ben jóval meghaladta a 17 ezret.*

A talajvédelmi hatóság 2011-ben 219 szankcionáló határozatot adott ki, melyben összesen 41,1 millió forintnyi bírságot szabott ki.

Ingatlan-nyilvántartás

Nemzetközi viszonylatban is az elsők között valósult meg az ingatlan-nyilvántartás adatainak elektronikus szolgáltatása, sőt a hazai közigazgatásban is ez volt az első, széles körben elérhető elektronikus szolgáltatás. *A körzeti földhivatalokhoz 2011-ben közel 2,3 millió ingatlannyilvántartási beadvány érkezett*, ami valamivel meghaladja az előző években benyújtott kérelmek számát.

Az adatszolgáltatás jelentős informatikai fejlesztésének eredményeként évek óta folyamatosan nő az elektronikus földhivatali szolgáltatásokat igénybe vevő ügyfelek száma. *A TakarNet rendszeren keresztül közel 3 millió darab tulajdoni lap másolatát kérdezték le.*

Kárpótlás, részarány-földtulajdon kiadása, osztatlan földtulajdonok kimérése

A részarány-földkiadás eredményeként a földkiadásért felelős hatóság 2011-ben *közel 3700 részarány-tulajdonos tulajdonát nevesítette 2400 hektár termőföldet érintően.* Továbbá mintegy 2670 hektár természetvédelmi terület, valamint 3270 hektár művelés alól kivett terület tulajdoni rendezésére került sor. További 28 ezer hektár terület jogállásának rendezése maradt hátra. A földhivatalok 2011-ben is folytatták a részarány-földkiadás során keletkezett osztatlan közös tulajdonok megszüntetésére irányuló eljárásokat.

A Nemzeti Földalap tevékenysége

A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet 2010. szeptember 1-jén alakult meg újra. Az NFA-törvény hatálya alá tartozó ingatlanokkal kapcsolatos jogok és kötelezettségek tekintetében jogutódja az MNV Zrt.-nek, de nem jogutód szervezet. A *Nemzeti Földalap (NFA),* mint a kincstári vagyon része, az állam tulajdonában álló, folyamatosan változó mennyiségű és elhelyezkedésű termőföldek, valamint a mezőgazdasági termelést szolgáló vagy ahhoz szükséges kivett földek összessége.

A 2010-ben lejárt haszonbérleti szerződések, valamint ideiglenes földhasználati engedélyek alapján használt területek ideiglenes hasznosítására megbízási

szerződések útján került sor. Az NFA megbízási szerződés keretében gondoskodott megközelítőleg 64 ezer hektár állami tulajdonban lévő termőföld hasznosításáról. A természetes személyekkel kötött szerződések 28 450 hektár területet érintettek, jogi személyekkel pedig 35 550 hektárra kötöttek szerződést.

Az NFA 2011 októberében 65 ezer hektár állami tulajdonú termőföldet jelölt ki *haszonbérleti pályázat*ra, melyből 35 ezer hektárt hirdetett meg. A felhívások azzal az egyértelmű céllal kerültek meghirdetésre, hogy azok a családi gazdaságok kialakítását és megerősítését, valamint az állattenyésztés termőföldigényének biztosítását szolgálják.

A 2011-ben az NFA-val szemben megfogalmazott elvárás szerint *nem került értékesítésre számottevő mértékű állami termőföld.*

2.2. TERÜLETI VÍZGAZDÁLKODÁS

A vízgazdálkodás szakfeladatai közül a Vidékfejlesztési Minisztérium feladatkörébe tartozik a mezőgazdasági (területi) vízgazdálkodás és belvízvédelem, a belvízkár-elhárítás, továbbá aszályos időszakban a vízpótlás. *A hazai vízelvezetést és öntözést 46 155 kilométer csatorna biztosítja*, melynek kevesebb mint 20%-a a vízügyi igazgatóságok kezelésében lévő kizárólagos állami tulajdon. A vízkészletekkel való gazdálkodást emellett mintegy 95 millió köbméter főművi és 22 millió köbméter egyéb (önkormányzati, társulati, magán) állandó tározókapacitás segíti elő.

Társulati kezelésben összesen 37 ezer kilométer közcélú vonalas létesítmény található, rajta 70 ezer kisműtárggyal. Társulati hatáskörbe tartozik továbbá 311 szivattyútelep működtetése is. A feladatok ellátására 2011-ben a VM 20/2/08/01 „Vízügyi feladatok támogatása" fejezeti kezelésű előirányzat biztosított forrást.

A belvízvédekezés során a vízitársulatok feladata a forgalomképes állami tulajdonú vízilétesítményeken a védekezési feladatok ellátása. A belvízvédekezések indokolt költségeit a Vidékfejlesztési Minisztériumnak kell megtérítenie a vízitársulatok részére.

2.3. A BIOLÓGIAI ALAPOK, MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMEZÉSI CÉLÚ NÖVÉNY- ÉS ÁLLATGENETIKAI ERŐFORRÁSOK

A hazai növény- és állatfajok, illetve fajták kiemelt fontosságú nemzeti örökségeink, közkincseink. A genetikai alapok védelme és további kiszélesítése fontos élelmiszer-önrendelkezési, élelmezés-, élelmiszer- és ezzel együtt nemzetbiztonsági kérdés.

A genetikai erőforrásokkal kapcsolatos tevékenységek a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló, az agrártermelés céljainak hosszú távú megvalósítását, a termelés folyamatosságát biztosító biológiai alapok, növény- és állatfajok, fajták, vetőmagok, szaporítóanyagok genetikai értékének megőrzését, fenntartását és fejlesztését, az ehhez kapcsolódó minősítési rendszerek korszerűsítését, valamint a szakmai szervezetekben a nemzeti képviselet ellátását jelentik.

A haszonállat-génmegőrzésben Magyarország élenjáró ország a világban, az őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai megőrzése kiemelt jelentőségű. Kiemelt jelentőségű továbbá a ritka és veszélyeztetett növényfajták (növényi genetikai erőforrások) és mikroorganizmusok megőrzése, továbbá a termesztett növényfajok tájfajtái, termesztésből kiszorult fajtái, ökotípusainak megőrzése.

A mezőgazdaság sokszínűségének megőrzése érdekében tett lépés 2010. november 1-jétől két új intézmény, a *Növényi Diverzitás Központ (NÖDIK), illetve a gödöllői Kisállattenyésztési Kutatóintézet*

és Génmegőrzési Koordinációs Központ (KÁTKI) önállósodása. A NÖDIK ellátja a hazai növényi genetikai erőforrások védelmével kapcsolatos koordinációs, illetve egy új magyar génmegőrzési hálózat kialakításával kapcsolatos feladatokat. A NÖDIK főbb tevékenysége a szántóföldi és zöldségnövény génforrások felkutatása és gyűjtése. A KÁTKI önálló intézményként végzi a Kárpát-medence tradicionális haszonállatainak megőrzéséhez, fenntartható hasznosításához kapcsolódó kutatási és oktatási tevékenységet és a legveszélyeztetettebb haszonállatfajták – a régi baromfifajták – nemzetközi hírű génbanki munkáit. Külön értéke az intézménynek, hogy ez a terület ad otthont a szintén nagy múltú Méhészeti Intézetnek is.

A Magyarországon elismert állatfajták száma jelenleg 209, ebből 138 belföldi vagy világfajta, melynek a tenyésztése döntően Magyarországon történik, 71 külföldi fajta, melynek csak szaporítása, hasznosítása folyik nálunk. *A fajták száma bőségesen elegendő a hazai állattenyésztés genetikai alapjainak biztosításához. A fajták minősége is kielégíti a kor követelményeinek megfelelő hatékony állatitermék-előállítás igényeit.*

2.4. AGRÁRFOGLALKOZTATÁS ÉS KERESETI VISZONYOK

A kormány folyamatosan kitüntetett támogatásban részesíti a szántóföldi termelésnél nagyobb élőmunka-igényű állattenyésztést, illetve a kertészetet. Ugyanakkor *kiemelt figyelmet kap a megújuló energiaforrásokban rejlő mezőgazdasági lehetőségek kihasználása is*, hogy növekedjék a foglalkoztatottak száma.

A mezőgazdasági munkák szezonális jellegéből adódó alkalmi munkavégzés árnyalja a foglalkoztatásról kialakuló képet. A gazdasági szervezetekben foglalkoztatottak, alkalmazottak többnyire napi 8 órában végzik tevékenységüket, az egyéni gazdaságokban jelentős a részmunkaidős és az időszakos munkát végzők aránya. Ahhoz, hogy a gazdasági szervezeteknél és az egyéni gazdaságoknál végzett munka nagysága összehasonlítható legyen, az összes munkaerő-ráfordítást évi 1800 munkaórával egyenértékű éves munkaerőegységgel (ÉME) szükséges kifejezni, amelynek segítségével a töredékidejű (néhány órás, illetve időszakos) munkavégzés teljes munkaidősre számítható át. Emellett figyelembe kell venni az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett nem fizetett munkavégzést is.

A mezőgazdasági vállalkozások 2011-ben 437 ezer éves munkaerőegységet használtak fel, amely alig változott a megelőző évhez képest (5. táblázat). A mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás belső szerkezetében nem történt számottevő változás, *az összes munkaerő-ráfordítás több mint háromnegyede évek óta nem fizetett munkaerő-felhasználás.* Az elmúlt öt évben a mezőgazdaság munkaerő-ráfordítása 4,8%-kal csökkent, aminek fő oka az egyéni gazdaságok számának fogyatkozása. Az elmúlt 10 évben az egyéni gazdaságok száma 40%-kal esett vissza.

5. táblázat

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás

(M. e.: éves munkaerőegység)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011+
Nem fizetett	348 046	325 358	336 482	331 938	332 360
Fizetett	111 245	104 750	105 793	104 718	104 851
Összesen	459 291	430 107	442 275	436 656	437 211

+ előzetes adat

Forrás: KSH

Mivel a felhasznált éves munkaerőegységet a nemzetgazdaság más ágaira vonatkozóan nem számítják ki, az összehasonlításra csak a valamennyi nemzetgazdasági ágra kiterjedő munkaerő-felmérés és az intézményi munkaügyi statisztika szolgál.

Az intézményi munkaügyi statisztika[1] a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások, a teljes körű költségvetési és társadalombiztosítási szervezetek, valamint a kijelölt nonprofit szervezetek adatait tartalmazza, az egyéni gazdaságokban végzett munkatevékenységet figyelmen kívül hagyva. *Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint 2011-ben a mezőgazdaságban 74,7 ezer fő dolgozott, 2 ezer fővel (3,6%-kal) kevesebb, mint 2010-ben.* A mező-, vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban tevékenykedett *a nemzetgazdasági foglalkoztatottak 2,8%-a.*

A lakossági munkaerő-felmérés[2] a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, ami a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Azokkal a munkát végzőkkel számol el, akiknek fő jövedelemszerző tevékenysége a mezőgazdasági tevékenység, vagyis kimaradnak a mezőgazdaságban jelentős kiegészítő tevékenységek. *A lakossági munkaerő-felmérés adatai szerint 2011-ben országosan 3,8 millió főt foglalkoztattak, 31 ezer fővel többet, mint az előző évben.* Ezen belül *a mezőgazdaságban, a vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban a foglalkoztatottak 4,9%-a, 185,1 ezer fő dolgozott, ami közel 8%-os bővülést jelent 2010-hez viszonyítva. A mezőgazdaság súlya a foglalkoztatásban* tehát *növekedett.*

Az intézményi munkaügyi statisztika szerint a legalább 5 főt foglalkoztató *mezőgazdasági szervezetekben, 2011-ben a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete 153 300 forint*, a nettó átlagkereset összege 105 925 forint volt. Ez a nemzetgazdasági átlag 75%-ának felelt meg. A bruttó átlagkereset 6,6%-kal, a nettó 4,0%-kal nőtt. A szelle-

6. táblázat

A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban alkalmazásban állók létszáma és átlagkeresete 2011-ben*

Megnevezés	Fizikai foglalkozásúak	Szellemi foglalkozásúak	Összesen
Alkalmazásban állók száma, fő	57 956	16 760	74 716
2011 az előző év %-ában	98,0	95,5	97,4
Bruttó kereset, Ft	127 504	239 868	153 300
2011 az előző év %-ában	106,4	107,7	106,6
Nettó kereset, Ft	91 000	156 011	105 925
2011 az előző év %-ában	102,8	107,1	104,0

* A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások, a költségvetési szervezetek teljes köre, valamint a kijelölt nonprofit szervezetek adatai alapján.

Forrás: KSH

[1] Intézményi munkaügyi statisztika: a gazdasági szervezet termelő, illetve szolgáltató tevékenységében részt vevő munkavállalók számát, munkajövedelmi viszonyait, valamint egyéb munkaügyi jellemzőit vizsgáló felmérés.

[2] Lakossági munkaerő-felmérés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően figyelje meg. A lakosság körében végzett munkaerő-felmérés a nemzetközi gyakorlatban a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság egyidejű, átfogó és konzisztens mérésének általánosan elterjedt eszköze.

mi munkát végzők bruttó átlagkeresete a megelőző évhez képest 2011-ben nagyobb mértékben (8,0%) növekedett, mint a fizikai dolgozóké (6,0%) (6. táblázat).

2.5. TERMELŐESZKÖZ-FELHASZNÁLÁS

A mezőgazdasági termelőeszközök kereskedelme a 2010. évi 30%-os csökkenés után *2011-ben folyó áron 35%-kal nőtt. Az új mezőgazdasági gépek vásárlására fordított összeg* kiugróan, *83%-kal emelkedett,* a *műtrágya-értékesítés 40%-kal, míg a növényvédő szerek forgalma 8%-kal bővült 2010-hez képest.* Az *alkatrészek értékesítése* 2011-ben *19%-kal nőtt* (7. táblázat).

A mezőgazdasági gépforgalom évente jelentős eltéréseket mutat, a hazai mezőgazdasági géppiac elmúlt hároméves teljesítménye is igen szélsőségesen alakult. Az új mezőgazdasági gépek vásárlására fordított összeg 2011-ben 83%-kal 78 milliárd forintra nőtt, igaz, ezzel még mindig nem érte el a 2009 előtti szintet. A 2009. évi fellendülés után 2010-ben ugyanis súlyos visszaesés történt a mezőgazdasági gépforgalmazásban. Jelentősen nőtt 2011-ben az erőgépek iránti kereslet, gabonakombájnokból 176 darabot értékesítettek, két és félszer annyit, mint egy évvel korábban, de ez még így is csak 58%-a a 2008. évi kombájnforgalomnak. Ugyanezen időszakban a traktorok értékesítése 94%-kal nőtt az előző évhez képest, 2011-ben 1917 darab traktor került a gazdálkodókhoz, azonban az eladások alatta maradtak a 2009. évi és különösen a 2008. évi darabszámnak, amikor 3261 darab traktort értékesítettek.

Az *alkatrészek* értékesítése az új gépekkel ellentétben nagyfokú stabilitást mutat. Az élénkülő mezőgazdasági gépforgalom mellett az alkatrészforgalom is folyamatosan növekedett, az alkatrész-értékesítés 2011-ben 34,8 milliárd forint volt, amely 19%-os forgalomnövekedést jelent a 2010. évi értékhez képest.

A *műtrágya*árak a 2008. évi 60%-ot meghaladó áremelkedés után 2009-ben és 2010-ben is mérséklődtek, 2011-ben azonban 24%-kal nőttek. A közvetlenül mezőgazdasági termelők részére értékesített műtrágya értéke 106 milliárd forint volt 2011-ben, 40%-kal több, mint az azt megelőző évben. A 20%-ot meghaladó áremelkedés ellenére 11%-kal nagyobb mennyiséget, 1,2 millió tonna műtrágyát vásároltak. A termelők által vásárolt összes műtrágya NPK-hatóanyag-tartalma 7%-kal nőtt 2011-ben az előző évhez képest, ezen belül a nitrogén hatóanyag 7%-kal, a foszfor 11%-kal, a kálium 4%-kal emelkedett (8. táblázat).

7. táblázat

Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése*

(M. e.: millió Ft)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011	2011/2010, %
Mezőgazdasági gép (használt nélkül)	100 674	113 371	136 307	42 862	78 593	183,4
Alkatrész	22 453	27 815	26 798	29 400	34 851	118,5
Műszaki áru	948	1 214	1 244	950	952	100,2
Műtrágya	76 514	107 125	83 431	75 530	105 912	140,2
Növényvédő szer (alapanyag nélkül)	71 111	81 919	79 287	74 064	79 770	107,7
Összes termék	271 700	331 444	327 067	222 806	300 078	134,7

* A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.
Forrás: AKI

8. táblázat

Műtrágya-felhasználás

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Értékesített műtrágya, hatóanyagban (ezer t)*	507	431	367	385	413
Ebből: nitrogén	320	294	275	281	302
foszfor	87	63	44	46	51
kálium	100	74	48	58	60

* A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás részére.
Forrás: AKI, KSH

A *növényvédelmi ráfordítások*at alapvetően a pénzügyi helyzet és a szakmai irányelvek mérlegelése határozza meg. A hazai növényvédőszer-felhasználás a 2009. és 2010. évi megtorpanás után ismét növekedett. A növekedés elsősorban a kedvező időjárásból adódó magasabb hozamok, és ezzel együtt emelkedő terményáraknak köszönhető. A forgalmazók 79,8 milliárd forint értékben 22,8 ezer tonna növényvédő szert értékesítettek mezőgazdasági termelőknek 2011-ben. Az értékesített mennyiséget tekintve ez 8%-os növekedést jelentett az előző évhez képest. Jelentősen emelkedett a gyomirtó szerek felhasználása, és a rovarölő szerek iránti kereslet is élénkült. Az alkalmazott szerek megoszlása hasonló volt, mint a korábbi években (9. táblázat).

2.6. BERUHÁZÁSOK A MEZŐGAZDASÁGBAN

A nemzetgazdaságban 2011-ben 4299,5 milliárd forintot fordítottak beruházásokra. A több éve tartó csökkenő tendencia 2011-ben is folytatódott, éves szinten a volumen 4,5%-kal mérséklődött az előző évhez képest. Ezen belül az építési beruházások nagymértékben, 13,9%-kal estek vissza, a gép- és berendezésberuházások viszont számottevően, 8,8%-kal emelkedtek. *A nemzetgazdasági beruházások mérséklődő tendenciájával szemben 2011-ben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ág beruházásai 6,8%-kal nőttek.*

Kedvezőtlenül alakultak 2011-ben a beruházásokat érintő fontosabb gazdasági feltételek. A vállalkozások beruházási döntéseit hátrányosan befolyásolta a finanszírozási költségek emelkedése, valamint – a legtöbb ágazat esetében – a korlátozott növekedési kilátások. A hazai gazdaság fejlődése kedvezőbb képet mutatott, mint az azt megelőző évben, az 1,7%-os GDP-növekedés azonban nagyrészt a mezőgazdaság 2010. évi rendkívül gyenge terméseredményeihez viszonyított, több

9. táblázat

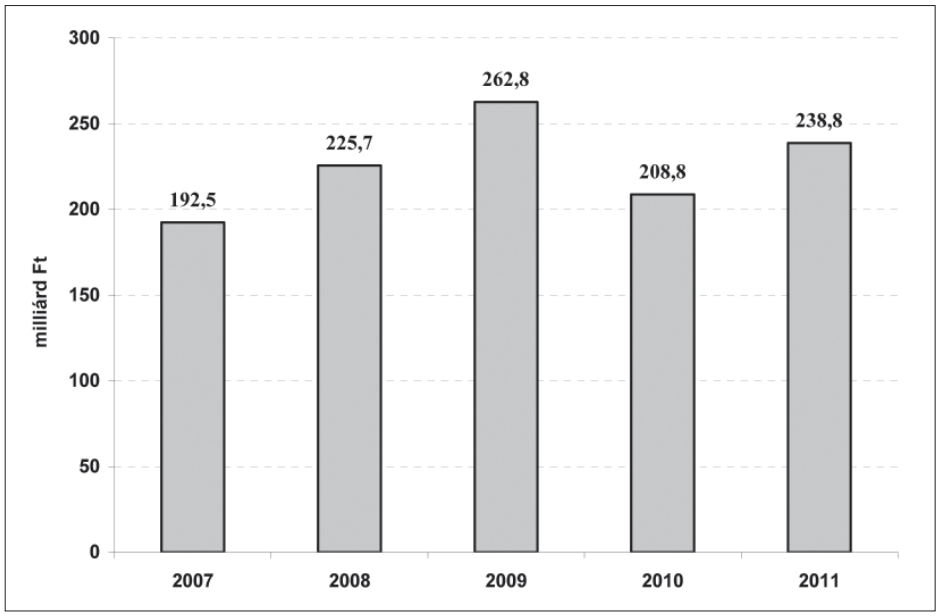
Növényvédőszer-értékesítés

(M. e.: tonna)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Értékesített növényvédő szer*	22 356	24 168	22 288	20 599	22 798
Ebből: gombaölő szer	5 203	6 016	4 961	4 571	4 445
rovarölő szer	5 009	5 080	4 380	3 930	4 312
gyomirtó szer	9 183	9 592	9 055	8 958	10 115
egyéb szer	2 961	3 480	3 892	3 140	3 926

* A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.
Forrás: AKI

3. ábra
A beruházások teljesítményértéke a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban (folyó áron)

Forrás: KSH

mint 25%-os növekedésének volt köszönhető.

A nemzetgazdasági beruházások csökkenő tendenciájával szemben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ág beruházásai 6,8%-kal, folyó áron 238,8 milliárd forintra nőttek 2011-ben, ami 2011-ben a teljes nemzetgazdasági beruházás 5,6%-a (3. ábra).

A mezőgazdasági beruházásokra felhasznált összeg 17,6%-kal nőtt 2011-ben. Ezen belül a gépberuházások számottevően, 33,8%-kal, az építési beruházások 1,6%-kal bővültek 2010-hez képest. Az erdőgazdálkodásban 7,4%-kal kevesebbet költöttek a vállalkozások az állóeszközök megújítására, mint 2010-ben.

3. A mezőgazdasági termelés és felvásárlás alakulása

A Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) az adott évben előállított javak értékelésével a mezőgazdaság tényleges teljesítményét számszerűsíti, függetlenül a tevékenységet végzők ágazati besorolásától. E számítások szerint *a mezőgazdaság teljes kibocsátása 2011-ben 2169 milliárd forint volt, ami folyó áron számítva 28,8%-kal magasabb, mint 2010-ben, és a valaha számított legmagasabb érték. A mezőgazdaság által előállított javak ára átlagosan 17%-kal, a kibocsátás volumene 10%-kal bővült.* A növényi termékek magas hozamai mellett hosszú évek után először az állati termékek kibocsátása is nőtt. A kibocsátás értékének növekedését a növényi és az állati termékek esetében is jelentős áremelkedés erősítette. A jelentős javuláshoz az előző évi alacsony bázis is hozzájárult (10. táblázat).

A növénytermesztés aránya a mezőgazdasági bruttó kibocsátásból 2011-ben 61,7%-ra ugrott, az állattenyésztés részesedése pedig 32,2%-ra zsugorodott. A mezőgazdasági szolgáltatások a teljes kibocsátás 4,4%-át adták, a nem mezőgazdasági másodlagos tevékenységből pedig 1,7% származott.

3.1. SZÁNTÓFÖLDI NÖVÉNYTERMESZTÉS

Ha a kiugróan jó 2008-as évi hozamokat nem is sikerült elérni, a 2011. évi terméseredmények jelentősen meghaladták az elmúlt évek átlagát. A növényi termékek termelésének volumene 16,8%-kal volt magasabb, az állati termékek kibocsátásának mennyisége pedig szintén érzékelhetően, 1,5%-kal bővült.

A kedvezően alakuló termésátlagok mellett a fontosabb szántóföldi növények esetében a belvíz- és árvízkárok mérséklődésével a 2010. évihez képest nagyobb betakarított terület is hozzájárult a termésmennyiség emelkedéséhez.

Gabonából 2011-ben valamivel több mint 2,6 millió hektárról összesen 13,8 millió tonnát takarítottak be. A legfonto-

10. táblázat

A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011	2011/2010 (%)	
	millió Ft, folyó áron					folyó áron	változatlan áron
Növénytermesztés és kertészet	979 289	1 170 905	901 575	955 996	1 338 610	140,0	116,8
Állattenyésztés	568 127	644 812	598 999	599 870	698 519	116,4	101,5
Mezőgazdasági szolgáltatás	86 358	110 264	99 816	93 554	95 425	102,0	100,0
Nem mezőgazdasági másodlagos tevékenység	47 078	46 695	40 542	35 175	36 635	104,2	102,0
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1 680 852	1 972 676	1 640 952	1 684 594	2 169 189	128,8	110,1

Forrás: KSH

sabb kalászos gabonából, a *búzából 2011-ben* az előző évinél 3%-kal kisebb területen (1 millió hektár) *4,1 millió tonnát*, a 2010. évinél közel 400 ezer tonnával (10%-kal) többet *arattak*. *Rozsból 76 ezer, árpából 989 ezer tonna került betakarításra*. Előbbi termésmennyisége kismértékben csökkent, utóbbié 5%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. *Zabból* az előző évinél *10%-kal többet* (130 ezer tonnát) *takarítottak be*, a tritikálé termésmennyisége (340 ezer tonna) 7%-kal maradt el a 2010. évitől. *Kukoricát* 1,227 millió hektárról, közel 14%-kal nagyobb területről takarítottak be. A *8,1 millió tonnás termés* 16%-kal meghaladta az előző évit (4. ábra).

A főbb *olajos magvak betakarított területe* 2011-ben az előző évinél 6%-kal *nagyobb volt*, 807 ezer hektárról összesen *26%-kal többet takarítottak be* a termelők, ami az előző öt év termésének átlagát is 11%-kal felülmúlja. *Napraforgóból* 15%-kal nagyobb területen 41%-kal több, összesen *1,4 millió tonna termett*. *A repce* betakarított területe (233 ezer hektár) 10%-kal csökkent, de 527 ezer tonnás termésmennyisége a hozamnövekedés miatt *a 2010. évihez hasonló volt*.

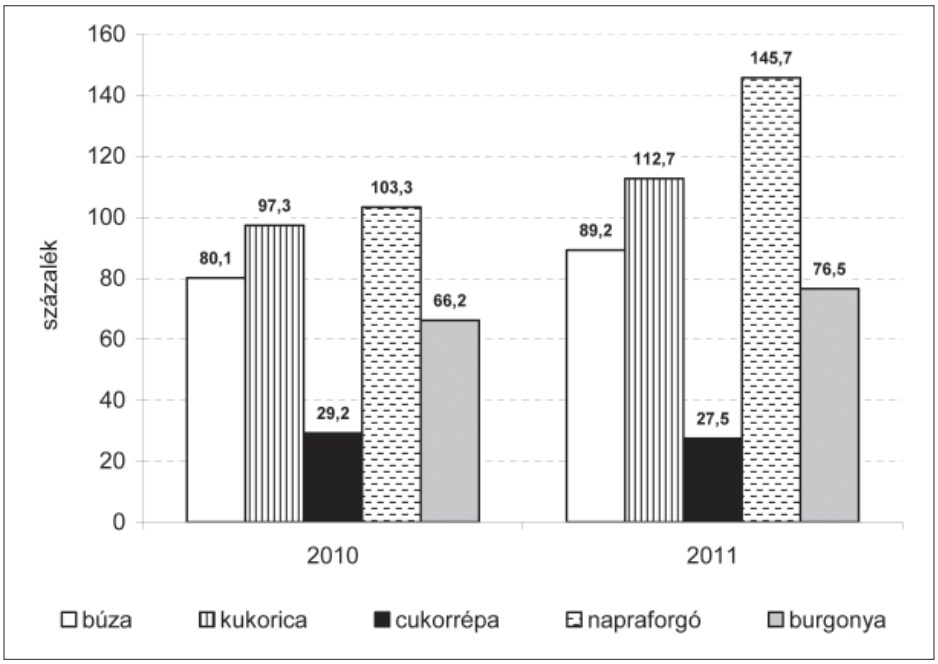
Cukorrépából 2011-ben 14 ezer hektáron *771 ezer tonnát*, az előző évinél 6%-kal kevesebbet *termeltek*; termésátlaga hektáronként 53,5 tonna volt, az elmúlt öt év átlagánál 7%-kal magasabb. *Burgonyából* 2011-ben *564 ezer tonna*, az előző évinél 16%-kal több *termett*.

3.2. KERTÉSZET

A mezőgazdaságon belül a kertészet a harmadik legfontosabb szektor. A 2010. évi kedvezőtlen időjárás miatti jelentős terméskiesést követően 2011-ben a tava-

4. ábra

Néhány szántóföldi növény termésének alakulása (2001–2005. évek átlaga = 100,0%)

Forrás: KSH

szi fagykárok és az *E. coli*-fertőzés okozta válság újabb nehézségeket okozott a gazdáknak. A gyümölcstermesztésben az előző évihez képest 2011-ben 30%-os a visszaesés. A zöldségtermesztésben jó hozamok voltak, de az *E. coli*-fertőzés miatt a fogyasztói kereslet erőteljesen csökkent. A májusi fagykárok következtében jelentős kiesések keletkeztek.

A hazai zöldségtermelők által előállított termés mennyisége és a vetésterület egyaránt növekvő tendenciát mutat. Az előző évinél 27,6%-kal nagyobb területről, összesen több mint 79 ezer hektárról takarítottak be zöldségféléket 2011-ben az előzetes adatok szerint. *Összesen 1665 ezer tonna zöldség termett, 53,7%-kal több, mint 2010-ben.* Ebből a hajtatott zöldségfélék 3920 hektáron 353 ezer tonna termést biztosítottak. A növekedés, illetve csökkenés mértéke zöldségfajonként és termőtájanként eltérő mértékű. A csemegekukorica és a zöldborsó területe és hozama jelentősen nőtt az előző évihez képest. A *csemegekukorica termésmennyisége 523 ezer tonnát, a zöldborsóé 85 ezer tonnát tett ki. Szabadföldi paradicsomból 70 ezer tonnát termeltek*, ami a 2010. évi mennyiségnél több mint 90%-kal több. *Szabadföldi paprikából 34%-kal nőtt a termésmennyiség*, 36 ezer tonnát takarítottak be. A jó terméshozamoknak köszönhetően *178 ezer tonna görögdinnye termett.* A *vöröshagyma-termelés 60 ezer tonna volt*, mely az elmúlt évi eredményhez képest 52,4%-kal több. *Karfiolból és brokkoliból közel 20%-kal kevesebbet takarítottak be*, mint 2010-ben.

Összesen *92 ezer hektáron termeltek gyümölcsöt. A gyümölcs mennyisége* (alig 542 ezer tonna) *29%-kal volt kevesebb, mint 2010-ben, az almatermést drasztikusan visszavető tavaszi fagykár következtében.*

A meggy mennyisége 60 ezer tonna volt. A kajszibarack esetében évek óta csökken a termőfelület, ami a kajsziültetvények elöregedéséből fakad. A termés mennyisége (23,4 ezer tonna) gyakorlatilag megegyezik az előző évivel.

Az almaültetvényekben a tavaszi fagyok következtében közepes termés mutatkozott 2011-ben. Valamivel több mint 265 ezer tonna almát takarítottak be 2011-ben, szemben a 2010. évi 466 ezer tonnával.

A körte az átlagosnál gyengébb hozamot adott, 17,7 ezer tonnát takarítottak be, míg 2010-ben 20 ezer tonnát. Őszibarackból 43 ezer tonna gyümölcs termett, szemben a tavalyi 54 ezer tonnával.

Az összes szőlőterület – többek között az EU kivágást ösztönző szabályozásának hatására – *71 ezer hektárra csökkent.* Mennyiségben a sokéves átlag alatt maradt a termés (482 ezer tonna), a kevés csapadéknak és sok napsütésnek köszönhetően azonban a minőség rendkívül jó lett. A szőlő betakarított összes termése 545 ezer tonna, szemben a 2010. évi 399 ezer tonnával. Borból 2,7 millió hektoliter került a pincékbe.

3.3. DÍSZNÖVÉNYTERMESZTÉS, GYÓGYNÖVÉNY-FELVÁSÁRLÁS

A díszfaiskolákra, a rózsa és évelő dísznövények termesztésére a stagnálás jellemző. Az átlagosnál hidegebb időjárás és a szárazság sok kárt okozott a növényekben, főként a rózsánál.

A becsült adatok alapján *a vadon termő gyógynövények gyűjtött mennyisége 2011-ben növekedett. A termőterület nagysága* az ipari növényekkel (mák, mustár stb.) együtt alig több 18 ezer hektárnál, gyakorlatilag *stagnál.* A fontosabb termesztett gyógynövények a kamillavirág, izsóp, cickafark, articsóka, máriatövis, útifű. A gyűjtési feltételek szigorítása, a minőségbiztosítás, valamint a gyűjtési területek szűkülése miatt szükségesnek látszik egyes vadon termő fajok termesztésbe vonása, termesztéstechnológiai rendszereinek a kidolgozása.

3.4. ÁLLATTENYÉSZTÉS

Az állatállomány nagysága a 2011. december 1-jei összeírás alapján elmaradt az előző évitől, csak a szarvasmarha-állomány gyarapodott mérsékelten (2%) (5. ábra).

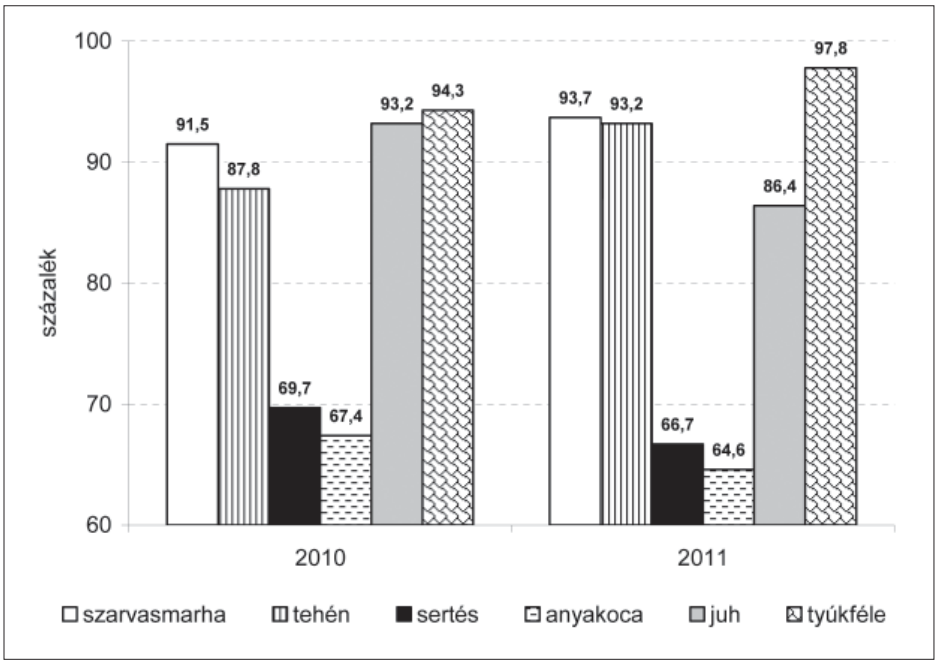
A tej- és marhahúsárak kedvező alakulásával összefüggésben *a szarvasmarhák száma* (2011-ben 698 ezer darab) több évtizedes fogyatkozást követően az elmúlt év során valamelyest *stabilizálódott*. A szarvasmarha-állomány 64%-át gazdasági szervezetek, 36%-át egyéni gazdaságok tartják. Elsősorban az egyéni gazdaságok állománya bővült (6%-kal), a gazdasági szervezeteké lényegében nem változott. *A tehénállomány* 328 ezer darab volt, *6%-kal több,* mint egy évvel korábban. A tejhasznú és húshasznú tehenek száma 4, illetve 8 ezerrel emelkedett az előző összeírás óta.

A sertésállomány az elmúlt évek tendenciáját követve tovább apadt, az állomány *éppen meghaladta a 3 millió darabot*, ez 4%-kal kevesebb az előző évinél. Az állomány csökkenése 2006–2010 átlagát tekintve 10%-nál is nagyobb. A visszaesés a gazdasági szervezeteket jellemezte, ott 7%-kal kevesebb a sertések száma, mint egy évvel korábban (2011-ben 2159 ezer darab), *az egyéni gazdaságokban ellenben* – 2003 óta először – *enyhe növekedés volt tapasztalható.* A *210 ezres kocaállomány 4%-kal maradt el az egy évvel korábbitól.*

A sertéstartás jövőképét az is árnyalja, hogy míg a korábbi évtizedekben a kedvező keresleti és árhatások következtében megélénkült a sertéstartási kedv, addig az elmúlt 6-8 évben már nem voltak megfigyelhetők élénkülő szakaszok, a kedvezőbb piaci és árhatásokra a termelők legfeljebb a kivágások elhalasztásával vá-

5. ábra

A december 1-jei állatállomány alakulása (2001–2005. évek átlaga = 100,0)

Forrás: KSH

laszoltak. Ez történt 2011-ben is, az utolsó negyedévi rendkívüli áremelkedés csupán a takarmányárak emelkedését követte, a sertéslétszámra kedvező hatást nem gyakorolt.

A juhállomány közel 1,1 millió darab volt, összességében 7%-kal – ezen belül az anyajuhok száma 1%-kal – *csökkent 2010-hez képest*. Az állatlétszám az elmúlt évtized közepéig növekedett, 2006 óta viszont folyamatosan visszaesett. A juhállomány 87%-át egyéni gazdaságok, 13%-át gazdasági szervezetek tartják. A hazai mérsékelt kereslet mellett az ágazat jelentős exportot bonyolít.

A hazai lóállomány nagysága az elmúlt években folyamatosan emelkedett. 2011. december 1-jén az ország lóállománya 74 ezer volt, az egy évvel ezelőttinél 9 ezerrel több. A lóállomány Magyarországon alapvetően szabadidős tevékenységeket (sport, hobbi, turizmus), valamint génmegőrzési célokat szolgál.

Az egyéb állatok számában jelentős emelkedés történt. A *kecske*állomány 2011. december elején 81 ezer darab volt, a 967 ezres *házinyúl*-állomány 141 ezerrel több az egy évvel korábbinál. A vágó*galamb*ok száma 185 ezer, a *méh*családoké 743 ezer volt.

A baromfiágazatot a 2011. évben rossz jövedelmi viszonyok jellemezték, viszont év végére a tendenciákban pozitív változások figyelhetők meg az ágazatok többségében. *A baromfiállomány 2011-ben 41,7 millió darab volt, 1%-kal kisebb, mint 2010-ben,* az előző öt év átlagát viszont 5%-kal meghaladta. A baromfiállomány 79%-át kitevő *tyúkfélék száma decemberben 33 millió darab volt, 4%-kal nőtt.* A közel 11,4 milliós tojóállomány az egy évvel korábbinál 9%-kal kevesebb volt, a tartási feltételek szigorodása miatt. 2002 decembere óta a tyúkfélék december eleji állománya 30 millió feletti. A több mint 3 milliós *pulykaállomány 4%-kal csökkent,* az 1,2 milliónyi *liba 10%-kal,* a 4,4 millió *kacsa* pedig *24%-kal kevesebb,* mint 2010 decemberében. A baromfiállomány közel kétharmada vágóállat, amely évente többször cserélődik, gyorsan követve a jövedelmezőség változását. A kacsaállomány az elmúlt években számottevően nőtt, részben a libamáj exportkeresletének csökkenése miatt, 2011-ben azonban jelentős visszaesés tapasztalható.

A baromfifélék közül a tyúkfélék 35%-a, a lúdállomány 60%-a, a kacsaállomány 40%-a, míg a pulykák mindössze 13%-a tartozott az egyéni gazdaságokhoz 2011-ben.

11. táblázat

Vágóállat- és állatitermék-termelés alakulása

Megnevezés	Mérték-egység	2007	2008	2009	2010	2011+
Vágóállat összesen	ezer tonna	1 396	1 400	1 356	1 329	1 361
Ebből: vágómarha	ezer tonna	89	88	80	81	78
vágósertés	ezer tonna	643	620	570	553	548
vágójuh	ezer tonna	21	20	19	19	18
vágóbaromfi	ezer tonna	616	646	660	650	691
Áruhal	ezer tonna	21	20	20	19	19
Tehéntej	millió liter	1 794	1 792	1 712	1 641	1 690
Tyúktojás	millió darab	2 843	2 879	2 741	2 732	2 487
Gyapjú	tonna	4 603	4 535	4 483	4 070	3 989

+ előzetes adatok

Forrás: KSH, saját számítás

A *vágóállat-termelés 2011-ben 1,4 millió tonna volt*, 32 ezer tonnával, *2,4%-kal több az előző évinél*. A vágóbaromfi mennyisége az előző évihez képest 6%-kal nőtt, a vágósertésé a tavalyi értéket csak megközelítette. Vágómarhából az elmúlt évekhez hasonlóan tovább mérséklődött a termelés.

Az állati termékek közül *tehéntejből 1,69 milliárd litert, az előző évinél 3%-kal többet termeltek*. Ezen belül a felvásárlás 7,9%-kal 1,23 milliárd literre emelkedett. *Tyúktojásból 2,49 milliárd darabot, 9%-kal kevesebbet termeltek a gazdaságok*. A nyersgyapjú termelése 2%-kal maradt el az előző évitől (11. táblázat).

Az állattenyésztési ágazatok visszaesése több tényezővel magyarázható, így például a belső fogyasztás erőteljes csökkenése, az e termékkörökben jelentkező nagy mennyiségű és gyakran ellenőrizetlen minőségű importtermékek árleszorító hatása, a hazai piacvédelem korábbi kormányzati elhanyagolása és az EU ezen ágazatokat érintő támogatási gyakorlata.

3.5. ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS

Magyarországon 2011-ben 124,4 ezer hektáron folyt ökológiai gazdálkodás, amiből 98 ezer hektár már átállt, 26,5 ezer hektár átállás alatt lévő terület. Emellett 5867 hektárnyi halastó is ökológiai termesztés szerint működik. Az ökológiai gazdálkodással, termékekkel foglalkozó szervezetek száma 1992 darab volt, legnagyobb részük, 1538 mezőgazdasági termelő (beleértve a méhészeket, vadon termő növények gyűjtőit, halgazdaságokat), 239 feldolgozó, 215 nagy- és kiskereskedelemmel foglalkozó vagy importőr vállalkozás.

Az ökológiai területek nagysága, illetve az ökológiai gazdálkodással, termékekkel foglalkozó szervezetek száma az uniós csatlakozás óta inkább stagnál, mint növekszik, bár 2010 és 2011 között kismértékben emelkedett az ellenőrzött területek nagysága, a termelők száma viszont tovább csökkent.

A termelési szerkezetben dominál a szántóföldi termelés és a rét-legelő, 2007 és 2011 között alig történt elmozdulás az arányokban. Pozitív fejlemény, hogy megduplázódott az ültetvények aránya (abszolút értékben 2561 hektárról 5310 hektárra nőtt) (12. táblázat).

A termékszerkezet változatlanságának elsősorban az az oka, hogy öko minőségben a legegyszerűbben a szántóföldi növények termeszthetők. A zöldség-gyümölcs ökológiai termesztése a magas élőmunkaigény, többféle potenciális kártevő miatt kockázatosabb és költségesebb. Az elavult termelési szerkezet egyenesen következik az ágazat exportorientáltságából is. A gabonafélék, olajnövények, takarmánynövények nagy volumenben, egyszerűen

12. táblázat

Az ökológiai művelés alatt álló termőterület fő művelési ágak szerint

Megnevezés	2007		2011	
	hektár	arány (%)	hektár	arány (%)
Szántó összesen	48 017	37,1	49 118	39,5
Rét, legelő	70 634	54,6	64 312	51,7
Ültetvény összesen	2 966	2,3	5 310	4,3
Ugar	1 822	1,4	4 031	3,2
Egyéb termőterület	5 831	4,5	1 656	1,3
Összesen	129 270	100,0	124 427	100,0

Forrás: a Biokontroll és Hungária Öko Garancia éves jelentései alapján AKI-összeállítás

szállíthatók, sok integrátor szervezet foglalkozik termeltetésükkel és nagykereskedelmükkel.

Az ökológiai állatállomány túlnyomó többsége 2011-ben baromfiféle és szarvasmarha volt, ezt követi a sertés- és juhállomány.

3.6. FELVÁSÁRLÁS, INTERVENCIÓ

A mezőgazdasági termékek felvásárlásának volumene 2011-ben az előző évi szinten maradt (+0,2%), a növénytermesztési és kertészeti termékeké 6%-kal mérséklődött. Az ipari növények mennyisége megegyezik a 2010. évivel, gabonafélékből 12%-kal, gyümölcsökből 26%-kal kevesebbet vásároltak fel, de a zöldségfélék mennyisége 16%-kal emelkedett 2011-ben. Az évek óta tartó csökkenés után *az élő állatok és állati termékek felvásárolt mennyisége 2011-ben 6%-kal nőtt.* Állati termékekből 8%-kal vásároltak fel többet, mint az előző évben, az élő állatok esetében pedig 5%-os növekedés történt.

A gabona intervenciós felvásárlásra egyedüli nyitott intézkedés a búzafelvásárlás volt. A szerződött raktárak száma 2011-ben 74 darab volt. *A teljes intervenciós gabonakészlet elfogyott 2011-ben*, a raktárak szeptemberre kiürültek.

Alkohol és bor intervenciós felvásárlás jogszabály szerint már nem lehetséges. A korábbi években felvásárolt alkoholból 2011-ben összesen 54,7 ezer hektoliter állt rendelkezésre. Az EU 2011-ben ipari célra is meghirdette az eddig bioetanol céljára tárolt alkoholt, így az év során az alkoholkészletek teljes mértékben értékesítésre kerültek.

A rendkívüli piaci helyzetre való tekintettel 2011 februárjában az EU megnyitotta a sertés magántárolás jogcímet. A magántárolás során a Hivatal 221,3 millió forint támogatást fizetett azon gazdálkodóknak, akik vállalták, hogy a fagyasztott terméket előre meghatározott ideig nem viszik piacra. A jogcím során 1825 tonna hús került a hűtőházakba 90, illetve 120 napos időtartamokra.

A *tej* termékpályát érintő jogcímek esetében *támogatások igénybevételére* 2011-ben *nem került sor.*

3.7. ÁRALAKULÁS

Az agrártermékek termelőiár-szintje a 2010. évi 16,8%-os növekedés után 2011-ben további 19,3%-kal emelkedett. A növényi termékek termelőiár-színvonala 21,6%-kal, az élő állatok és állati termékeké 15,3%-kal bővült. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árai valamivel visszafogottabban, 12,9%-kal nőttek. A kedvező változások miatt az agrárolló (a mezőgazdasági termelői árszint és a ráfordítási árszint hányadosa) *2010 után 2011-ben is jelentősen javult* (13. táblázat).

A gabonafélék termelői ára a 2010. évi 32,5%-os növekedés után 2011-ben is 30,1%-kal emelkedett. A búza és a kukorica ára különösen az év első felében volt igen magas, – és az év második felében bekövetkezett mérséklődés ellenére – éves szinten 28-28%-kal nőtt. Az ipari növények termelői ára a 2010. évihez képest 33,2%-kal, ezen belül az olajnövények ára 27,7%-kal nőtt. A burgonya és a zöldségfélék termelői ára a 2010. évi jelentős emelkedést követően 2011-ben 12,7%-kal, illetve 11,8%-kal csökkent. A gyümölcsök árindexe 2010 után 2011-ben is növekedett, bár kisebb mértékben, 17,1%-kal.

A vágóállatok termelői ára 15%-kal, az állati termékeké 16%-kal emelkedett 2011-ben. A vágóállatok termékcsoportban a vágómarha ára nőtt tavaly a legnagyobb mértékben – 42,3%-kal –, melyet a 2010 második felétől jelentkező erősödő külföldi kereslet váltott ki. A vágósertés felvásárlási ára az év eleje óta folyamatosan nőtt, a növekedés mértéke az utolsó két hónapban már 25% körüli volt, ami éves szinten 9,8%. A tej felvásárlási ára két éve folyamatosan emelkedik. A 2010.

13. táblázat
A mezőgazdasági termékek termelői árának változása az előző év azonos időszakához viszonyítva (%)

Megnevezés	2009. jan.–dec.	2010. jan.–dec.	2011. jan.–dec.
Mindösszesen	–9,5	16,8	19,3
Növények összesen	–12,7	27,6	21,6
Gabonafélék	–14,2	32,5	30,1
Ipari növények	–14,1	11,1	33,2
Burgonya	7,0	34,2	–12,7
Friss zöldségek	–6,9	21,9	–11,8
Gyümölcsfélék (szőlővel)	–19,3	51,3	17,1
Élő állatok és állati termékek	–4,6	1,8	15,3
Élő állatok	0,3	–1,4	15,0
vágómarha	8,3	8,8	42,3
vágósertés	4,4	–6,0	9,8
vágóbaromfi	–5,6	1,0	15,5
Állati termékek	–15,3	10,1	16,0
tej	–22,4	13,6	19,8
tyúktojás, étkezési	4,8	–0,2	1,5

Forrás: KSH

évi 13,6%-os növekedést 2011-ben újabb 19,8% követte. A tojás ára augusztus végéig nem érte el a 2010 azonos időszakának értékét, azonban a decemberi 40,9%-os emelkedés következtében éves szinten 1,5%-kal meghaladta a tavalyi árat.

A mezőgazdasági termelés ráfordítási árai 2011-ben 12,9%-kal nőttek az előző év azonos időszakához viszonyítva, ami a folyó termelő-felhasználás árszínvonalának 14,7%-os növekedéséből, valamint a mezőgazdasági beruházások árszínvonalának 0,8%-os csökkenéséből adódott.

A folyó termelő-felhasználáson belül az üzemanyagok 17,7 és a fűtőanyagok 8,8%-os áremelkedésének következményeként 12,9%-kal nőttek az energiaárak. A műtrágyaárak a 2010. évi 10,9%-os csökkenés után 23,6%-kal nőttek 2011-ben, ezen belül az egyszerű műtrágyáké 24,7, az összetett műtrágyáké 21,8%-kal. A takarmányok ára is jelentősen, 27,6%-kal nőtt az előző évihez viszonyítva: az egyszerű takarmányoké 38,3, a keveréktakarmányoké 21,7%-kal.

A mezőgazdasági beruházásokon belül a mezőgazdaságigép-beruházások árának 2,7%-os csökkenése, valamint az épületberuházások árának 2,1%-os emelkedése figyelhető meg.

Az agrárolló értéke 2011-ben 105,7% volt – azaz 2010 azonos időszakához viszonyítva a mezőgazdasági termelői árak nagyobb mértékben emelkedtek, mint a ráfordítási árak.

4. Erdő- és vadgazdálkodás, halászat

4.1. ERDŐGAZDÁLKODÁS

Az erdőgazdálkodás éves teljesítménye a nemzetgazdaság egészében (GDP) csupán 0,1%-ot képvisel. Az erdőgazdálkodás anyagi teljesítményét és az erdő vagyoni értékét, valamint annak anyagi hozadékát sokszorosan meghaladja az az immateriális érték, amelyet az erdő a társadalom egészének szolgálatában tölt be, sokirányú védelmi és közjóléti funkción keresztül.

Magyarországon az erdőterület évről évre nő, ezáltal az összes favagyon is folyamatosan gyarapszik, hazánk élőfa-készletének anyagi értéke óvatos becsléssel is meghaladja az 1000 milliárd forintot. Az erdőből származó faanyagra és erdei melléktermékekre épülő úgynevezett fa- és nem faalapú iparban, valamint az egyéb gazdasági ágazatokban hozzáadott értékkel együtt jóval nagyobb részarányról beszélhetünk.

Az összes erdőterületből 62,9% gazdasági rendeltetésű, 35,9% védelmi rendeltetésű és 1,2% közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, oktatási) célokat szolgáló erdő. Évek óta tovább növekszik a védelmi erdők aránya a gazdasági erdők arányával szemben.

Az ország erdőgazdálkodás alá vont területe 2011-ben elérte a 2 millió hektárt, ami Magyarország összes földterületének több mint egyötöde, 94%-án (1,9 millió hektár) pedig faállomány található. A faállománnyal borított területet alapul véve *az ország erdősültsége 20,6%. Hazánkban a szántó után az erdő a második legnagyobb területű művelési ág.* Az általános európai helyzettől eltérően nálunk az összes erdőterület nagyobb részét *lombos fafajokból álló elegyes erdőtársulások* teszik ki.

A faállományok összesített fatérfogata a korábbi évek emelkedő tendenciájával szemben a tárgyévben visszaesett, a 2011. december 31-i állapot szerint *354 millió köbmétert* tett ki, ami a megelőző évtől 6 millió köbméterrel maradt el.

Az elmúlt évekhez hasonlóan, az erdőtervezett területek tulajdoni megoszlása a következő:

állami tulajdon	1,16 millió hektár	(56,5%)
közösségi tulajdon	0,02 millió hektár	(1,0%)
magántulajdon	0,87 millió hektár	(42,5%)

Magyarországon az erdők és az erdőgazdálkodás ügyével kapcsolatban egységes szakpolitika érvényesül, amelynek alapja a kormány 1110/2004. (X. 24.) számú határozatával elfogadott, a 2006–2015 közötti időszakra vonatkozó *Nemzeti Erdőprogram*.

Az állami tulajdonban lévő erdők gazdálkodása jó szakmai színvonalon történik. A magán- és közösségi tulajdonú erdőkben folyó gazdálkodás színvonala rendkívül heterogén. A több mint 34 ezer erdőgazdálkodó jellemzően kisüzemi területeken gazdálkodik – kb. 20 hektáros az átlagos üzemméret –, akiknek nincs kellő gyakorlatuk az erdőgazdálkodás területén. Egy-egy földrészletet akár több tucatnyi, sokszor igen különböző érdekeltségű tulajdonos birtokol. *A kisüzemi gazdálkodók alacsony érdekeltséggel és közepes szakmai színvonallal tevékenykednek.*

A fakitermelés *2011-ben* is az ágazat legfontosabb bevételi forrása volt. Az erdőgazdálkodók több mint 146 ezer hektár erdőterületen végeztek fahasználati tevékenységet, amelyről *7,7 millió köbméter fatömeget termeltek ki.*

Az erdőgazdálkodók a jogszabályokban előírt erdőfelújítási kötelezettsége-

iknek megfelelő színvonalon tettek eleget. A tárgyévben befejezett erdőfelújítások területe 16 ezer hektár, a keletkezett erdőfelújítási kötelezettség területe 23 ezer hektár volt.

Az *Új Magyarország Vidékfejlesztési Program a 2007–2013 közötti időszakban 70 ezer hektár*, a Nemzeti Erdőtelepítési Program pedig hosszabb távon – 35-50 év alatt – 683 ezer hektár *erdőtelepítéssel számol. 2007-től folyamatosan csökken az erdőtelepítési kedv, 2011-ben csak 2,7 ezer hektár új erdő telepítésére került sor.*

4.2. VADGAZDÁLKODÁS ÉS VADÁSZAT

A hazai vadgazdálkodás alapja az ország 9 millió 236 ezer hektár vadászterületén élő kiváló minőségű vadállomány és az ezzel való magas színvonalú gazdálkodás. A kedvező természeti és földrajzi-tájegységi adottságoknak, a kiemelkedő értékű minőségi nagyvadállománynak és a jól szervezett vadászati szolgáltatásnak köszönhetően a magyar vadgazdálkodás évek óta világhírnévvel rendelkezik.

Az ország 2011. évi összes, nyilvántartásban szereplő *1399 darab vadászterületének átlagos területnagysága 6,6 ezer hektár.* A vadászterületek hasznosítási viszonyait tekintve 1077 vadászterületen a földtulajdonosok vadászati jogukat haszonbérbeadással hasznosítják, 319 vadászterületen a földtulajdonosok maguk használják vadászati jogukat, míg önálló vadászati jogot 3 vadászterületen gyakorolnak. Az elmúlt évben 3205 fő hivatásos vadász állt alkalmazásban a vadászatra jogosult társaságoknál.

A hatósági nyilvántartásban szereplő vadászterületek közül 1326 vadgazdálkodási, 25 génállomány-megőrzési, 26 oktatás-kutatási, illetve 22 természetvédelmi különleges rendeltetésű. Az elmúlt év folyamán hazánkban engedéllyel működő zárt téri vadtartást szolgáló egységekből 20 vadaskert, 13 vadaspark és 152 vadfarm volt. Az utóbbi években a vadfarmlétesítési kedv folyamatos növekedése tapasztalható.

A vadászati ágazat eredményeinek tekintetében kiemelt, meghatározó tényező a hazánkba látogató külföldi vadászok száma. A 2011/2012. vadászati évben összesen 27 390 darab vadászati engedélyt adtak ki, 2 ezerrel több bérvadász látogatott el hazánkba, mint 2010-ben. Az ágazat teljes bevételének egyharmadát évek óta a külföldi vendégek vadásztatása teszi ki, de a belföldi vendégvadászat is egyre nagyobb teret hódít (14. táblázat).

A vadászható nagyvadfajok hasznosítási adataiban évek óta tapasztalható emelkedés az elmúlt évben is folytatódott (15-16. táblázat). *A 285 ezer darabos nagyvadlelövési szám minden idők legmagasabb értéke. A nagyvadlétszám emelkedése nem torpant meg*, stagnáló nagyvadlétszám csak lokálisan tapasztalható. Várhatóan további fokozott állományapasztási erőfeszítésekre lesz szükség a tendencia megfékezésére. Megjegyzendő, hogy szá-

14. táblázat

A vadgazdálkodás országos pénzügyi adatai (2011)

(M. e.: millió Ft)

Vadászati bevételek						Vadászati kiadások	Egyenleg
Külföldi bérlelövés és szolgáltatás	Belföldi bérlelövés és szolgáltatás	Élő vad és lőtt vad	Egyéb	Pályázat és támogatás	Bevételek összesen		
5 195	3 589	5 250	3 985	646	18 666	17 197	1 469

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

15. táblázat

Becsült vadállomány (februári állománybecslés alapján)

(M. e.: ezer darab)

Megnevezés	2007. évre	2008. évre	2009. évre	2010. évre	2011. évre
Gímszarvas	76,9	85,0	87,1	92,6	94,1
Dámszarvas	23,9	25,9	26,7	30,0	30,4
Őz	312,0	340,4	349,5	366,6	355,7
Muflon	10,1	9,9	10,5	11,0	11,5
Vaddisznó	77,8	95,6	99,3	106,7	105,8
Mezei nyúl	472,1	522,9	523,6	538,7	454,5
Fácán	723,7	790,4	795,6	761,7	612,8

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

mos tagállamban hasonló folyamatok zajlanak, általában kijelenthető, hogy az EU-ban ugyanezen állományszabályozási problémával küzdenek a vadászterületek gazdái.

A nagyvadállomány növekedésével ellentétes tendencia érvényesül a gyakori apróvadfajok esetében. A mezei nyúl és a fácánállomány csökkenése folytatódik (15-16. táblázat).

A vadhús-felvásárlási átlagárak, az előző évek tendenciáját követve, 2011-ben is tovább *emelkedtek*. Az emelkedés a gímszarvas és a vaddisznó esetében markánsan jelentkezik. A vadhúsárak ilyen módon való kedvező alakulása *a vadhús piacra jutási feltételeit jelentősen megkönnyítő VM-rendelet hatásaként* jelentkezett.

4.3. HALÁSZAT

A hazai halászati ágazat (tógazdasági termelés + természetes vízi halfogás) éves étkezési haltermelési értéke mintegy 10-11 milliárd forint, melyből a tógazdasági haltermelés 6-6,5 milliárd forint, a természetes vízi halfogás 3-3,5 milliárd forint. Ezzel az értékkel *a halászati ágazat étkezési haltermelése 0,04%-kal járul hozzá a nemzetgazdasági GDP-hez. Jelentősége azonban ezen túlmutat, mivel számos ellátó és kiszolgáló ágazat léte, valamint a teljes rekreációs célú halászat és horgászat, illetve ezek gazdasági teljesítménye ezen a szektoron alapszik.*

Magyarországon 2011-ben a teljes étkezési haltermelés 22,7 ezer tonna volt, 12%-kal emelkedett az előző évihez ké-

16. táblázat

Vadállomány-hasznosítás, teríték

(M. e.: ezer darab)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Gímszarvas	34,0	36,2	39,3	41,1	47,7
Dámszarvas	9,3	9,7	10,5	10,8	11,7
Őz	79,5	86,1	89,8	88,6	93,1
Muflon	2,6	2,9	3,1	3,4	3,5
Vaddisznó	94,0	94,4	111,2	112,4	128,9
Mezei nyúl	95,7	104,0	106,8	78,8	98,9
Fácán	432,3	420,8	377,7	306,5	375,0

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

17. táblázat

A halászat fontosabb termelési adatai

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Tógazdaságok és intenzív üzemek					
Halastó-üzemelt terület (hektár)	24 302	24 248	23 967	23 639	24 364
Étkezési haltermelés (tonna)	15 865	15 687	14 825	14 244	16 348
Természetes vizek és víztározók					
Hasznosított terület (hektár)	135 852	139 515	140 647	140 402	140 998
Teljes zsákmány (tonna)	7 024	7 394	6 364	6 216	6 569
Ebből étkezési hal (tonna)	6 669	7 027	6 098	6 006	6 316
Összes étkezési hal (tonna)	22 537	22 714	20 923	20 250	22 654

Forrás: AKI és Országos Halászati Adattár

pest. A tógazdaságok és intenzív üzemek árukibocsátása is felülmúlta a 2010. évi eredményeket, és ugyanez tapasztalható a természetes vizeken folytatott halászat esetében is. Az elmúlt években *lassú, de erősödő tendenciát mutat hazánkban az egy főre jutó halhús fogyasztása (*2011-ben 3,9 kg/fő*), ám az éves fogyasztási színvonal messze elmarad az EU átlagától*, ami kb. 24 kg/fő.

Az elmúlt években az étkezési halak előállításában csökkenő tendencia mutatkozott (17. táblázat). Ezzel szemben *a tógazdaságok és intenzív haltermelő üzemek* 2011-ben 22,6 ezer tonna halat termeltek, ebből az étkezési hal mennyisége 16,3 ezer tonna (+15%). Az étkezési ponty termelésében tapasztalt évek óta tartó csökkenés helyett a 2011-es év növekedést hozott. A megtermelt ragadozó halak mennyisége jelentős mértékben emelkedett az előző évihez képest. A csuka lehalászása háromszorosára, a fogassüllő 20%-kal, a harcsa pedig 12%-kal nőtt.

Halastó művelési ágban 2011-ben 35,4 ezer hektár tóterület szerepelt a nyilvántartásban, ebből több mint 24 ezer hektáron haltermelés folyt. Az elmúlt év folyamán csupán 2 hektár új halastó létesült és 242 hektár tóterületet rekonstruáltak.

Intenzív rendszert 2011-ben 11 haltermelő üzem 12 telephelyen működtetett különböző halfajok tartására. Az étkezési haltermelés 2011-ben 2067 tonna volt, amely az elmúlt évhez képest 7 százalékkal emelkedett. Az intenzív haltenyésztés 94%-át az afrikai harcsa teszi ki, de termelnek még tokféléket, pisztrángot és egyéb halfajokat is zárt rendszerben.

A *természetes vizek*en a rekreációs célú (horgászati) halászati hasznosítás játssza a meghatározó szerepet, ami mellett a kereskedelmi halászat csak kiegészítő, állományszabályozó szerepet tölt be. A természetes vizekről és víztározókról jelentett halfogásból 4745 tonnát (72,2%) tett ki a horgászok zsákmánya.

5. Pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mező- és erdőgazdasági vállalkozásokban

5.1. A MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK 2011. ÉVI EREDMÉNYEI A TESZTÜZEMI RENDSZER ALAPJÁN

Az elemzéshez a Tesztüzemi Információs Rendszer 2011. évi adatait használtuk fel. A tesztüzemi rendszerben az *adatgyűjtés összesen 1925 mintaüzemet fog át*. Az így kapott minta 106 ezer mezőgazdasági vállalkozást reprezentál, amelyek termelési mérete üzemenként meghaladja a 4 ezer euró Standard Termelési Értéket (STÉ[3]). A tesztüzemi minta segítségével vizsgált gazdaságok az összes regisztrált vállalkozás által használt földterület 93%-át művelték, illetve az összes Standard Termelési Érték (STÉ) 89%-át állították elő.

A *gazdaságok átlagos mezőgazdasági területe 46 hektár,* egy vállalkozás átlagosan 1,6 főt foglalkoztatott.

Országos szinten tekintve az árutermelő egyéni gazdaságok az összes nettó hozzáadott érték[4] 53,3%-át, a társas vállalkozások pedig a 46,7%-át állították elő. Az előző év is hasonló arányú megoszlást mutatott.

A mezőgazdaság jövedelmezőségében a *2009-es visszaesést követő fellendülés tovább folytatódott*. 2011-ben *a nettó hozzáadott érték 194,6 ezer Ft/ha-ral csúcsértéket ért el, mely 47%-os emelkedést jelent* (6. ábra).

A 2011-es nagymértékű bővülés legfontosabb sajátossága, hogy a hozamok és az árak is egyszerre növekedtek. Ennél kisebb mértékben emelkedtek a költségek (16%-kal), és a növekvő támogatások is hozzájárultak a jövedelem emelkedéséhez. Míg *az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 71%-kal,* addig *a társas vállalkozásoké* – az eredményüket több mint megduplázva – *139%-kal múlta felül az egy évvel korábbi értéket*.

A jövedelem csak a szabadföldi zöldségtermesztők és a zöldséghajtató gazdaságok esetében – a 2010-es uborkapánikkal összefüggő kereslet-összeomlás miatt – csökkent, az összes többi üzemtípusnál növekedett, legnagyobb mértékben a szőlőtermesztők, valamint a húsmarha- és juhtartók jövedelme emelkedett.

A pénzügyi válság hatásai a mezőgazdaságban még mindig érezhetők voltak, 2011-ben az egy hektárra jutó beruházási és fejlesztési hitelek összege tovább csökkent (8%-kal) amellett, hogy a társas vállalkozások esetében ez az arány némileg (3%-kal) nőtt. A folyamatosan gyarapodó jövedelmek ellenére a hitelezés visszaszorult.

A földárak növekedése 2011-ben tovább fokozódott: a szántóterület ára 13%-kal emelkedett (534,8 ezer Ft/ha-ra). Ezzel összefüggésben a földbérleti díjak is 15,2%-kal növekedtek. Egy hektár szántóterületet 2011-ben átlagosan 30,8 ezer forintért lehetett bérelni.

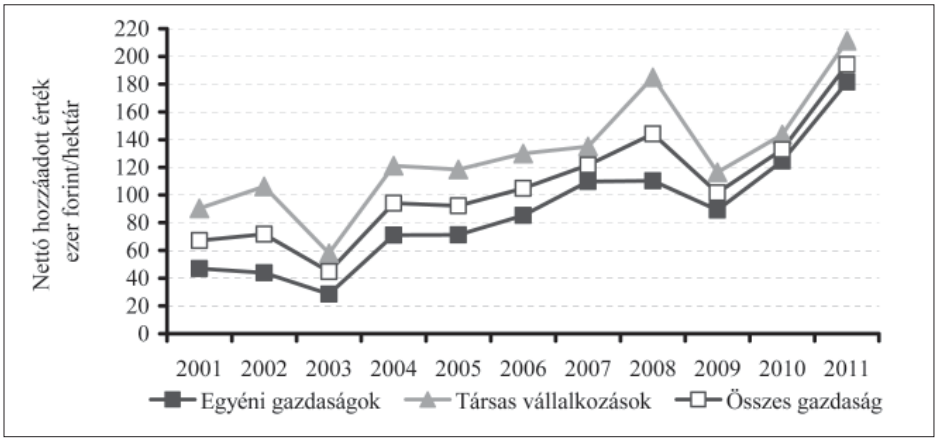
---

[3] Az STÉ a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére (1 hektár, 1 állat) meghatározott normatív termelési érték. A termelő tevékenységek (ágazatok) fajlagos STÉ-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság összes STÉ-értékét kapjuk. Ez az érték a gazdaság ökonómiai méretét határozza meg.

[4] A nettó hozzáadott érték a termelési érték és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások értékének a különbsége. Tartalmazza a jövedelmet, valamint ebből kell fedezni a munkabéreket, az adókat, a kamatokat és a bérleti díjakat.

6. ábra

Az egy hektárra jutó nettó hozzáadott érték változása (2001–2011)

Forrás: AKI Tesztüzemi Rendszer

Az egyéni gazdaságok jövedelemhelyzete

A felmérésben 1537 egyéni gazdaság[5] szerepelt. Ez a minta a 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) keretében regisztrált, 4 ezer euró STÉ-nél nagyobb egyéni gazdaságokat reprezentálja, melyek száma 99 ezret tett ki. A vizsgált 99 ezer gazdaság az összes egyéni vállalkozás[6] által használt földterület 88%-át művelte, illetve az összes STÉ 80%-át állította elő.

A bruttó termelési érték a 2010. évinél még nagyobb mértékben, *24%-kal 420 ezer Ft/ha-ra nőtt.* Az egy hektárra jutó értékesítés nettó árbevétele 18%-kal, a közvetlen támogatások pedig 26%-kal növekedtek, az előző évi többszörösével. *Az üzemi költségek ennél mérsékeltebben, 11%-kal emelkedtek* 285 ezer Ft/ha-ra. Így *az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 71%-os növekedést követően* 131,9 ezer forint volt hektáronként (7. ábra). Az inflációt figyelembe véve – 2011-es árakon számolva – a jövedelem *az elmúlt 10 év során mért legmagasabb értéket érte el,* ami nagyrészt a gabonaárak emelkedésével magyarázható.

Az eredmények értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy az így számított jövedelmeknek kell fedezetet nyújtaniuk az egyéni (családi) gazdaságok személyi jövedelmeire is. Ha az egyéni gazdaságok eredményét korrigáljuk (a nem fizetett munkaerőre jutó el nem számolt munkabért is figyelembe vesszük) az egy éves munkaerőegységre[7] (ÉME) jutó minimálbérrel, akkor az adózás előtti eredményük 110,6 ezer Ft/ha-ra csökken.

Az egy hektárra jutó *beruházások értéke az előző év 1,8-szorosára, 54,9 ezer forintra emelkedett. A jövedelemrekord a finanszírozás szerkezetét is jelentősen megváltoztatta. A beruházásokat növekvő mértékben fedezték saját erőből.*

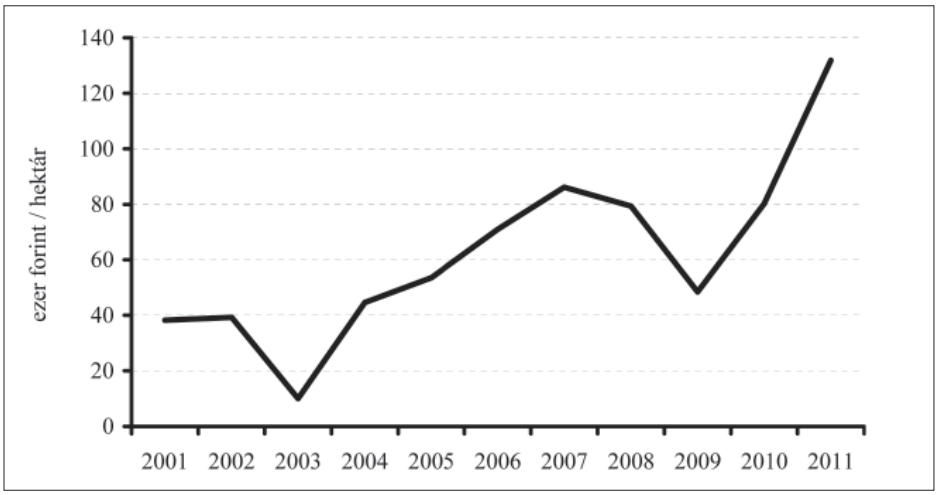
[5] Ide tartoznak az őstermelők, az egyéni vállalkozók, illetve az úgynevezett összevont – adózási, illetve a támogatási rendszerrel összefüggő okok miatt formailag részekre osztott („szétíratott"), de ténylegesen egységes vállalkozásként működő és a tesztüzemi rendszerben is egy egységként kezelt – gazdaságok.

[6] Ezek száma az ÁMÖ 2010 adatai szerint csaknem 567 ezer volt.

[7] Éves munkaerőegység (ÉME): a munkateljesítmény mértékegysége; egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, koránál és egészségi állapotánál fogva teljes értékű munkavégzésre alkalmas dolgozó éves munkaidő-teljesítménye, munkaórában. A kalkulációk során 2200 munkaórával vettük figyelembe.

7. ábra

Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 2010-es árakon* (2001–2010)

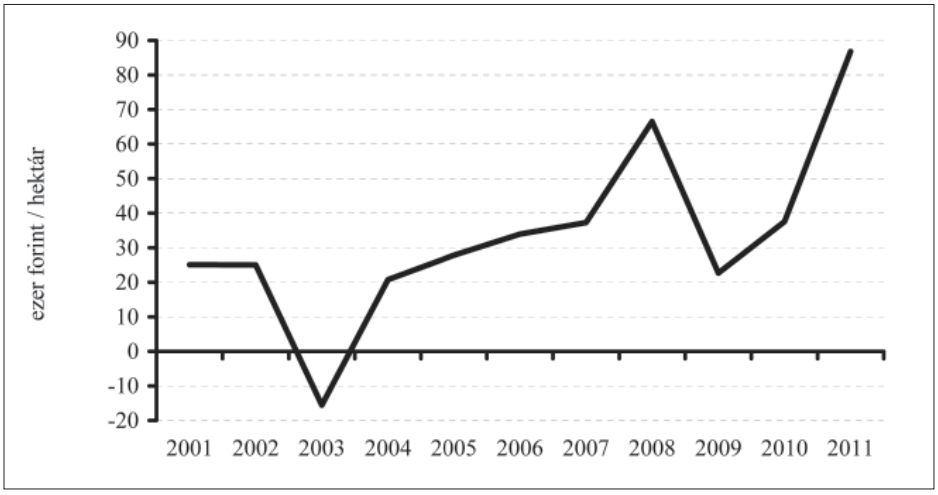
* Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).
Forrás: AKI Tesztüzemi Rendszer

A társas vállalkozások jövedelemhelyzete

A *2011. évi felméréshez 388 társas vállalkozás* (jogi személyiség nélküli, illetve jogi személyiségű gazdasági társaság, szövetkezet) szolgáltatott adatokat. *A minta által reprezentált alapsokaság száma 6352* – az ÁMÖ keretében regisztrált összes társas vállalkozás több mint 69%-a –, amelyek azonban *a szektor STÉ-jének* gyakorlatilag *a 100%-át állítják elő,* illetve a földterületet is közel ilyen arányban használják. A társas gazdaságok átlagos mezőgazdasági területe 328,8 hektár, egy

8. ábra

A társas vállalkozások szokásos vállalkozási eredménye 2011-es árakon* (2001–2011)

* Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).
Forrás: AKI Tesztüzemi Rendszer

gazdaság átlagosan 10-11 főt foglalkoztatott.

A társas gazdaságok egy hektárra jutó adózás előtti eredménye (86,6 ezer Ft/ha), valamint szokásos vállalkozási eredménye[8] *(86,8 ezer Ft/ha)* is csaknem *két és félszeresére nőtt* (8. ábra). *Ez az eredmény* a fogyasztói árindexszel korrigálva is *rekordméretű.*

Az *árak és hozamok mellett a közvetlen agrártámogatások is gyarapodtak (15%-kal),* így *a bruttó termelési érték 27%-kal, 733,9 ezer Ft/ha-ra nőtt.* Ezzel párhuzamosan *az anyagköltségek is emelkedtek (22%-kal),* mely minden főbb költségnemnél jelentkezett. A 2009-es megszorítások után *a vállalkozások visszaállították a korábbi bérszínvonalat, a személyi jellegű ráfordításokat 12%-kal növelték* (86,7 ezer Ft/ha-ra). Ezek *a hatások összességében 20%-kal emelték az üzemi költségeket.*

2011-ben a beruházások ismét megemelkedtek. A társas vállalkozások hektáronkénti beruházása *113,6 ezer forint volt, mely az egyéni gazdaságok beruházásainak több mint duplája.* A beruházásokat a legnagyobb mértékben a szántóföldi növénytermesztők, a tejtermelők és a szőlő-, bortermelők növelték. A gyümölcstermelő és vegyes gazdaságoknál stagnált a beruházás, ugyanakkor jelentősen visszaesett a húsmarha-, juh-, sertés-, valamint baromfitartóknál. A *beruházási és fejlesztési hitelek állománya 3%-kal nőtt.*

5.2. A PÉNZÜGYI ÉS VAGYONI FOLYAMATOK ELEMZÉSE A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL GYORSJELENTÉSÉNEK ADATAI ALAPJÁN

A *mezőgazdasági, halászati és vadgazdálkodási* (továbbiakban mezőgazdaság) ágazatban tevékenykedő kettős könyvvi-

18. táblázat
A mezőgazdasági, halászati, vadgazdálkodási ágazatban tevékenykedő társas vállalkozások főbb eredményadatai

Megnevezés	2010	2011	2011. évi a 2010. évi százalékában
	millió Ft		
Üzemi tevékenység bevételei	*1 544 751*	*1 861 243*	*120,5*
Nettó árbevétel	1 257 681	1 479 379	117,6
ebből: exportárbevétel	147 154	171 408	116,5
Egyéb bevételek	246 887	269 568	109,2
ebből: visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	133 982	150 493	112,3
Aktivált saját teljesítmény	40 183	112 296	279,5
Üzemi tevékenység ráfordításai	*1 469 693*	*1 687 240*	*114,8*
Anyagjellegű ráfordítások	1 102 574	1 309 127	118,7
Személyi jellegű ráfordítások	172 268	180 590	104,8
Értékcsökkenési leírás	104 600	109 338	104,5
Egyéb ráfordítások	90 251	88 184	97,7
Üzemi tevékenység eredménye	*75 058*	*174 003*	*231,8*
Pénzügyi műveletek eredménye	–30 666	–42 809	139,6
Adózás előtti eredmény	*47 314*	*132 009*	*279,0*

Forrás: NAV-adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

[8] A pénzügyi műveletek eredményét tartalmazza, viszont a rendkívüli bevételeket és ráfordításokat nem.

telt vezető vállalkozások száma 2011-ben tovább mérséklődött, az egy évvel korábbinál 139 üzemmel kevesebb, 9022 vállalkozás tevékenykedett az ágazatban.

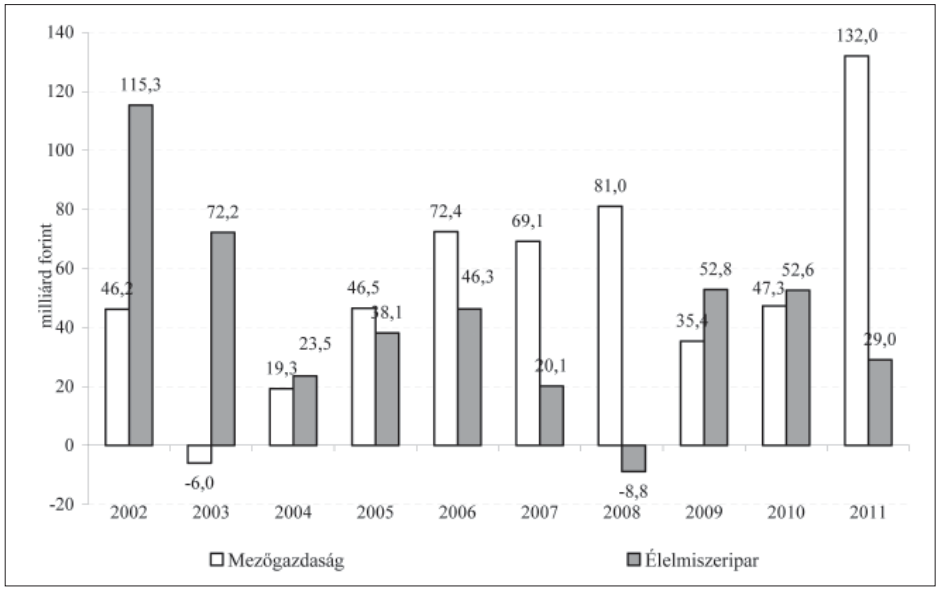
A szektor 2011-ben kiemelkedően eredményes évet zárt. A mezőgazdasági társas vállalkozások *adózás előtti eredménye 132,0 milliárd forint volt, az előző évi 47,3 milliárd forintnak csaknem háromszorosa*, de jelentősen meghaladta valamennyi korábbi időszak eredményét is (9. ábra, 18. táblázat). Az eredmény javulásának oka a kedvező időjárás következtében növekvő termésvolumen, illetve a termelői árak számottevő emelkedése, aminek köszönhetően a bevételek a ráfordításokét meghaladó ütemben bővültek.

A mezőgazdasági termelés volumene mintegy 10 százalékkal nőtt, azon belül a növényi termékeké 17 százalékkal, az állattenyésztésé 2 százalékkal. A termelői árak a 2010-es év után 2011-ben ismét jelentősen, 19,3 százalékkal emelkedtek. Ezek eredőjeként a nettó árbevétel 221,6 milliárd forinttal haladta meg az előző évit, de jelentősen, mintegy 72 milliárd forinttal bővült az aktivált saját teljesítmények értéke is. Növekedtek továbbá az egyéb bevételek 22,6 milliárd forinttal, azon belül a visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatások 16,5 milliárd forinttal. Az üzemi tevékenységből származó *bevételek* együttesen 1861,2 milliárd forintot tettek ki, ami 316,4 milliárd forinttal (20,5 százalékkal) volt több, mint egy évvel korábban.

Az üzemi tevékenység *ráfordításai* összesen 217,5 milliárd forinttal (14,8 százalékkal) haladták meg a 2010. évit, amely majdnem teljes egészében az anyagjellegű ráfordításoknak 206,6 milliárd forintos növekedéséből származott. Ez utóbbi hátterében a takarmányárak 27,6 százalékos, a műtrágyaárak 23,6 százalékos és az energiaárak 12,9 százalékos emelkedése áll. A folyó termelő felhasználás árszintje együttesen 12,9 százalékkal nőtt, amely még így is elmaradt a termelőiár-szín-

9. ábra

A mezőgazdasági és élelmiszer-ipari társas vállalkozások adózás előtti eredménye (2002–2011)

Forrás: NAV-adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

vonal emelkedésétől, vagyis az agrárolló zárult. A személyi jellegű ráfordítások 8,3 milliárddal, az értékcsökkenési leírás 4,7 milliárd forinttal haladta meg az előző évit. Mérséklődés egyedül az egyéb ráfordításoknál volt tapasztalható, amelynek összege 0,7 milliárd forinttal csökkent.

Mindezek eredőjeként az *üzemi (üzleti) tevékenység eredménye 98,9 milliárd forinttal, 174,0 milliárd forintra nőtt*. Ezt jelentősen rontotta a pénzügyi műveletek 42,8 milliárd forintos vesztesége, illetve kissé javította 2,6 milliárd forint összegű rendkívüli eredmény.

Az ágazati vagyon 2011-ben 216,4 milliárd forinttal bővült, mely bővülés kétharmada a forgóeszközök, egyharmada a befektetett eszközök állományához köthető. Az eszközök növekedése nagyobbrészt (60,4 százalékban) saját forrásból valósult meg, az eladósodottság mutatója 41,8 százalékra javult. A kötelezettségek állománya 80,9 milliárd forinttal lett több, a növekedéssel egyidejűleg szerkezeti átrendeződés történt a hosszú lejárati kötelezettségekről a hátrasorolt kötelezettségek javára.

Az *élelmiszeriparban* működő gazdasági társaságok száma 2011-ben 4991 volt, vagyis az előző évihez képest 127-tel több. A növekvő vállalkozásszám azonban nem járt együtt növekvő eredménnyel, épp ellenkezőleg. *Az élelmiszeripar adózás előtti eredménye jelentősen visszaesett*. Míg az előző két évben elérte, sőt meghaladta az 50 milliárd forintot, addig 2011-ben mindössze 29,0 milliárd forint volt (19. táblázat, 9. ábra). Az eredmény romlása elsősorban a ráfordítások árszínvonalának emelkedésével, valamint az élelmiszeripar már évek óta tartó válságával, az azzal összefüggő rossz pénzügyi helyzettel magyarázható.

Az élelmiszeripar teljesítménye 2011-ben javult az előző évhez képest, a termelés volumene 2,5 százalékkal bővült. Jelentősen, 8,9 százalékkal emelkedtek az élelmiszer-ipari termelői árak. Az ágazat nettó árbevétele az előzőek hatására 330,8 milliárd forinttal nőtt. Ebben nagy szere-

19. táblázat

Az élelmiszeripar, ital, dohány gyártása ágazatban tevékenykedő társas vállalkozások főbb eredményadatai

Megnevezés	2010	2011	2011. évi a 2010. évi százalékában
	millió Ft		
Üzemi tevékenység bevételei	2 643 389	3 031 968	114,7
Nettó árbevétel	2 563 231	2 893 990	112,9
ebből: exportárbevétel	661 077	811 539	122,8
Egyéb bevételek	82 398	111 266	135,0
ebből: visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	4 536	4 036	89,0
Aktivált saját teljesítmény	–2 240	26 713	–1192,6
Üzemi tevékenység ráfordításai	2 564 692	2 949 318	115,0
Anyagjellegű ráfordítások	1 959 531	2 293 774	117,1
Személyi jellegű ráfordítások	251 578	261 313	103,9
Értékcsökkenési leírás	79 738	80 606	101,1
Egyéb ráfordítások	273 844	313 626	114,5
Üzemi tevékenység eredménye	78 697	82 650	105,0
Pénzügyi műveletek eredménye	–29 375	–55 355	188,4
Adózás előtti eredmény	52 557	29 046	55,3

Forrás: NAV-adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

pet játszott az exportértékesítés bővülése, amely 150,4 milliárd forinttal haladta meg az előző évit. Az ágazat üzemi tevékenységének bevételei összességében 388,6 milliárd forinttal bővültek, amellyel szemben a ráfordítások 384,6 milliárd forintos növekménye áll. A ráfordítások ilyen mértékű változása nagyobbrészt az inputárak, és így az anyagjellegű ráfordítások emelkedésére vezethető vissza, de érdemben nőttek az egyéb ráfordítások is. Mindezek eredményeképpen *az élelmiszeripar üzemi eredménye mérsékelten ugyan, de javult az egy évvel korábbihoz képest.*

Jelentősen romlott ugyanakkor az ágazat egyébként is negatív előjelű pénzügyi eredménye, ami elsősorban az ágazat eladósodottságával hozható összefüggésbe. *A pénzügyi veszteség az előző évi 29,4 milliárd forinthoz képest csaknem megkétszereződött, 2011-ben 55,4 milliárd forint volt.* A keletkezett 82,7 milliárd forint összegű üzemi eredmény nagyrészt a pénzügyi veszteséget ellentételezte.

Az élelmiszeripar vagyona is bővült, igaz a bővülés mértéke (132,1 milliárd forint) elmaradt a mezőgazdaságétól. A növekedés háromnegyede a forgóeszközök állományát gyarapította 99,6 milliárd forinttal, azon belül is a készletállomány emelkedése (46,5 milliárd forint) érdemel kiemelést. Az eszközök növekedésével egyidejűleg a saját tőke mindössze 8,4 milliárd forinttal lett több, vagyis a vagyongyarapodást csaknem teljes egészében idegen, zömében rövid lejáratú forrás fedezte. Az élelmiszeripar eladósodottsága az előző évi 59,3 százalékról 61,4 százalékra romlott.

II. ÉLELMISZER-FELDOLGOZÁS, KERESKEDELEM, BIOENERGIA

6. Az élelmiszeripar helyzete, szerkezete

Magyarországon az élelmiszer, ital és dohánytermékek gyártása ágazat a feldolgozóipari termelés egytizedét képviseli, a mezőgazdasági termékek jelentős felvevőpiaca, a termelők fontos partnere. Magyarországon a 14 ágazatot átfogó feldolgozóiparon belül a harmadik legnagyobb súlyú ágazat.

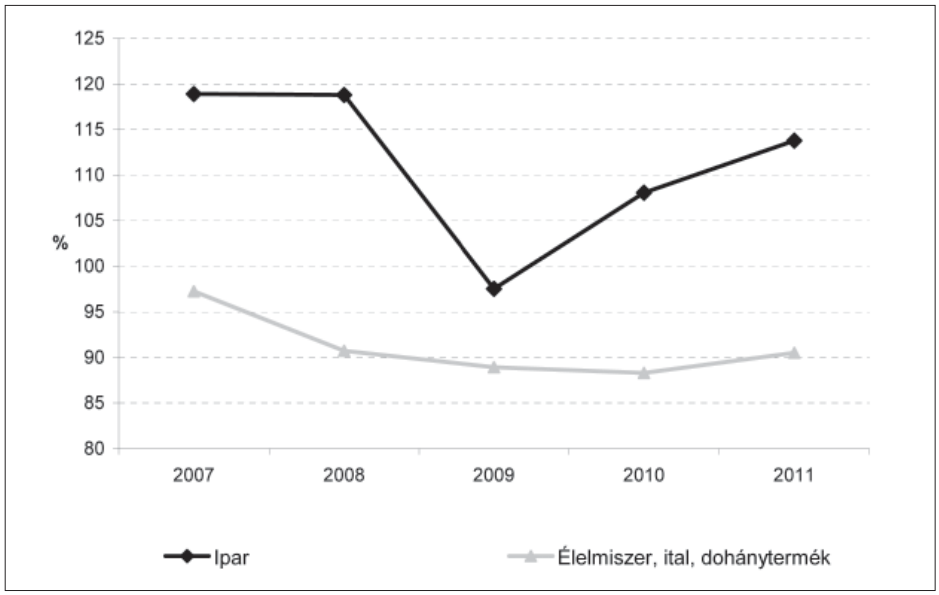
Az élelmiszer-feldolgozó ipar termelésének volumene 2011-ben 2,5%-kal nőtt, megtörve a megelőző évek csökkenő tendenciáját (10. ábra). Az ágazat összes értékesítése gyakorlatilag stagnált, mindössze 0,2%-kal maradt el az előző évi mennyiségtől. *Jellemző maradt az a folyamat, hogy a belföldi értékesítésben visszaesés tapasztalható.* Ennek mértéke 2008-ban közel 9%, 2009-ben 4,7%, 2010-ben 2,2%-os volt, majd 2011-ben a csökkenés mértéke ismét jelentősebb, 3,3%-ot ért el. Ezt ellensúlyozta egy erőteljesebb, 6,4%-os exportbővülés.

6.1. AZ ÉLELMISZER-TERMELÉS ÉS -ÉRTÉKESÍTÉS ALAKULÁSA

A négy főnél többet foglalkoztató vállalkozások adatai alapján 2011-ben *az élelmiszer, ital, dohány gyártása ágazat folyó áron számított bruttó termelési értéke 2271 milliárd forint volt, az előző évinél 239 milliárd forinttal több.* A dohánytermék és ital gyártása szakágazatok

10. ábra

A termelés volumenindexei (2005 = 100)

Forrás: KSH

teljesítménye nélkül az élelmiszer gyártása ágazat termelési értéke 1926 milliárd forint volt.

Az élelmiszer-ipari termelési érték közel 90%-át 15 szakágazat adja (20. táblázat). A szakágazatok teljesítménye évről évre kisebb-nagyobb mértékben változik, megváltoztatva ezáltal a szakágazatok sorrendjét.

Az élelmiszer, ital és dohány gyártása ágazat összes értékesítése 2011-ben 2250 milliárd forintot tett ki, ami 185 milliárd forinttal meghaladja az előző évi összeget. Az értékesítés volumene 0,2%-kal csökkent az előző évhez képest. Ezen belül a belföldi értékesítés 3,3%-kal csökkent, az exportértékesítés azonban a 2010. évi 7,8%-os mérték után ismét jelentősen, 6,4%-kal nőtt.

Az élelmiszeripar *exportértékesítésének volumene 2011-ben 6,4%-kal emelkedett.* A folyó áron számított exportbevétel mintegy 767 milliárd forintot tesz ki. A legtöbb szakágazat meg tudta tartani kedvező exportpozícióját 2011-ben, jóllehet a 2010-ben elérthez hasonló exportnövekedés 2011-ben nem volt megfigyelhető.

6.2. FOGLALKOZTATOTTSÁG, KERESETEK

Az élelmiszer, ital, dohánytermékek gyártása ágazatban alkalmazásban állók átlagos létszáma 2011-ben 95,7 ezer fő volt, 1,7%-kal kevesebb, mint 2010-ben.

20. táblázat

A meghatározó élelmiszer-ipari szakágazatok bruttó termelési értéke, élelmiszer-ipari részaránya és termelésének volumenváltozása (2011)

Szakágazat*	Bruttó termelési érték, Mrd Ft	Részarány** %	Termelés volumenindexe (2010 = 100)
1. Tejfeldolgozás	218,2	9,5	95,3
2. Húsfeldolgozás, tartósítás	208,9	9,1	105,5
3. (5.) Baromfihús feldolgozása, tartósítása	199,2	8,7	116,6
4. (3.) Pékáru, tésztafélék gyártása	187,5	8,2	98,1
5. (4.) Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	173,9	7,6	100,4
6. Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	185,6	8,1	117,3
7. (9.) Növényi, állati olaj gyártása	156,2	6,8	109,4
8. (7.) Üdítőital gyártása	153,8	6,7	108,5
9. (8.) Takarmánygyártás/haszonállat-eledel (hobbiállat-eledel nélkül)	136,4	6,0	95,2
10. (11.) Keményítőgyártás	99,7	4,4	100,3
11. (12.) Tea, kávé feldolgozása	88,6	3,9	104,7
12. (10.) Sörgyártás	83,3	3,6	101,2
13. Malomipari termék gyártása	74,7	3,3	74,6
14. Szőlőbor termelése	54,6	2,4	95,4
15. Édesség gyártása	40,8	1,8	109,0
1-15. összesen	2 061,4	90,1	-
Élelmiszer, ital, dohány gyártása összesen	2 271,0	100,0	103,1

* Zárójelben a szakágazat 2010-es rangsorban elfoglalt helye.
** Az élelmiszer-, ital-, dohánygyártás bruttó termelési értékéből.
Forrás: KSH

Az egy főre jutó havi bruttó átlagkereset 2011-ben 170,3 ezer forintot tett ki, ami 5,8%-os növekedést jelent az előző évhez viszonyítva. A nettó átlagkereset 5,9%-kal 115,9 ezer Ft/hónapra növekedett. A feldolgozóipar ágazati rangsorában létszám tekintetében az élelmiszer, ital, dohány gyártása ágazat a 2. legnagyobb foglalkoztató, a jövedelemviszonyok tekintetében azonban az élelmiszeripar csak a 10. helyet foglalja el.

6.3. VÁLLALKOZÁSI ÉS TULAJDONI SZERKEZET

Az élelmiszeriparban 2011. január 1-jén a 4 fő feletti regisztrált vállalkozások száma 2677 volt, ami az előző időszak adataihoz viszonyítva stagnálást mutat. *Az élelmiszer-ipari vállalatok 90%-a* továbbra is 10 főnél kevesebbet foglalkoztató *mikrovállalkozás*. A 10-49 főt foglalkoztató kisvállalkozásokkal együtt az élelmiszeripar vállalatainak 96%-a kis létszámmal tevékenykedik. A vállalkozások közel fele jogi személyiségű, döntően kft. Az egyéniek több mint egyharmadnyi arányt képviselnek.

A külföldi tőke az előző években 50% körüli arányt képviselt. Az idegen tőke az élelmiszer-ipari vállalkozásokban a legnagyobb értéket 2000-ben érte el (62,7%), ezután elkezdődött a csökkenés, ami különösen meredek volt 2002 és 2006 között. Ekkor több mint 10%-ot esett vissza a külföldi részesedés (57,4%-ról 47,1%-ra). Azóta csak kismértékű mozgás tapasztalható. A külföldi tőke változása szinte teljesen együtt mozog az ágazat jegyzett tőkéjének ingadozásával, mivel az élelmiszeriparból kivont multinacionális tőkét nem pótolja a hazai befektetői, vállalkozói kör.

6.4. BERUHÁZÁSOK

A 2009-ig megfigyelhető kedvezőtlen beruházási tendencia már 2010-ben megfordulni látszott, és ez a folyamat 2011-ben is folytatódott. *Az élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása ágazatban az összes beruházás folyó áron 104,8 milliárd forint volt, ami 17%-os bővülést jelent* az előző évhez viszonyítva. A legjelentősebb mértékű beruházások a *Tejtermék gyártása*, a *Hús- és halfeldolgozás, -tartósítás*, a *Baromfihús feldolgozása, tartósítása*, a *Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás*, a *Szőlőbor termelése* és az *Üdítőital, ásványvíz gyártása* szakágazatokban ment végbe.

7. Az agrárkereskedelem alakulása

7.1. A HAZAI ÉLELMISZER-FOGYASZTÁS ÉS -KERESKEDELEM

A kiskereskedelmi forgalom 2007 óta tartó csökkenése 2011-ben megállt, 2010-hez képest a forgalom volumene lényegében nem változott. A kiskereskedelmi értékesítés volumene 2009-ben 5,3%-kal, 2010-ben 2,1%-kal csökkent az előző évihez képest.

Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek eladásainak volumene 2011-ben 0,4%-kal növekedett. Az országos kiskereskedelmi üzlethálózatban, valamint a csomagküldő kiskereskedelemben 2011-ben 7900 milliárd forint értékű árut forgalmaztak 421 milliárd forinttal, 5,6%-kal többet, mint 2010-ben. A kiskereskedelmi eladások 44,5%-a élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletekben realizálódott. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű kiskereskedelem éves forgalma 3516 milliárd forint volt, 196,5 milliárd forinttal (5,9%-kal) haladta meg a 2010. évit.

A fogyasztói árak 2011-ben átlagosan 3,9%-kal emelkedtek az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben – 6,6%-kal – az élelmiszerek drágultak, amelyek a lakossági kiadások 23,3%-át tették ki. A lakossági kiadások 9,5%-át képviselő *szeszes italok, dohányáruk áremelkedése* az előző évi 8,2% után 2011-ben *0,5%-os volt.*

7.2. AZ AGRÁR-KÜLKERESKEDELEM HELYZETE

A mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek kivitelének értéke 2011-ben euróban számolva 18%-kal, behozatalának értéke 13%-kal emelkedett, az egyenleg pedig 26%-kal javult 2010-hez képest. Forintban számolva a kivitel 19%-kal, a behozatal 14%-kal, az egyenleg pedig 29%-kal bővült.

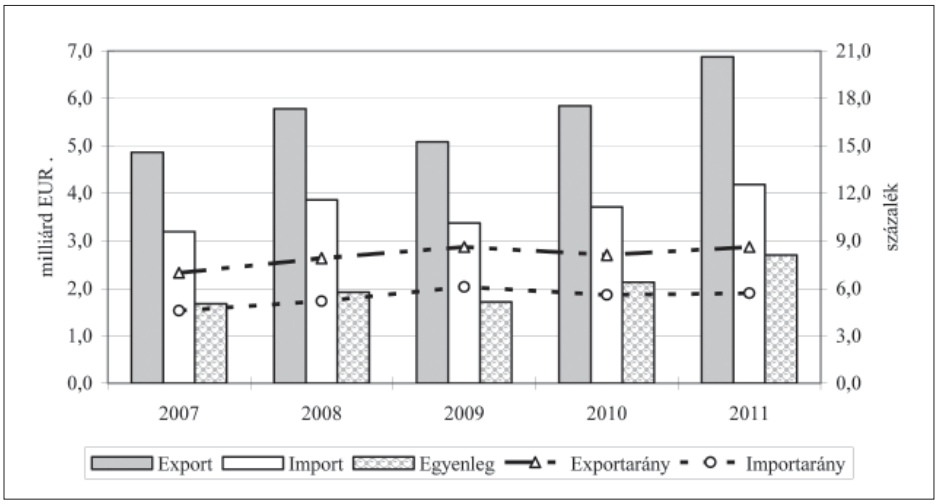
A mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek részesedése a teljes nemzetgazdasági exportból a 2010. évi 8,2-ről 8,6%-ra, az importból pedig a 2010. évi 5,6-ról 5,7%-ra emelkedett.

Az agrárexport értéke a 2004. évi EU-csatlakozás óta a 2009-es év kivételével rendre meghaladta az előző évi szintet. 2009-ben, a válság hatására mind az export, mind az import jelentősen elmaradt az egy évvel korábbitól, de a forgalom 2010-ben már újra emelkedett, a kivitel értéke 15%-kal, a behozatal értéke 10%-kal magasabb volt a 2009. évinél. *Az agrár-külkereskedelmi termékforgalom értéke és egyenlege 2011-ben rekordszintet ért el, a kivitel 6,9 milliárdra, a behozatal 4,2 milliárd euróra nőtt. Az egyenleg értéke* – 565 millió euróval meghaladva a 2010. évit – *2011-ben, 2,7 milliárd euró volt*, számottevő mértékben hozzájárulva a nemzetgazdaság pozitív külkereskedelmi egyenlegéhez, az aktívum 39%-át adva (11. ábra).

Az agrárexport szerkezete azonos volt a 2010. évi szerkezettel (12. ábra). Az alapanyagok kivitele biztosította az agrárexport árbevételének 42%-át, az elsődleges feldolgozottságú termékek részesedése 20% volt, a magas feldolgozottságú termékek részesedése pedig 38%-ot tett ki. Az importban a mezőgazdasági alapanyagok aránya 25-ről 23%-ra csökkent, az elsődleges feldolgozottságú termékek részesedése 26-ról 28%-ra emelkedett, a magas feldolgozottságú termékek aránya 49% maradt (13. ábra). Az agrár-külkereskedelem pozitív egyenlegének 70%-át az alapanyagok biztosították, 22%-át adták a magas feldolgozottságú termékek.

11. ábra

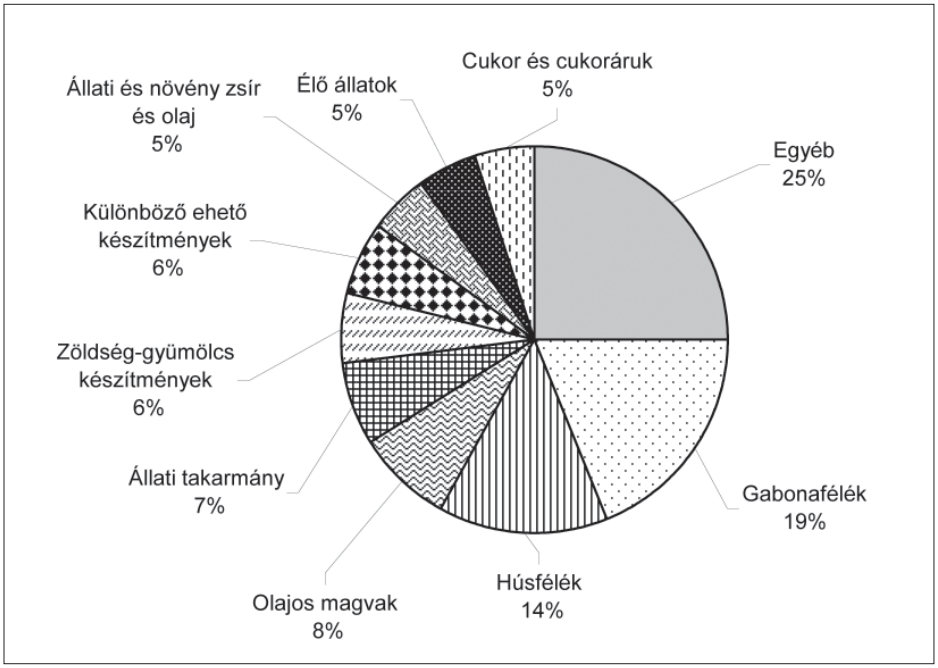
Az agrár-külkereskedelem alakulása 2007–2011 között

Forrás: KSH

12. ábra

A legfontosabb exportcikkek részesedése az agrárexportból 2011-ben

Forrás: KSH

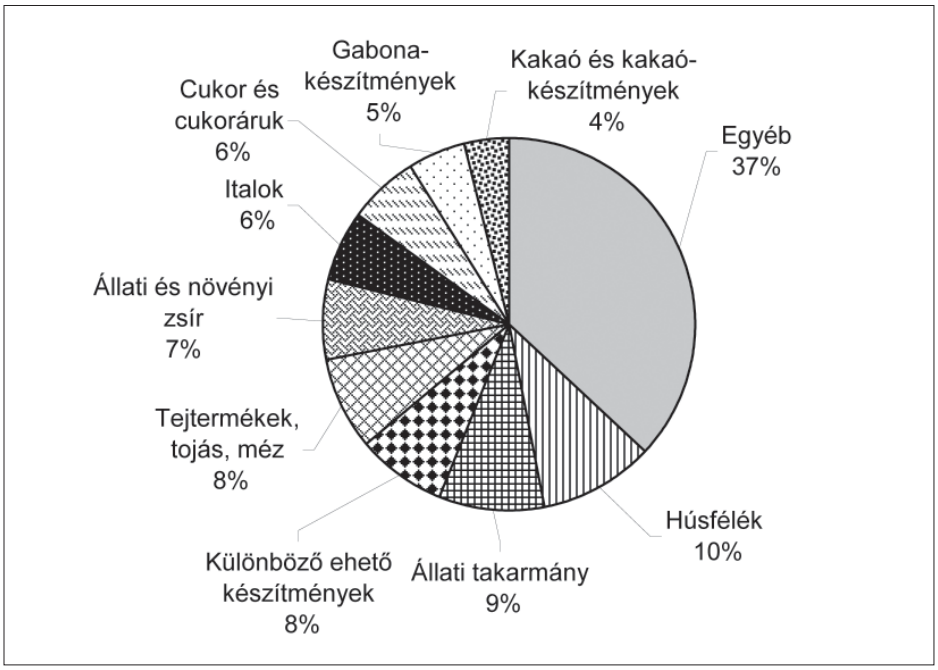
Az 5 legnagyobb árucsoport – a gabonafélék, a húsfélék, az olajos magvak, az állati takarmányok és a zöldség-gyümölcs készítmények – *részesedése a teljes agrárexportból 55% volt.* Az import kevésbé koncentrált, *az 5 legnagyobb árucsoport* – a húsfélék, az állati takarmányok, a különböző ehető készítmények, a tejtermékek, tojás, méz, valamint az állati és növényi zsírok és olajok – *aránya a teljes agrárimportból 42,5% volt 2011-ben.*

Az évről évre legnagyobb exportárbevételt biztosító *gabonafélék a teljes agrárexport értékének ötödét adták 2011-ben is.* A gabonafélék exportvolumene ugyan 15%-kal kevesebb volt ebben az évben, a kivitel értéke mégis jelentősen emelkedni tudott a magasabb értékesítési ár (+38%) miatt. A gabonafélék kivitele 67:23:9:1 arányban oszlott meg a kukorica, a búza, az árpa, valamint az egyéb gabonafélék között, és az árbevétel részesedése is hasonlóan alakult. A kukorica exportmennyisége 3,8 millió tonna volt, árbevétele a 40%-os áremelkedésnek köszönhetően jelentősen nőtt. Az exportkukorica 98%-át az EU-tagállamokba szállítottuk, és az árbevétel 90%-a származott innen. A búzaexport mennyisége 40%-kal csökkent az előző évhez képest, de a magasabb ár (+36%) nagyrészt kompenzálta a mennyiségben történt kiesést.

Az élelmezési célra alkalmas húsfélék kivitelének értéke 16%-kal, az importé erősebben, 30%-kal nőtt, de az export sokkal magasabb értékének köszönhetően a termékkör külkereskedelmi egyenlege 7%-kal emelkedett. Az árucsoport a gabonafélék utáni második legjelentősebb árucsoport, az agrár-külkereskedelem exportértékének 14%-át, importértékének 10%-át adta 2011-ben. Az árucsoport exportértékének erős emelkedését a baromfihús-kivitel bővülése eredményezte,

13. ábra

A legfontosabb importcikkek részesedése az agrárimportból 2011-ben

Forrás: KSH

volumene (+17%) és exportára (+8%) egyaránt nőtt, így értéke 100 millió euróval több volt, mint az előző évben. A sertéshúskivitel az egy évvel korábbi 165-ről 159 ezer tonnára (–4%) mérséklődött, de a 6%-kal magasabb árnak köszönhetően értéke kismértékben emelkedett. A húsfélék importvolumenének közel 60%-át, értékének csaknem kétharmad részét adta a sertéshús, amelyből 2011-ben 144 ezer tonnányit hoztak be, 15%-kal többet, mint 2010-ben. A baromfihús behozatala is emelkedett 20%-kal, összesen 49 ezer tonnányi érkezett az országba.

A harmadik legnagyobb árbevételt biztosító olajos magvak exportértéke 15%-kal, a kisebb értéket képviselő import 12%-kal bővült. Az árucsoport aktívuma jelentősen (61 millió euróval) nőtt, a harmadik legnagyobb aktívumot érte el. Az árucsoport értékének felét adó repce exportvolumene valamelyest elmaradt az előző évitől, de a magasabb értékesítési ár (+46%) következtében a kivitel értéke 41%-kal emelkedett. A napraforgóexport értéke 10%-kal kevesebb volt, mint 2010-ben, mert a mennyisége 40%-kal esett, és ezt a tavalyinál 50%-kal magasabb ár sem tudta kompenzálni. Az importoldalon a repce volumene és értéke nőtt jelentősen, a napraforgó-behozatal az egy évvel korábbi szinten maradt.

Az élő állatok árucsoportjának aktívuma több mint kétszeresére nőtt, 184 millió eurós értéke az ötödik legmagasabb egyenleg volt 2011-ben. A háttérben egyrészt a Törökországba irányuló élő szarvasmarha kivitelének felfutása, másrészt a sertésimport igen erős (50%-os) visszaesése áll.

Legfontosabb kereskedelmi partnereink az EU-tagállamok közül kerültek ki. Nyolc EU-tagország (az exportérték csökkenő sorrendjében: Németország, Szlovákia, Románia, Olaszország, Ausztria, Lengyelország, Hollandia, Csehország) vásárolta meg a külpiacra szánt agrártermékek kétharmadát, és az ugyanezen országokból érkezett áruk a teljes agrárimport értékének háromnegyedét tették ki.

Az Európai Unió a teljes agrárkivitel értékéből 83%-kal, az agrárimport értékéből 91%-kal részesedett. *Az unión kívüli, harmadik országokkal folytatott agrárkülkereskedelmi forgalom 22%-kal bővült 2011-ben.* Az export értéke 19%-kal, az importé 34%-kal emelkedett. Bár az import dinamikusabban nőtt, az export magasabb értékének köszönhetően az aktívum 13%-kal meghaladta az előző évit.

7.3. AZ ÉLELMISZERLÁNCON BELÜLI JÖVEDELEMMEGOSZLÁS

A gabona, a tej, a sertés és a baromfihús termékpályákról állnak rendelkezésre olyan részletezettségű adatok, amelyek segítségével modellezni lehet a legfontosabb élelmiszerek költség-, jövedelemmegoszlását. A KSH fogyasztói kosarában *ez az alapvető élelmiszerkör mintegy egyharmaddal részesül a teljes élelmiszer-fogyasztásból.*

A költségek és árak együttes alakulása a jövedelmekben tükröződik. A két tényező eltérő mértékű, sőt ellentétes irányú változása a jövedelmekben már markáns átrendeződéseket eredményezhet. Ezek a változatos mozgások esetenként a vertikum egyes szakaszaiban veszteséget is okozhatnak, annak ellenére, hogy a termék összességében jövedelmező. Ez figyelhető meg a *kenyérnél,* ahol 2009-ben az alapanyag-termelés, míg 2007-ben a sütőipari szakasz veszteséges volt. A számítások azt mutatják, hogy 2010-ig *a legnagyobb jövedelemarányok a forgalmazási fázisban voltak, ami 2011-ben megváltozott. Ekkor a korábbi évekhez képest harmonikusabb jövedelemmegoszlás jellemezte a terméket.* A legnagyobb arány a sütőiparnál alakult ki, ezt követte a forgalmazás és az alapanyag-termelés, míg a sort a malomipar zárta.

A *lisztnél* értelemszerűen 2009-ben az

alapanyag-termelés szintén veszteséges volt, viszont 2007-ben ők részesedtek legnagyobb arányban a jövedelemből. A *2011-es esztendő ebben a vertikumban is kiegyenlítettebb jövedelemmegoszlást hozott,* ugyanis a három termékpályaszakasz közel azonos arányban részesedett az összjövedelemből.

A vizsgált tejnél is elmondható, hogy 2009-ben az alapanyag-termelés veszteséges volt, jövedelem csak a feldolgozás, valamint a forgalmazás során keletkezett. Ez utóbbi fázis 2007 és 2009 között a jövedelem több mint 50%-át realizálta. Ez a tendencia 2010-től megváltozott, és *a termékpálya nyertesei az alapanyag-termelők voltak,* őket követték a feldolgozók és a forgalmazók. Ez a változás részben enyhítette az alapanyag-termelők korábbi veszteségeit, illetve alacsony szintű nyereségét.

A tejjel szemben a *trappista sajt jövedelemmegoszlása hektikusan alakult,* ami alapvetően a kemény piaci verseny következménye. Az elmúlt öt év alatt a vertikum mindhárom fázisában előfordult veszteséges év, de található olyan időszak is, amikor a legmagasabb jövedelmet érték el a termékpálya szereplői. Így az alapanyagtermelők számára a 2008-as év tekinthető a legkedvezőbbnek, de 2011-ben is ez a fázis részesedett legnagyobb mértékben az összes jövedelemből. A feldolgozók számára az utolsó kedvező év a 2007-es volt, és azóta az importtermékek intenzív jelenléte miatt ez a vertikumszakasz folyamatosan veszteséges. Ezt a tartósnak tűnő helyzetet csak úgy tudják elviselni, hogy más sajt, illetve tejterméken keletkező nyereségből fedezik a vezértermék veszteségeit. A forgalmazók szempontjából a 2009-es és 2010-es esztendő alakult sikeresen, ekkor e szakasz képviselői érték el a legmagasabb jövedelemarányt.

Kritikusnak tekinthető *a sertéskaraj* termékpályája, ugyanis 2007 és 2011 között *a vertikum valamelyik szereplője veszteséges volt,* sőt 2007-ben ez két fázist is egyszerre érintett. A legkedvezőtlenebb helyzetben – a trappista sajthoz hasonlóan – itt is a feldolgozók vannak, mert 2008-at kivéve mindig veszteségesek voltak. Ezzel szemben áll a forgalmazási szakasz, ahol, ha esetenként kis mértékben is, de mindig képződött jövedelem. Ugyanakkor a számok azt is mutatják, hogy nem mindig az utolsó fázisban érték el a legnagyobb jövedelemarányt. Ilyen volt például a 2010–2011-es esztendő, amikor az alapanyag-termelők jövedelemaránya volt a legmagasabb.

A másik vizsgált hústerméknél, a *bontott csirkénél viszonylag kisebb jövedelemingadozások jellemezték a legutóbbi öt évet.* Veszteség mindössze 2007-ben az alapanyag-termelésnél figyelhető meg, de erre a szakaszra az is jellemző, hogy 2011-et kivéve itt képződött a legkisebb jövedelem. A vertikum nyertese mindvégig a forgalmazási fázis volt, sőt az itt elért jövedelem aránya kétharmad vagy azt meghaladó mértékű. Figyelmet érdemel továbbá, hogy a feldolgozás jövedelempozíciója 2008 óta folyamatosan romlik, és 2011-ben gyakorlatilag nullszaldóval zárták az évet.

Az élelmiszerláncot reprezentáló vezértermékek azt jelzik, hogy a különböző *termékpályákon általában nincsen harmonikus jövedelemosztozkodás.* Ez alól az általános megállapítás alól kivétel a gabonavertikum, ahol 2011-ben a fehér kenyérnél és főleg a lisztnél viszonylagos egyensúly alakult ki a termékpálya szereplői között. Az ötéves időszakot tekintve ugyanakkor megállapítható, hogy egyik fázis dominanciája sem jelenthető ki egyértelműen, bár kétségtelen, hogy a forgalmazás helyzete mutatkozik a legstabilabbnak. E kérdéskörnél az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az állami támogatások ezeket az arányokat a gyakorlatban módosítják. A tapasztalatok azonban arra engednek következtetni, hogy főleg a

mezőgazdasági termékek felvásárlási árainál a vevők „figyelembe veszik" ezeknek a támogatásoknak egy részét. *Általánosságban megállapítható, hogy a korábbi évekhez hasonlóan az élelmiszerlánc szereplői közül a feldolgozók többnyire kettős szorításban vannak.*

7.4. A HELYI ÉRTÉKESÍTÉS ÉS PIAC SZEREPE A HAZAI ÉLELMISZER-KERESKEDELEMBEN

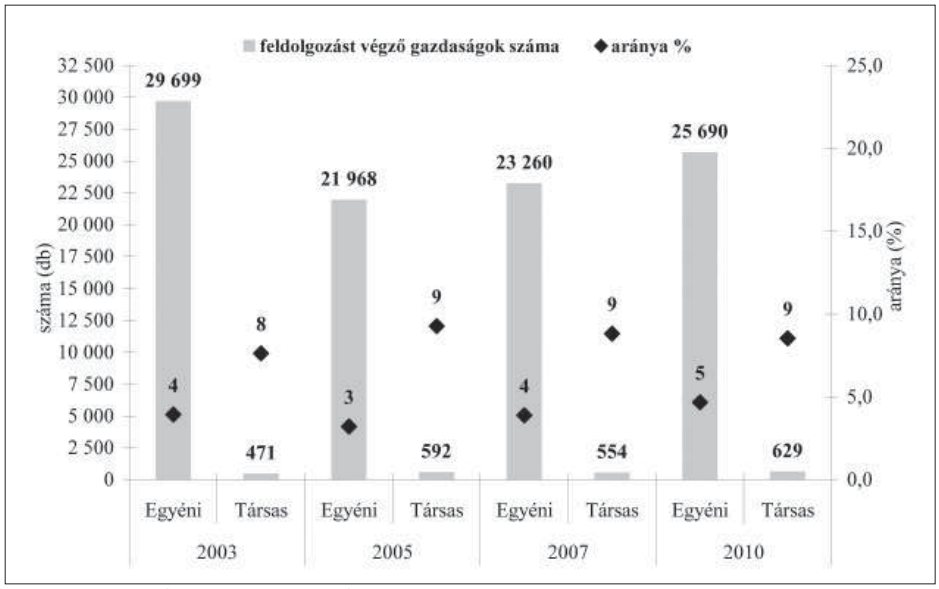
A termelői értékesítés oldaláról

A GSZÖ és az ÁMÖ alapján a mezőgazdasági termelők között[9] *a termékfeldolgozást folytató egyéni gazdaságok száma 25,7 ezer (5%), míg a társas vállalkozásoké 629 (9%) volt 2010-ben* (14. ábra).

Az egyéni gazdaságok esetében 2003 és 2005 között határozott csökkenést (–26%), majd folyamatos emelkedést (+17%) regisztrált az összeírás, azaz még mindig nem érte el a 2003. évit a termékfeldolgozást végző gazdaságok száma. Ugyanakkor az összes egyéni gazdaság számában időközben bekövetkezett csökkenés miatt a termékfeldolgozást (és közvetlen értékesítést) végző egyéni gazdaságok aránya 2010-re már meghaladta a 2003-as értéket (4%-ról 5%-ra). A társas vállalkozások esetében ezzel szemben a termékfeldolgozást végzők száma 471-ről 629-re (+34%) emelkedett a vizsgált időszakban, és 8-ról 9%-ra emelkedett az arányuk.

A feldolgozó tevékenységet végző egyéni vállalkozásból 2010-ben legtöbb még mindig a vegyes gazdaságok közé tartozott (6,8 ezer), bár jelentősen csökkent a számuk (–19%). Ezzel szemben a szán-

14. ábra
A termékfeldolgozást (és közvetlen értékesítést) végző gazdaságok száma és aránya az összes gazdaságból (2003–2010)

Forrás: a KSH GSZÖ és ÁMÖ adatbázisából az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítás

[9] A mezőgazdasági termelők számánál minden esetben eltekintettünk a be nem sorolt gazdaságoktól. 2010-ben így az összes gazdaságok esetében 19,9 ezer gazdasággal nem számoltunk, a termékfeldolgozást végzőknél pedig az egyéni gazdaságoknál 92, a társas vállalkozásoknál pedig 20 gazdasággal.

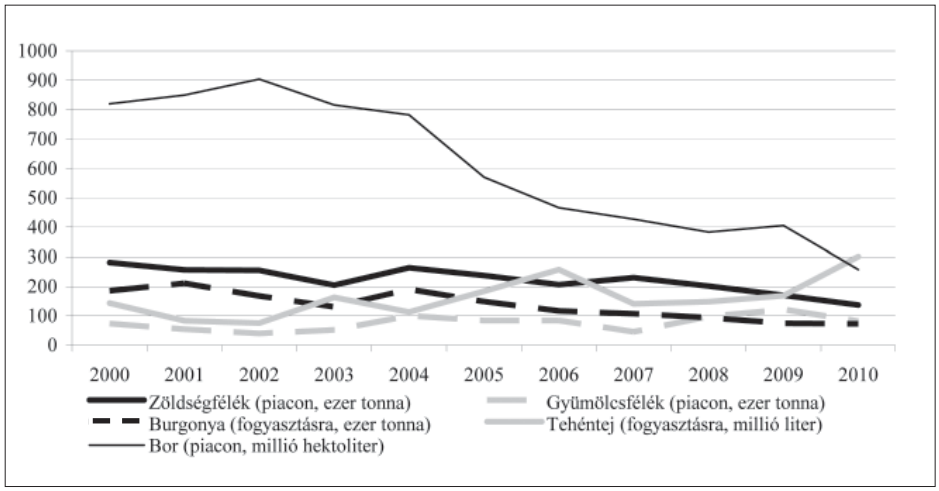
tóföldi növénytermesztők (4,8 ezer) és a gyümölcstermesztő (3,6 ezer) egyéniek közül egyre több végzett feldolgozó tevékenységet (+23, +35%), míg a szőlőtermesztő egyéni vállalkozások közül egyre kevesebben diverzifikálták ebben az irányban tevékenységüket (2,6 ezer és –62%) 2003 és 2010 között. A bázisévhez képest a tejtermelő tehenészetek feldolgozó tevékenysége is csökkent, de az előző felmérés, azaz a 2007. évhez képest már emelkedést mutattak a számok (2,1 ezer). A legnagyobb bővülést a baromfitartó egyéni gazdaságok esetében regisztrálták, közel két és félszeresére nőtt a feldolgozói tevékenységet folytató egyéni gazdaságok száma, és így megközelítette az 1,9 ezret a számuk.

A többi gazdaságtípusban is emelkedett a diverzifikáló egyéniek száma, kivételt a sertéstartók jelentettek, ahol 34%-os visszaesés volt tapasztalható 2003-hoz képest.

A társas vállalkozások esetében sokkal kiegyensúlyozottabb és szinte egyöntetűen növekvő volt a feldolgozási tevékenység változása. Jelentős bővülést a feldolgozási tevékenységben a szőlőtermesztő társas vállalkozásoknál rögzítettek 2003 és 2010 között (+95% 273 darabra), csökkenést pedig csupán a sertéstartók esetében (–31% 24 darabra) mértek.

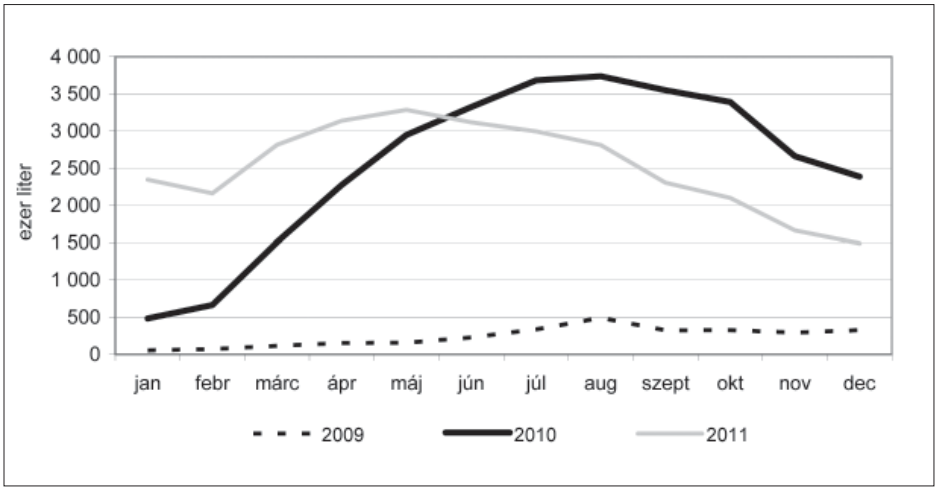
A KSH termékmérlegei alapján a piacokon vagy fogyasztásra értékesített termékek mennyiségéről is rendelkezünk információval (15. ábra). A legnagyobb zuhanást a bor piacon történő értékesítése szenvedte el az elmúlt évtizedben, amely a 2000-es 800 millió hektoliter feletti mennyiségről 2010-re 300 millió alá esett vissza. További tendenciát mutató termék volt a burgonya, amelyből 2010-ben 72 ezer tonnát értékesítettek fogyasztásra a termelők, és ez alig több mint 60%-a volt a 2000-es év mennyiségének. A zöldségfélék piacon történő termelői értékesítése közel megfeleződött a vizsgált időszakban, 2010-ben 137 ezer tonnát tett ki. Ezzel szemben erőteljes növekedést mutatnak az adatok a tehéntej fogyasztásra történő (+111%), és szerényebb emelkedést a gyümölcsfélék piaci (+11%) termelői értékesítése esetében, így 2010-ben már 301 millió liter tej került a rövid ellátási

15. ábra
Néhány kiemelt élelmiszer-gazdasági termék piacon és fogyasztásra történő termelői értékesítése (2000–2010)

Forrás: a KSH Termékmérleg adatbázisából az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítás

16. ábra
A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek forgalmazott értékéből (2000–2011)

Forrás: GfK Hungária (2012): Megduplázódott a piacok árbevétele, Háztartáspanel sajtóközlemény

láncba, míg 81 ezer tonna gyümölcs a piacon talált vásárlóra.

A különböző források eredményeit összefoglalva az mondható, hogy *a hazai élelmiszer-gazdaság közvetlen termelői értékesítése nemzetközi összehasonlításban viszonylag jelentős, bár összességében csökkenő tendenciájú*. A közvetlen értékesítés aránya erősen termékcsoportfüggő: a tojás, a zöldség- és gyümölcsfélék (beleértve a szőlőt és a burgonyát) esetében hagyományosan magas, amelyet a tej növekvő és a bor csökkenő értékesítése követ.

A kiskereskedelmi csatornák oldaláról

A GfK Háztartáspanel adatai szerint a piacok reneszánszukat élik, hiszen az elmúlt évtizedben a piaci költés megkétszereződött, a 2000. évi 70 milliárd forintról 2011-re 130 milliárd forintra nőtt. Ez azt jelenti, hogy a piac mint értékesítési csatorna megőrizte 5% körüli arányát a napi fogyasztási cikkek háztartási fogyasztásából (16. ábra).

A piacon történő vásárlás jellemzői közül az átlagos kosárméret növekedett a vizsgált időszakban (1046-ról 1859 forintra), a többi mutató meglehetősen állandó volt 2000 és 2011 között:

- A háztartásoknak több mint a kétharmada járt piacra vásárolni (68-64%).
- A vásárlás gyakorisága alapján körülbelül kéthetente látogatott el a piacra (24-27 alkalommal).
- Elsősorban friss élelmiszert vásároltak, a kiadás 36,2%-át zöldségre, 17,8%-át gyümölcsre, 11,8%-át friss húsra, 7,1%-át pékárura és 7%-át feldolgozott hústermékre fordították.
- A tipikus vásárlók az idősebbek, kisebb, azaz 1-2 fős háztartásokban, valamint a fővárosban és nagyvárosokban élők voltak.

8. Bioenergia-termelés

8.1. ENERGIATERMELÉS BIOMASSZA-TÜZELÉSSEL

Magyarország a 2010. december végén elfogadott és a Bizottságnak 2011 januárjában benyújtott *Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervében* (*National Renewable Energy Action Plan* – NREAP) *az eredeti 13%-os vállalást megemelve, 14,65%-os megújulóenergia-részesedést vállalt a teljes bruttó energiafelhasználásban*. A legutolsó tagállami jelentés szerint a megújuló részesedés 2005-ben 4,58% volt, amit 2009-re 8,18%-ra, 2010-re pedig 8,79%-ra sikerült emelni. *Magyarország a Cselekvési Tervben megadott ütemezésnél gyorsabban bővítette a megújuló energia felhasználását, ezt elsősorban az erdészeti biomassza felhasználásának növelésével* érte el. Az erdészeti biomassza felhasználása ugyanakkor korlátokba ütközik fenntarthatósági és gazdaságossági szempontokat is figyelembe véve, ezért még sok a teendő.

A Cselekvési Tervben kitűzött cél elérése érdekében a biomassza-alapú energiatermelést az előre jelzett 2010. évihez képest 2020-ig még mintegy 50%-kal növelni szükséges, részaránya azonban a megújuló energiamixen belül számottevően csökkenhet, a 2010. évi 73,7%-ról 50,6%-ra (21. táblázat). Ugyanakkor ha figyelembe vesszük, hogy a biogáz és a közlekedés is lényegében a mezőgazdasági biomasszát, fő- és melléktermékeket, valamint hulladékokat használja majd fel elsősorban alapanyagként, könnyen belátható, hogy a mezőgazdaság és az erdészet hangsúlyos szerepe összességében megmarad a megújuló energiaellátásban.

A Cselekvési Tervben 2010-re megadott célszámokat sikerült felülmúlni szinte valamennyi szegmensben. A 2011-ben a Bizottságnak leadott Tagállami Jelentés szerint a megújuló energiaforrásból előállított energia elfogyasztott mennyiségének 2010-re vonatkozó célkitűzése 1344 ktoe volt. Ezzel szemben Magyarország

21. táblázat

A Cselekvési Tervben előre jelzett megújuló energiafelhasználás 2010-ben és a várható igény 2020-ban a hűtés-fűtés, az elektromos energia és a közlekedés szektorokban

Megnevezés	Megújuló energiafelhasználás		Szükséges növekmény	Százalékos megoszlás	
	ktoe		ktoe	%	
	2010	2020	2010-2020	2010	2020
Biomassza	973	1 456	483	73,7	50,6
Biogáz	8	111	103	0,6	3,8
Víz	17	21	4	1,3	0,7
Geotermikus	101	392	291	7,7	13,6
Hőszivattyú	6	143	137	0,5	5,0
Napenergia	6	89	83	0,5	3,1
Szélenergia	59	133	73	4,5	4,6
Közlekedés	150	535	385	11,4	18,6
Összesen	1 320	2 879	1 560	100,0	100,0

Forrás: Cselekvési Terv

2010-ben ténylegesen 1491 ktoe értéket ért el.

Magyarországon a szilárd biomassza volt 2009-ben és 2010-ben is a legnagyobb mértékben hasznosított megújuló energiaforrás. *Az energetikai célra felhasznált biomassza elsősorban tűzifa* (22. táblázat). Míg becslésünk szerint a biogáztermelés néhány százezer tonna magas nedvességtartalmú biomassza-alapanyagot igényelhet évente Magyarországon, a bioüzemanyagok termeléséhez 2011-ben mintegy 400 ezer tonna kukorica, 250 ezer tonna repcemag és 30 ezer tonna használt sütőolaj kerülhetett felhasználásra, addig a közvetlen eltüzelésre használt biomassza mennyisége millió tonnás nagyságrendű. A hatalmas mennyiség döntő részét a hazai erdőkből kikerülő tűzifa adja.

A fakitermelés jelenlegi volumene a fenntartható erdőgazdálkodást nem veszélyezteti. Magyarországon évente mintegy 13 millió m^3 famennyiség termelődik újra (folyónövedék), ebből 10 millió m^3 (kb. 7,5 millió tonna) termelhető ki fenntartható módon. Ehhez képest a tényleges éves fakitermelés az elmúlt évtizedben 7 millió m^3 (kb. 5,3 millió tonna) körül alakult.

Az erdőgazdálkodásból származó nyersanyagok mellett a mezőgazdasági eredetű melléktermékek adják a legnagyobb tömegű biomasszát. Ugyanakkor a szántóföldi növénytermesztésben melléktermékként keletkező, mintegy 8 millió tonna biomassza nagyobb hányada egyelőre értéktelen a feldolgozóipar számára, és csak elenyésző mértékben hasznosul az energiatermelésben. A mezőgazdasági melléktermékekhez hasonlóan a szőlő- és gyümölcsültetvények éves metszése során keletkező, kb. 700 ezer tonna biomasszát – energetikai hasznosítás nélkül – szinte teljes egészében az ültetvényeken égetik el.

*Energianövények*et egyre nagyobb területen termelnek, rövid vágásfordulójú erdőkkel 2009-ben 2562 hektár, 2010-ben 4268 hektár volt betelepítve, míg ugyanezen két évben a lágy szárú energianövényekhez sorolt növények (fűfélék, cirok) területe csökkent, 4981 hektárról 3857 hektárra. Az innen lekerülő biomassza mintegy 50 ezer tonnára tehető.

A Magyar Energiahivatalnak a Kötelező Átvételi Rendszerről (KÁT) kiadott jelentése szerint *2011-ben nyolc biomasszaalapon termelő erőmű termelt villamos energiát Magyarországon*. Ezek közül három szenet és biomasszát vegyesen tüzelt (Vértesi, Mátrai, Bakonyi), a többi a biomassza önálló tüzelésére is alkalmas.

Mint már említésre került, a Cselekvési

22. táblázat

Fűtési és villamosenergia-termelési célra felhasznált biomasszaforrások

Megnevezés		Felhasznált mennyiség				Elsődleges energiatartalom (ktoe)			
		belföldi		import		belföldi		import	
		2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Faalapú biomassza	tűzifa (m^3)	3 525 502	3 659 828	89 499	248 463	635,2	660,1	35,6	108,2
	pellet (tonna)	7 650	10 258	26 573	43 403				
	fabrikett (tonna)	998	103	-	-				
Faipari hulladék (m^3)		77 876	139 837	57 677	168 323	14,0	25,0	10,3	30,1

Forrás: NÉBIH Erdészeti Igazgatóság

Tervben Magyarország 2020-ra 14,65%-os megújuló részarányt vállalt a teljes bruttó végső energiafelhasználáson belül. Ehhez a villamosenergia-szektor 5597 GWh/év megújuló alapú villamosenergia-termeléssel járulna hozzá. Ez az érték 2011-ben az Energiahivatal összesítése szerint 2689 GWh-t tett ki, ami a teljes bruttó végső villamosenergia-fogyasztásban 6,27%-ot jelentett. A zöld áram részesedése alacsonyabb volt, mint 2009-ben (6,75%) és 2010-ben (7,12%). Az 1539 GWh-nyi biomassza-alapú termelés a megújuló villamosenergia-termelés 60%-át adta, míg a biogáz a depónia- és szennyvízgázzal együtt is csupán 7%-át.

Az Energiahivatal 2011. évi nyilvántartásában a megújuló alapú kapcsoltan termelő kiserőművek között két biomassza-erőmű (Dorog, Pécs), három biogázüzem (Nyírbátor, Biharnagybajom, Csengersima), 2-2 depónia- és szennyvízgázüzem szerepel. Ezek együttes elektromos kapacitása 75,57 MW_e volt, míg hőkapacitásuk 259,95 MW_{th}.

8.2. BIOGÁZTERMELÉS

Az EU biogáztermelése gyors ütemben nő. A biogázból nyert energia az Eurostat adatai szerint a 2005. évi 4,5 millió toe-ról (tonna olajegyenérték) 2010-re 10,9 millió toe-ra emelkedett. Az ágazat a leglátványosabban Németországban fejlődik, ahol főleg silókukoricára, silórozsra és trágyára alapozott kisebb kapacitású, átlagosan 300-500 kW elektromos teljesítményű biogázüzemek épülnek. Az Európai Unió tagállamaiban a biogázüzemek száma 2009-ben már megközelítette a 6000-et, ebből 4900 Németországban működött, ez utóbbiak termelték az EU-ban előállított biogáz felét. A legfrissebb adatok szerint a német üzemek száma 2012-ben közel 7500-ra nőhet. Míg Németországban mezőgazdasági melléktermékekre és főtermékekre alapozva történik elsősorban a biogáz termelése, addig a többi nagyobb termelőnél (Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország, Spanyolország) 2009-ben egyelőre a szeméttelepi depóniagáz és szennyvíztelepen termelt biogáz hasznosítása volt a jellemző.

Magyarországon csak az utóbbi években bővült az üzemek száma, így 2008-ig 9 biogázüzem létesült, ebből 5 volt mezőgazdasági jellegű, a másik 4 depóniagázt vagy szennyvíziszapot hasznosított. A Magyar Energiahivatal adatai szerint az üzemek száma és termelése *2011*-ig ütemesen nőtt, az év *végére számuk 53-ra emelkedett*, és már 31 mezőgazdasági biogázüzem működött. A hivatal 2011-ben 17 új mezőgazdasági üzemet regisztrált. Az összkapacitás 4 év alatt 9 MW-ról 47 MW-ra emelkedett, a 31 mezőgazdasági üzem 28,5 MW kapacitást képviselt. A magyar mezőgazdasági biogázüzemek kapacitása méretosztályok szerint eltér a Németországban megszokottól. 1 MW feletti kapacitással 8 rendelkezett, 20 üzem volt 0,5–1,0 MW kapacitású, míg a 0,5 MW-nál kisebből mindössze 3 létezett. Az átlagos elektromos kapacitás 0,92 MW.

A mezőgazdasági biogázüzemek termelése is számottevően bővült, 2008-ról 2011-re több mint háromszorosára, 29,52 GWh-ról 92,04 GWh-ra. A termelt villamos energia döntő hányada értékesítésre került, a kötelező átvételi rendszerben 73,24 GWh-t vettek át az áramszolgáltatók 2011-ben. A KÁT-rendszerben kifizetett „fajlagos támogatás", az alapdíj és a támogatott ár különbözete a mezőgazdasági biogázüzemek esetében 2011-ben 13,14 Ft/kWh-nak adódott, a teljes támogatási keretösszeg 1,07 milliárd forintot tett ki. A teljes KÁT-keretből így a mezőgazdasági biogázüzemek 4,6%-kal részesedtek.

A biogázüzemekben felhasznált alapanyagokról egyelőre nincsen hivatalos statisztika. Az üzemeltetőknek csak a Környezetvédelmi Felügyelőség felé kell évente jelenteniük a veszélyes hulladékok felhasználását. Iparági átlagokkal szá-

molva (1 kg bevitt szárazanyag = 0,6 Nm^3 biogáz, 1 Nm^3 biogáz = 2 kWh elektromos energia) úgy becsülhető, hogy a magyar mezőgazdasági biogázüzemek mintegy 70-100 ezer tonna száraz biomasszát dolgoztak fel 2011-ben.

A mezőgazdasági biogázból, a depóniagázból és a szennyvíziszapból nyert primer elektromos áramtermelés összesen mintegy 183 GWh-t tett ki 2011-ben, ami 15,7 ktoe-nek felelt meg. A Nemzeti Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervben 2020. évi célként 55 ktoe biogázból termelt elektromos energiát tűztek ki, így ennek eléréséhez még jelentős fejlesztés szükséges. A tervek szerint a 2020. évi elektromos energiaigény 1,2%-át termelhetik meg a biogázüzemek, ezzel szemben az EU átlagos adata 1,8%. Csehország, Hollandia 3%, Németország 4%, Dánia és Lettország 6,5% feletti szerepet szán a biogázalapú energiatermelésnek.

A biogáz energetikai célú hasznosításának legésszerűbb módja a földgázminőségre tisztítás, majd az így előállított biometán földgázhálózatba történő betáplálása lenne, ez azonban a jelenlegi árak és támogatások mellett nem gazdaságos. Mivel a szabályozók a megújuló áramtermelést helyezték előtérbe, a jelenleg működő biogázüzemek az elektromos kapacitás kihasználására törekednek. A kapcsolt villamosenergia- és hőtermeléssel kialakított biogázüzemekben keletkező hőenergia maradéktalan felhasználása a mezőgazdasági üzem energiaigényének (fűtés, terményszárítás) időszakossága miatt nem könnyű feladat, a kifelé történő értékesítés az üzemek lakó- és iparterületektől való elszigeteltsége miatt akadályokba ütközhet. Ha sem a villamosenergia-rendszer átvételi lehetőségei, sem a kapcsoltan termelt hőenergia helyi felhasználási lehetőségei nem adottak, megfontolandó a földgázminőségre tisztítás, hiszen ebben az esetben a biogáz ott vehető ki a rendszerből, ahol energiatartalma a leghatékonyabban hasznosítható. A tisztítás technológiája létezik, bár drága, a szabályozás azonban nemcsak Magyarországon, hanem a tagállamok többségében sem kidolgozott egyelőre.

8.3. BIOÜZEMANYAGOK ELŐÁLLÍTÁSA

A 2009/28/EK irányelv minden tagállam számára egyformán kötelezővé teszi a közlekedésben felhasznált megújuló energia részarányának 10%-ra emelését 2020-ig. A Magyarország által benyújtott Cselekvési Terv szerint a közlekedésben felhasznált megújuló energia 95%-a (energiatartalom alapján) folyékony bioüzemanyag lesz 2020-ban, amelynek várható összetétele 475 ezer tonna bioetanol, valamint 230 ezer tonna biodízel. Tekintettel a második generációs bioüzemanyag-előállítás és -felhasználás ma még fennálló gazdaságossági korlátaira, a tervezett bioetanol-felhasználás 100%-a még első generációs (kukoricából előállított) lesz. A biodízel esetében a tervezett 230 ezer tonnából 205 ezer tonna lehet első generációs (elsősorban repceolaj-alapú), míg 25 ezer tonnát állati zsiradékok, valamint használt sütőolaj felhasználásával állíthatnak elő. A Cselekvési Terv mind a bioetanol, mind a biodízel teljes mennyiségének hazai gyártását irányozza elő.

A bioüzemanyagok hazai felhasználása a mindenkori szabályozással (adó-visszatérítés, kedvezmények, adódifferenciálás) és előírásokkal összhangban nőtt (23. táblázat). *A bioüzemanyagok kötelező bekeverését 2009. július 1-jétől vezették be.* A 2010-ben elfogadott Bioüzemanyag törvény (Büat, *a megújuló energia közlekedési célú felhasználásának előmozdításáról és a közlekedésben felhasznált energia üvegházhatású gázkibocsátásának csökkentéséről szóló* 2010. évi CXVII. törvény) alapján 2011-től az egyes

23. táblázat

A bioüzemanyagok magyarországi felhasználása 2007–2011

Megnevezés	Mértékegység	2007	2008	2009	2010	2011*
Bioetanol (ETBE részeként is)	ezer liter	53 728	91 899	92 200	113 091	95 939
	tonna	42 445	72 600	72 838	89 342	75 792
	% V/V	2,5	4,3	4,3	6,0	5,5
	% J/J	1,7	3,0	3,0	4,1	3,8
Biodízel	ezer liter	2 383	150 716	156 232	150 463	148 798
	tonna	2 097	132 630	137 484	132 407	130 942
	% V/V	0,1	4,2	4,4	4,5	4,5
	% J/J	0,0	3,9	4,2	4,2	4,2

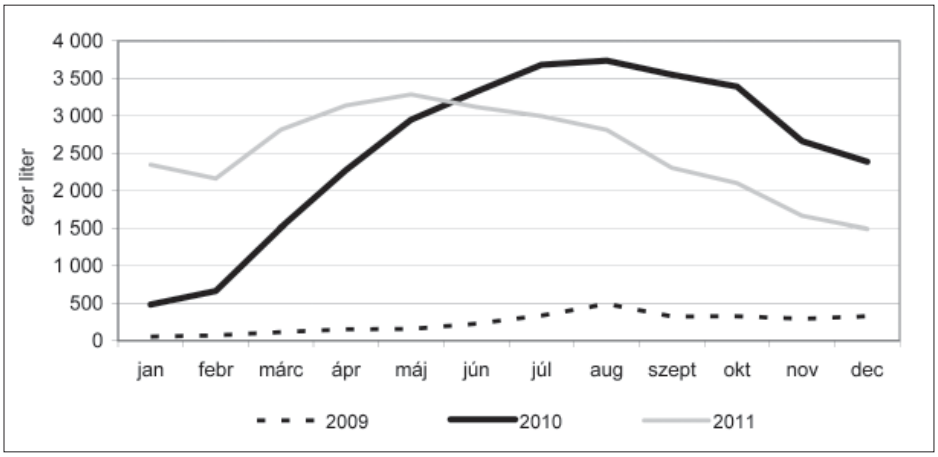
* A 2011. évi adatok előzetesek.
Forrás: Magyar Energia Hivatal

bioüzemanyagok adókedvezménye, valamint a kötelező bioüzemanyag-részarány kizárólag igazoltan fenntartható módon előállított bioüzemanyagokkal teljesíthető. A forgalmazók a számításnál nem vehetik figyelembe azt az üzemanyagot vagy bioüzemanyagot, amely esetében a biotartalomra tekintettel a jövedéki adót részben vagy teljesen elengedték, vagyis az adókedvezménnyel forgalomba hozott E85 nem számít bele a teljesítésbe. A törvény végrehajtási rendeletei szerint a forgalomba hozott üzemanyagok energiatartalmának a bioüzemanyagból származó részaránya 2013. december 31-ig a motorbenzinben 3,1%-ot, a gázolajban 4,4%-ot kell kötelezően elérnie. 2014. január 1-jétől a kötelező részarány mindkét üzemanyagtípusnál 4,9%-ra nő.

A 2003/30 EK irányelv 4. cikkelyének (1) bekezdése alapján benyújtott tagállami jelentésben a felhasználás kismértékben eltér az Energia Hivatal által megadott adatoktól. Eszerint a felhasználás biodízelből elérte a 159 millió litert, a 85,5 millió bioetanol mellett pedig 5,1 millió liter bio-ETBE, és elhanyagolható mennyiségű (130 liter) bio-MTBE került forga-

17. ábra

A forgalomba hozott E85 üzemanyag mennyisége havonta

Forrás: a NAV Jövedéki Igazgatóságának adatai alapján AKI-szerkesztés

lomba 2010-ben. Mind az Energia Hivatal adataiból, mind a tagállami jelentésből kitűnik, hogy bioetanolból jóval a kötelező bekeveréshez szükséges mennyiség felett használtak fel Magyarországon 2010-ben és 2011-ben is. Ennek oka elsősorban az, hogy a biodízellel ellentétben a bioetanol E85-ös üzemanyag (70-85%-nyi etanolt tartalmazó benzin-etanol keverék) formájában is elérhető volt az autósok számára, és ennek értékesítése az elmúlt két évben látványosan bővült.

A NAV Jövedéki Igazgatóságának adatai szerint míg 2009-ben mindössze 2,9 millió liter E85-öt adtak el a kutakon, addig 2010-ben már 30,6 millió litert. Közel azonos mennyiség, 30,2 millió liter került értékesítésre 2011 során is.

2011. augusztus 28-tól az E85 etanolrészének jövedékiadó-mentessége megszűnt, az adó 40 Ft/literre emelkedett, de már ezt megelőzően visszaesett az értékesítés, és a második félévben átlagosan havi 1 millió literrel (35%-kal) elmaradt a 2010-es bázisévben mért forgalomtól (17. ábra).

A Cselekvési Tervben megadott 2020-ban felhasználandó bioüzemanyag-mennyiségek előállításához a hazai alapanyag-szükségletet (kukorica, repce) a magyar mezőgazdaság képes megtermelni. Etanolból a hazai igényeken túl, figyelembe véve a jelenleg évente feldolgozatlanul exportált kukorica 3-4 millió tonnás mennyiségét, akár jelentősebb exportra is lenne fedezet.

A 2020. évi hazai igényekhez szükséges kapacitások még nem álltak 2011-ben maradéktalanul rendelkezésre. A növényi olajok feldolgozása biztosított, de néhány kisebb üzem mellett jelentősebb működő észterező (biodízelgyártó) kapacitással csak a komáromi *Rossi Biofuel Zrt.* (150 ezer tonna) és a mátészalkai *Intertram Kft.* (12 ezer tonna) rendelkezett.

Bioetanol előállításához szükséges kapacitással 2011 végéig csak a szabadegyházi *Hungrana* rendelkezett, a győri szeszgyár közlekedési célú etanolt évek óta nem állított elő. A Hungrana kapacitása 400 ezer tonna kukorica feldolgozását és 170 millió liter (135 ezer tonna) etanol gyártását tette lehetővé.

A 2011. évi bioüzemanyag-termelési adatokat a Rossi és a Hungrana termelése határozta meg (24. táblázat). Biodízelből az Energia Hivatal előzetes adatai szerint 2011-ben 142 ezer tonna (161 millió liter) volt a hazai termelés. Ehhez a korábbi évek adatközlései szerint a gyártó Rossi mintegy 30 ezer tonna használt sütőolajat és 110 ezer tonna növényi olajat, elsősorban repceolajat használhatott fel.

Az Európai Unió 2009-ben világviszonylatban is egyedülálló színvonalú, a tagállamokban kötelező erejű fenntarthatósági rendszert vezetett be. E rendszer bioüzemanyagokra és folyékony bioenergiahordozókra vonatkozó fenntarthatósági kritériumait a 2009/28/EK irányelv állapítja meg. Magyarország ezt az irányelvet a megújuló energia közlekedési célú

24. táblázat

A bioüzemanyagok magyarországi termelése 2007–2011

Megnevezés	Mértékegység	2007	2008	2009	2010	2011*
Bioetanol	ezer liter	17 987	78 652	82 441	30 759	30 170
	tonna	14 210	62 135	65 128	24 300	23 834
Biodízel	ezer liter	10 558	155 669	142 534	160 643	161 168
	tonna	9 291	136 989	125 430	141 366	141 827

* A 2011. évi adatok előzetesek.

Forrás: Magyar Energia Hivatal

felhasználásának előmozdításáról és a közlekedésben felhasznált energia üvegházhatású gázkibocsátásának csökkentéséről szóló 2010. évi CXVII. törvénnyel ültette át a hazai jogrendbe. A fenntartható bioüzemanyag-termelés követelményeiről és igazolásáról szóló 343/2010. (XII. 28.) Kormányrendelet a fenntarthatósággal kapcsolatos hatósági feladatok jelentős részét 2011. január 1-jétől a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal hatáskörébe helyezte.

A Kormányrendelet alapján az MgSzH látja el a biomassza-termelőre, biomassza-feldolgozóra és biomassza-kereskedőre vonatkozó előírások betartásának ellenőrzését, a biomassza-termelő, a biomassza-kereskedő és a biomassza-feldolgozó jelentései alapján a biomassza-igazolás és a fenntarthatósági igazolás ellenőrzését, és a BÜHG- (bioüzemanyag üvegházhatású gázkibocsátás) nyilvántartás vezetését.

A NÉBIH adatai szerint a BÜHG-nyilvántartásban 2011-ben 412 ügyfél regisztrálására került sor. Jogsértő magatartás miatt ugyanezen évben 31 ügyfelet kellett törölni a nyilvántartásból. A BÜHG-nyilvántartás szerint az országban 19 biomassza-feldolgozó tevékenykedett. A feldolgozóüzemek 278,3 ezer tonna növényi olajat, 5 ezer tonna használt sütőolajból származó tisztított olajat, 381 ezer tonna bioetanolt, 219 ezer tonna biometanol-alapon előállított metil-tercier-butilétert (bioüzemanyag-alapanyag) és 246,4 ezer tonna biodízelt állíthatnak elő.

A nyilvántartásban 2011-ben szereplő 403 biomassza-kereskedő közül 399 cég főként gabona, három cég kizárólag olaj, egy pedig kizárólag ipari és települési hulladék biológiailag lebontható részének kereskedelmével foglalkozott. A biomassza-kereskedők adatszolgáltatásai, illetve a kiállított fenntarthatósági nyilatkozatok alapján megállapítható, hogy a bioüzemanyag-gyártáshoz repcét, napraforgót, kukoricát, tiszta növényi olajat és használt növényi olajat, zsiradékot használnak fel, de a fenti bioüzemanyag-alapanyagokon kívül az ipari hulladékok, illetve maradékanyagok tekintetében a cukor kivonása vagy finomítása során nyert melasz feldolgozása is jelentős volt.

III. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

9. Az Európai Unió mezőgazdasága

9.1. TERMELÉS

Az EU mezőgazdaságának eredményei 2011-ben kedvezően alakultak. A mezőgazdaságban keletkezett faktorjövedelem[10] reálértéken 3,7%-kal emelkedett az előző évhez képest, tehát a 2009. évi (–13%) csökkenés után 2010-ben és 2011-ben is emelkedtek a jövedelmek. A mezőgazdaság kibocsátásának volumene 1,4%-kal nőtt 2011-ben, és az árak is (5,7%) magasabbak voltak, mint az előző évben. *A növényi termékek kibocsátásának volumene 1,7%-kal, az állatok és állati termékeké 1%-kal nőtt.*

A gabona vetésterülete 56 millió hektár volt, 0,4 millió hektárral kevesebb, mint egy évvel korábban. Az EU-15 országaiban összesen 0,1 millió hektárral, az EU-12-ben 0,3 millió hektárral csökkent a gabonaterület. Az átlaghozam 5,1 t/ha volt, 4%-kal magasabb, mint a bázisidőszakban. *Az EU-ban betakarított összes gabona mennyisége* becslések *szerint 286,8 millió tonna*, amely 3,4%-kal, illetve 9,4 millió tonnával meghaladta a 2010-ben elért 277,4 millió tonnás gabonatermést. Ami az egyes gabonafélék eredményét illeti, 2011 vegyes képet mutat. A búza, a zab, a kukorica és cirok mennyisége meghaladta a 2010. évi eredményeket, míg a durumbúza, a rozs, az árpa, a tritikálé és az egyéb gabonafélék terméseredménye visszaesett.

Az olajos magvak vetésterülete kb. 11,5 millió hektár volt az EU-ban, *az összes termés pedig 29 millió tonna*, 1%-kal több, mint egy évvel korábban. Az olajos magvak átlaghozama elérte a 2,5 t/ha-t, 2%-kal több volt, mint a megelőző évben.

Az EU rizstermése 1,79 millió tonna volt, 5%-kal elmaradt a 2010. évi 1,88 millió tonnás rekordterméstől, de még így is 9%-kal meghaladta az elmúlt 5 év átlagát. A rizstermőterület 2011-ben új rekordot ért el, összesen 474 ezer hektárral. Az EU két legnagyobb rizstermelője közül Olaszországban 6%-kal csökkent a rizstermés, 0,9 millió tonnára, Spanyolországban viszont 3%-kal növekedett és 0,54 millió tonnát takarítottak be. Az EU átlaghozama 6,5 t/ha, de Spanyolországban kiemelkedően magas, 7,0-8,3 t/ha-os hozamokat sikerült elérni. A rizsfogyasztás 2011-ben 2,59 millió tonna volt, 7%-kal emelkedett. A rizskészlet 2011. augusztus 31-i 0,5 millió tonnás szintje megfelelően magasnak számít, bár 9%-kal alacsonyabb, mint egy évvel korábban.

A cukorárak erős ingadozása 2010 után 2011-ben is folytatódott, csak az év vége felé csillapodott. A fehér cukor világpiaci ára a májusi 400 euró/tonnáról júliusban 620 euró/tonnára emelkedett. Az ISO (*International Sugar Organization*) jelentése szerint a világ cukortermelése 165,2 millió tonna volt 2010/2011-ben, 4,7 millió tonnával több, mint 2009/2010-ben. A cukorfogyasztás elérte a 164 millió tonnát, így a kampány egy mérsékelt, 1,2 millió tonnás többlettel zárt. Az előrejelzések szerint további javulásra lehet számítani a 2011/2012-es évben, amikor a termelés 172 millió tonnás rekordot érhet

[10] A faktorjövedelem a föld, a tőke és a munkaerő jövedelmezőségét méri. Más néven termelési tényezők jövedelme. Számítása: a nettó hozzáadott értékből levonjuk az egyéb termelési adókat és hozzáadjuk az egyéb támogatásokat.

el, a fogyasztás pedig 167,7 millió tonnára növekedhet, így a termelés mintegy 4,5 millió tonnával nagyobb lehet, mint a fogyasztás. Bár valószínűleg Brazília termelése több mint 3 millió tonnával csökken, a többi nagy termelő (Oroszország, India, EU) várhatóan együttesen kb. 6 millió tonnával növeli termelését, és Kína kibocsátása is 1 millió tonnával emelkedhet a 2011/2012-es időszakban.

Az EU kvóta szerinti cukor- és izoglükóztermelése 13,8 millió tonna volt, és kvótán kívül további 2,8 millió tonna cukrot termeltek, amelyből 0,5 millió tonnát a belső piacon hoztak forgalomba. A közösségi mérleg alapján az átlagos cukor- és izoglükóz-fogyasztás évente 16,5 millió tonna körül van, plusz 1,4 millió tonna a kvótán kívüli mennyiség. A 2011/2012-re vonatkozó előrejelzések szerint a cukorrépa termőterülete elérheti az 1,56 millió hektárt (3%-kal több, mint a 2010/2011-es időszakban). A kvóta szerinti termelés 13,8 millió tonna lehet, ami kedvező időjárás és rekordhozamok elérése esetén lehetséges. Ez esetben kiemelkedően nagy mennyiségű, 5,3 millió tonna lenne a kvótán kívüli cukortermelés. A 2010/2011-es kampány során 0,04 millió tonna kvóta alapján előállított cukor és további 1,17 millió tonna feldolgozott termék exportjára került sor az EU-ban. Az import fehér és nyerscukor együttes mennyisége 3,57 tonna fehér cukornak felel meg, és további 0,53 millió tonna feldolgozott termék behozatala történt. Követve a világpiaci tendenciákat, az EU-ban is szignifikánsan emelkedett a cukor piaci ára 2011-ben, és decemberre elérte a 654 euró/tonnát, amely 156 euróval magasabb a 2011. januári árnál.

A bor- és gyümölcslécélú musttermelés az előző évi szinten alakult. Becslések szerint a termelés összesen 164,4 millió hektoliter volt, amelyből 157,8 millió hektolitert használtak fel borkészítésre. A 2010/2011-es piaci év volt az első, amikor az új, 2008-as közös piaci rendelkezés szerint a „minőségi borok" és „asztali borok" kategóriákat felváltotta a P.D.O., P.G.I., egy szőlőfajtából készült bor és az egyéb bor megjelölés. Az asztali borok földrajzi eredetmegjelölés nélkül ezentúl az „egyéb borok" kategóriába sorolandók. A 2010/2011-es alacsony termelési szint és a növekvő export következtében a teljes készlet 3,5 millió hektoliterrel (–2%) kevesebb, mint egy éve. Az „egyéb borok" készlete ennél nagyobb mértékben, 4,4 millió hektoliterrel csökkent, és a 2010/2011-es kampány végére 33,8 millió hektoliter volt. Az export 23%-kal, az import 5%-kal emelkedett. Az export értéke 27%-kal, 7,6 milliárd euróval nőtt és igen jelentős, 5,2 milliárd eurós kereskedelmi aktívumot eredményezett, amely 43%-kal magasabb, mint az előző időszakban.

A *zöldség-gyümölcs szektor* szempontjából 2011 szörnyű évként marad meg az emlékezetben. Az egészségügyi krízis (*E. coli*), a meleg időjárás, a szezonok egymásba csúszása mind lefelé nyomta az árakat, így a 2011-es év az igen rossznak tekintett 2009-nél is kedvezőtlenebb volt. A tavaszi különösen enyhe időjárás a zöldségfélék igen korai érését eredményezte és kínálati csúcsot okozott, mivel a dél-európai szezon vége és az északi szezon kezdete időben átfedte egymást. A zöldségárak kb. 25%-kal estek a 2010. évi szinthez képest. Mindezek után tört ki az úgynevezett „uborkaválság" 2011 májusában. Felmerült a gyanú, hogy az uborka, a paradicsom, a saláta *E. coli* baktériummal szennyezett, és ez pánikot okozott. Sok zöldség és néhány gyümölcsfajta is eltűnt a fogyasztók asztaláról, ráadásul Oroszország néhány hétre betiltotta az európai zöldség importját. A nyári rossz időjárás és az általános gazdasági válság sem segítette a fogyasztás növekedését. A zöldségek közül leginkább az üvegházi zöldségeket (pl.: paradicsom, uborka, cukkini, paprika) érintette a 2011-es klimatikus és egészségügyi krízis. A piaci

ártrend már az év első felében lefelé tartott, amikor májusban az *E. coli*-botrány kezdődött. A paradicsom ára kb. 40%-kal esett, és a 2011/2012-es kampány elején is alacsony maradt, a fogyasztás növekedése ellenére.

Az őszibarack 3,6%-kal, a nektarintermés 10%-kal több volt, mint 2010-ben. A mennyiség növekedése és az itt is jelentkező szezonális átfedések az árakat lefelé nyomták. Az őszibarack ára 20%-kal esett a 2010. évihez képest, és az egész szezon alatt alacsonyabb volt a 2009. évinél. A nektarin ára átlagosan 25%-kal maradt el a 2010. évitől és 12%-kal a 2009. évitől. A nyári rossz időjárás tovább rontotta a szezont, csak a későn érő fajtákat termelőknek sikerült némi jövedelmet realizálniuk.

Az almatermés összesen 10,2 millió tonna volt 2011-ben, 5%-kal több, mint 2010-ben, de így is *az évtized egyik legalacsonyabb termését takarították be.* Az előző évinél nagyobb volumen következtében az árak átlagosan 10%-kal csökkentek, de az egyes tagállamokban igen nagy eltérések mutatkoztak. A 2011/2012-es szezon kezdetére erősen csökkentek a készletek. *Az EU körtetermelése becslések szerint 2,5 millió tonna volt 2011-ben*, 12%-kal meghaladta a 2010. évi eredményt, és az elmúlt három év átlagánál is magasabb. Az árak erőteljesen, 35%-kal estek.

A *burgonyatermés* 2011-ben az unió csaknem minden tagállamában emelkedett, az árak nagyon alacsonyak voltak.

A szarvasmarha-állomány csökkenése 2011-ben is folytatódott (2010-hez képest –2,3%). A tehénlétszám különösen Romániában (–17,5%) és Olaszországban (–6,3%) esett. Az előrejelzések szerint az Európai Unió marha- és borjúhústermelése 1,8%-kal emelkedett 2011-ben. Az EU marhahúsból nettó exportőr. Különösen Oroszország és Törökország részéről jelentkezett erős kereslet. (Törökország élőmarha-importja is igen erős volt.) A marhahúsimport 10%-kal mérséklődött. Dél-Amerikából és Afrikából kevesebb, az USA-ból és Ausztráliából több marhahús érkezett az unióba. Az EU marha- és borjúhúsfogyasztása 2011-ben az előző évi szinten alakult, 16,2 kg volt fejenként. A termelői árak minden kategóriában nőttek.

A sertésszektorban 2011 végéig emelkedtek az árak, miközben a gabonaárak visszaestek, így a termelői jövedelem, az elmúlt évi csökkenés után, 2011-ben elérte az előző 5 év átlagát. A szektorban folytatódott a termelés koncentrációja. Az anyakoca-állomány mérsékelten csökkent, mindazonáltal a termelés emelkedő trendje 2011-ben is fennállt, *a teljes termelés 1,7%-kal nőtt.* Export szempontjából 2011 rendkívüli év volt. Az Európai Unió – fennállása óta először – több mint 3 millió tonna sertéshúst exportált, a 2010. évinél 20%-kal többet, a teljes termelésének közel 12%-át. A legnagyobb célországok Hongkong és Kína (együttes részesedésük 30%), valamint Oroszország 27%-os részesedéssel. Az EU-ba érkező sertéshús 2011-ben 13%-kal tovább csökkent, összesen 36 ezer tonna volt, melynek közel felét Svájc szállította. Az unióban a sertéshúsfogyasztás az előző évi szinten maradt, fejenként 41,2 kg. A carcasssúlyra vonatkozó ár 153,2 euró/100 kg volt, 13 euróval több, mint egy évvel korábban. 2011 februárjában 3 hetes időtartamra magántárolási támogatást vezettek be, hogy stabilizálják a piacot a német dioxinügy miatt.

A baromfihús-termelés enyhén (0,4%-kal) emelkedett 2011-ben, az import 3%-kal nőtt. A legnagyobb szállító, Brazília 1%-kal növelte szállításait, Chiléből 25%-kal nagyobb mennyiségű fagyasztott filé, Kínából 46%-kal több baromfihúskészítmény érkezett. Az Európai Unió baromfihúsexportja 13%-kal nőtt, a Kínában, a Közel-Keleten és Afrikában jelentkező nagy kereslet hatására. Bár az orosz

piac szűkült 2011-ben, Kína, Hongkong, Szaúd-Arábia és Ghána piaca figyelemreméltó mértékben bővült. Az EU-ban a brojler ára 176 és 194 euró/100 kg között alakult, 15 éves csúcson volt. Az unióban a baromfihús-fogyasztás enyhén (–0,6%) mérséklődött, a fejenkénti mennyiség 23,3 kg körül alakult.

A juhhústermelés 0,4%-kal emelkedett 2011-ben. Az import 8%-kal esett, az export 20%-kal nőtt, a teljes termelés 2%-a került kivitelre. Az EU-ban a juhhúsfogyasztás 2,5%-kal, fejenként 2,1 kg-ra csökkent. A juhhúsárak emelkedtek 2011-ben.

9.2. ÁRAK

Az Európai Unióban a mezőgazdasági termékek termelői ára 2011-ben átlagosan 9,6%-kal emelkedett az előző évhez képest, az Eurostat által közzétett előzetes adatok szerint. Bár az egyes országokban az árváltozás mértéke igen eltérő, a tagállamok többségében növekedtek a termelői árak, csak Görögország és Portugália esetében történt 1% körüli csökkenés.

A növényi termékek ára átlagosan 9%-kal volt magasabb, mint 2010-ben. Legnagyobb mértékben Észtországban (30%), Litvániában (27%) és Csehországban (27%) emelkedtek az árak, az Egyesült Királyságban, Szlovákiában és Lettországban 22-23%-os, további három tagállamban – Dániában, Magyarországon, Lengyelországban – is 20%-os áremelkedés történt. Hét tagország esetében (Ciprus, Ausztria, Görögország, Spanyolország, Portugália, Belgium, Málta) 0,5-5%-kal csökkentek a növényi termékek termelői árai.

Az állatok és állati termékek összevont árindexe a 2010. évi +3,8% után 2011-ben ismét növekedett 10%-kal. A tagállamok mindegyikében emelkedett az állatok és állati termékek árindexe, de a legnagyobb mértékben Írországban (16%), Magyarországon (15%) és Lengyelországban (15%) nőtt. A balti országok (Észtország, Lettország és Litvánia) 13%-os árnövekedést jeleztek, de a tagállamok döntő többségében 5-10%-kal emelkedtek az árak.

A mezőgazdasági termeléshez felhasznált javak és szolgáltatások ára folyó nomináláron 12%-kal nőtt az EU átlagában. Az egyes tagországokban igen nagy eltérés mutatkozik. Litvániában és Romániában emelkedtek a legnagyobb mértékben, 23, illetve 18%-kal az inputárak, Ciprus pedig nem mutatott ki árváltozást. Az árnövekedés mértéke a legtöbb országban 10-15% közötti volt. Uniós szinten az energia (14%), a műtrágya (22%) és az állati takarmány ára (21%) igen erősen emelkedett, míg a vetőmag (6%), a növényvédő szer (1%) és az állatgyógyászati szerek (2%) beszerzési ára mérsékelten nőtt 2011-ben.

9.3. JÖVEDELEM

A tagállamok által összeállított Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) adatai alapján készített előrejelzés szerint *az Európai Unióban a mezőgazdasági termelők éves munkaerőegységre vetített reáljövedelme 2011-ben átlagosan 7%-kal nőtt,* a mezőgazdasági reáljövedelem 6%-os emelkedése és a mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2,7%-os csökkenése nyomán.

A mezőgazdasági faktorjövedelem növekedésének hátterében a következő folyamatok állnak. A mezőgazdaság teljes kibocsátása 9%-kal meghaladta az előző évit, értéke mind a növények, mind az állatok esetében számottevően (9, illetve 10%-kal) nőtt. A mezőgazdasági szolgáltatások és a másodlagos tevékenységek kibocsátásának bővülése mérsékeltebb (+2, illetve +6%) volt. A folyó termelő-felhasználás értékének 11%-os emelkedését a termelés során felhasznált termékek volumenének enyhe csökkenése, valamint az inputárak 12%-os emelkedése eredményezte. Az értékcsökkenés 1%-kal, a ter-

melési adók értéke 3%-kal, az egyéb termelési támogatások értéke 2%-kal nőtt az Európai Unióban.

A mezőgazdasági munkaerő-felhasználás az EU-ban 2,7%-kal esett 2011-ben. A legnagyobb csökkenést Bulgária (–9%), Belgium és Románia (egyaránt –7%) jelezte, míg a legnagyobb növekedés Szlovákiában (+8%) történt.

A mezőgazdasági termelők éves munkaerőegységre vetített reáljövedelme az előzetes adatok szerint *19 tagállamban nőtt, és mindössze 8 tagállamban csökkent.* A legnagyobb mértékű emelkedést Románia (57%) jelezte, de Magyarországon is 49% az előrejelzés szerint. Írország, Luxemburg, Csehország, Bulgária, Észtország és Dánia esetében volt még 20% fölötti a növekedés. Az éves munkaerőegységre jutó jövedelem jelentősen elmaradt az előző évitől Belgiumban (–22%), Máltán (–14%), Portugáliában (–10%), Hollandiában (–9%) és Finnországban (–6%).

10. Magyarország és az EU mezőgazdasági mutatói

A Magyarország és az EU-tagállamok mezőgazdasági mutatóinak összehasonlítására lehetőséget ad a Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR), melyet minden tagállamban azonos módszertan alapján számolnak. Az MSZR tevékenységi alapon, a tevékenységet végzők ágazati besorolásától függetlenül, teljes körűen veszi számításba a mezőgazdasági termelést és szolgáltatást. A mutatók folyó áron, euróban vannak meghatározva, emiatt az euróövezeten kívüli tagországok adataiban az árfolyamhatás is megjelenik. A forint euróhoz viszonyított árfolyama 2011-ben gyengült (2010-ben 1 euró = 275,4 Ft, 2011-ben 1 euró = 279,4 Ft), így a forintban, illetve az euróban számolt indexek némileg eltérhetnek, de a többi tagországgal való összehasonlíthatóság érdekében a magyar adatokat is euróban értékeljük. Jelentős eltérést okozhat a tagországok között, hogy egyesek áttértek a naptári év alapú elszámolásról a gazdasági éves elszámolásra. Ez elsősorban olyan években nehezíti meg az összehasonlítást, amikor az árak nemzetközileg nagy ingadozásokat produkálnak.

Az Európai Unió teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért *mezőgazdasági kibocsátása* euróban, folyó alapáron összességében *9%-kal, a magyar mezőgazdaság teljes kibocsátása az EU átlagánál sokkal nagyobb mértékben, 29%-kal emelkedett.* A termelői áron – azaz a termékekhez közvetlenül kapcsolódó terméktámogatások és termékadók nélkül – számított kibocsátás az alapáras kibocsátással megegyező mértékben emelkedett az unióban és Magyarországon is. A 27 tagországban 2011-ben a folyó termelő-felhasználás értéke 11%-kal, Magyarországon 14%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban. Közösségi szinten a bruttó hozzáadott érték 5%-kal nőtt. A kibocsátásnál lassabban növekvő ráfordítások révén a magyar mezőgazdaság bruttó hozzáadott értéke 59%-kal emelkedett a 2010. évihez mérten, ily módon a bruttó hozzáadott érték növekedésének mértéke Magyarországon volt a legmagasabb. Az unió tagállamai közül csak Szlovákiában volt még 50% fölötti növekedés.

A vállalkozói jövedelem az EU átlagában 8%-kal, a hazai mezőgazdaságban 89%-kal emelkedett 2011-ben. A magyarországihoz hasonló mértékben nőtt a vállalkozói jövedelem Romániában, és annál nagyobb mértékben Csehországban. Míg az előző évben két tagállamban – Dániában és Szlovákiában – a vállalkozói jövedelem értéke negatív volt, 2011-ben minden tagországban pozitív volt a vállalkozói jövedelem értéke, de kilenc országban nem érte el a tavalyi szintet.

Az „A" mutató – amely az *egységnyi munkaerőegységre jutó reáljövedelem* változását fejezi ki – 2011-ben az EU átlagában 7%-os növekedést jelzett. Magyarországon az egy munkaerőegységre vetített reáljövedelem 49%-kal emelkedett.

Az Európai Unió termelői áron számolt összes kibocsátásának 17%-a termelődött a tizenkét új tagországban 2011-ben, 2 százalékponttal meghaladva az előző évi szintet. A 2004 után csatlakozott új tagállamok együttes mezőgazdasági kibocsátása az elmúlt évtizedben az EU-átlagot meghaladó mértékben bővült, de még így is messze elmarad attól a szinttől, amely várható lenne az alapján, hogy az unió teljes mezőgazdasági területéből 30%-kal részesednek. 2011-ben a tizenkét új tagállam közül Lengyelország járult hozzá

legnagyobb mértékben (6%-kal) az EU kibocsátásához, Románia 5%-kal, Magyarország pedig 2%-kal.

Az EU teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért termelői áras kibocsátásából 2011-ben a szolgáltatások 4,1%-ot, a másodlagos tevékenységek 3%-ot, a növényi és kertészeti termékek 52,8%-ot, az állatok és állati termékek pedig 40,1%-ot tettek ki. Az unió 15 régi tagországának átlagában, 2011-ben a növényi és kertészeti termékek aránya a teljes kibocsátásból 51,4%, az állatok és állati termékeké pedig 41,3% volt. Az új tagállamok átlagában ugyanezek az arányok a növényi termékek esetében 59,4%, az állatok és állati termékek esetében 34,8%. A régi tagállamokban, a 2004 és 2011 közötti időszakban a két alaptevékenység (növénytermesztés-állattenyésztés) kibocsátásának részesedése stabil volt, *az új tagállamokban* azonban ugyanezen időtávot vizsgálva az tapasztalható, hogy *a növénytermesztés aránya enyhén emelkedő, az állattenyésztés aránya enyhén csökkenő trendet mutat*. Az EU-12-ben 2004 és 2011 között a növénytermesztés részesedése a mezőgazdaság teljes kibocsátásából mintegy 3%-kal növekedett, míg az állattenyésztés részesedése ugyanezen időszakban hasonló mértékben csökkent.

A magyar kibocsátásból a szolgáltatások 4,4%-kal, a másodlagos tevékenységek 1,7%-kal, a növényi és kertészeti termékek 61,7%-kal, az állati termékek pedig 32,2%-kal részesedtek. A csatlakozás óta eltelt időszakban Magyarországon a növénytermesztés aránya az új tagállamok átlagánál valamivel erősebben, több mint 4%-kal nőtt, az állattenyésztésé kb. 3%-kal csökkent, valamint mérséklődött a szolgáltatások és a másodlagos tevékenységek részesedése is.

A termelés intenzitásában rejlő különbségeket jól mutatja *az egy hektár mezőgazdasági területre jutó termelői áron számított kibocsátás*. A *régi tagállamok* 2011-ben egy hektáron átlagosan *2560 euró* értékű terméket állítottak elő, a tizenkét új tagállamban ez a mutató csak 1270 euró, *Magyarországon* valamivel magasabb, *1325 euró volt*. Az állattenyésztés torzító hatását figyelembe kell venni, de attól függetlenül is megállapítható, hogy a régi és az új tagországok területi intenzitása közötti különbség közel kétszeres.

Az egységnyi munkaerőre vetített kibocsátást vizsgálva még nagyobb a régi tagországok előnye, mint a mezőgazdasági területre vetített kibocsátásnál. A régi tagállamok átlagában egy munkaerőegységre 2011-ben 60 ezer euró kibocsátás jutott, az új tagállamoknál pedig ennek mindössze 20%-a, 12 ezer euró. Az uniós átlag 36 ezer euró volt, a tagországok közül Romániában, Lengyelországban és Bulgáriában találjuk a legalacsonyabb értékeket (9-11 ezer euró), Dánia (191 ezer euró), Hollandia (146 ezer euró) és Belgium (130 ezer euró) pedig az egy munkaerőegységre jutó legmagasabb kibocsátást produkálta, amelyben nyilván szerepe van a gazdaságszerkezetnek, illetve az állattenyésztés-növénytermesztés arányának. *A magyar kibocsátás 17,5 ezer euró volt munkaerőegységenként, amely 44%-kal magasabb ugyan az EU-12 átlagánál, de mindössze 29%-a az EU-15-ök átlagának*.

100 egységnyi (támogatásoktól mentes) *kibocsátáshoz az EU-15-ök 2011-ben 61 egységnyi ráfordítást használtak fel, az új tagállamok 62 egységnyit. Magyarországon ez az érték 60 volt*. Ez a mutató 2011-ben csak 11 régi tagállamban emelkedett, közülük legerősebben Belgiumban és Hollandiában, ahol magas az állattenyésztés aránya. Az új tagállamok esetében megmutatkozik, hogy 2011 kivételesen jó év volt, amikor a mezőgazdasági termékek volumene mellett a termelői árak is emelkedtek.

A föld, a tőke és a munkaerő jövedelmezőségét mutató faktorjövedelem, más néven a termelési tényezők jövedelmének 20%-a keletkezett a 12 új tagország mezőgazdaságában 2011-ben. *Az unió 27 tagországára összesítve 2011-ben a termelési tényezők jövedelme hektáronként 802 euró, munkaerőegységenként pedig 13,2 ezer euró volt.* A régi tagok esetében hektáronként 910 euró, míg munkaerőegységenként 21,2 ezer euró jövedelem termelődött, az újaknál pedig 541, illetve 5,2 ezer euró. *A magyar gazdák faktorjövedelme hektáronként 611 euró volt, egy munkaerőegységre pedig 8,1 ezer euró jutott.* A fajlagos mutatók alapján Magyarországon a jövedelmezőség valamelyest meghaladja az új tagországok átlagát, de elmarad az EU-átlagtól, és igen messze van az EU-15-ök eredményeitől.

Az MSZR adatai lehetőséget teremtenek arra, hogy a régi és az új tagországok mezőgazdaságának eredményei összehasonlíthatóak legyenek Az EU-15-höz tartozó államok az unió mezőgazdasági területének 70%-ával rendelkeznek, de az EU kibocsátásához 83-85%-kal járulnak hozzá, a ráfordításokat és a munkaerőt nagyobb hatékonysággal használják. A fajlagos mutatók vizsgálata arra utal, hogy az új tagországok mezőgazdasága még igen messze áll a régi tagországokban elért eredményektől.

Magyarország eredményei általában jobbak az EU-12 átlagánál, de akár az unió, akár az EU-15 átlagához viszonyítva jelentős a távolság.

1. Földterület használat szerint*
2011. május 31.

Megnevezés	Szántó		Konyhakert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Mezőgazdasági terület		Erdő	Nádas	Halastó	Termőterület		Művelés alól kivett terület	Összes földterület	
	ezer ha	%	ezer ha				ezer ha	%	ezer ha			ezer ha	%	ezer ha	ezer ha	%
Gazdálkodási forma szerint																
Gazdasági szervezetek	1 825	42,2	0	22	14	283	2 143	40,2	1 267	27	25	3 462	47,1	257	3 719	40,0
Egyéni gazdaságok	2 006	46,4	41	62	47	309	2 464	46,2	225	5	5	2 699	36,7	221	2 920	31,4
Gazdaságra nem azonosítható területek összesen	492	11,4	40,3	9	22	168	730	13,7	430	34	6	1 200	16,3	1 466	2 665	28,6
ebből: nem mg.-i hasznosítású területek	–	–	16	–	1	75	91	1,7	–	23	3	117	1,6	1 001	1 119	12,0
Összesen	4 322	100,0	82	92	82	759	5 337	100,0	1 922	66	35	7 356	100,0	1 944	9 303	100,0

* Azon területek nagysága, melyek a megfigyelés időszakában a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaságok – a földtulajdoni nyilvántartástól függetlenül – tényleges használatában volt. Az új módszertan szerint a gazdálkodási formákon belül az egyéni gazdálkodók csak a gazdaságra azonosítható területet tartalmazzák.

Forrás: KSH

**2. A földterület művelési ágak szerint*
(május 31-én)**

(M. e.: ezer hektár)

Művelési ág	2007	2008	2009	2010	2011
Szántó	4 506	4 503	4 502	4 322[a)]	4 322[a)]
Kert	96	96	96	82	82
Gyümölcsös	102	99	99	94	92
Szőlő	86	83	83	83	82
Gyep	1 017	1 010	1 004	763	760
Mezőgazdasági terület	5 807	5 790	5 783	5 343	5 337
Erdő	1 853	1 891	1 903	1 913	1 922
Nádas	57	59	61	65	66
Halastó	34	35	36	35	35
Termőterület	7 752	7 775	7 783	7 356	7 360
Művelés alól kivett terület	1 552	1 529	1 520	1 947	1 944
Földterület összesen	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303
megoszlás (%)					
Szántó	48,4	48,4	48,4	46,5	46,5
Kert	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Gyümölcsös	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
Szőlő	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Gyep	10,9	10,9	10,8	8,2	8,2
Mezőgazdasági terület	62,4	62,2	62,2	57,4	57,4
Erdő	19,6	20,3	20,4	20,6	20,6
Nádas	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7
Halastó	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Termőterület	83,0	83,5	83,6	81,2	81,2
Művelés alól kivett terület	17,0	16,5	16,4	18,8	18,8
Földterület összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Azon területek nagysága, melyek a megfigyelés időszakában a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaságok – a földtulajdoni nyilvántartástól függetlenül – tényleges használatában volt. Az új módszertan szerint a gazdálkodási formákon belül az egyéni gazdálkodók csak a gazdaságra azonosítható területet tartalmazzák. A gyep 2010-től nem tartalmazza a nem hasznosított gyepterületeket.

[a)] A 2010. évi ÁMÖ adatai alapján módosult.

Forrás: KSH

3. A termő- és szántóterületet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*

Nagyságkategória, hektár	A szervezetek száma		A terület nagysága, hektár	
	2010	2011+	2010	2011+
Termőterület				
9,99 és alatta	1 594	1 370	6 208	5 482
10–49,99	1 975	1 586	50 703	39 928
50–99,99	954	714	68 291	51 428
100–199,99	984	756	141 194	109 168
200–299,99	587	477	144 547	117 978
300–499,99	567	515	217 453	198 283
500–999,99	602	556	427 213	398 973
1 000–2499,99	518	498	800 821	770 632
2 500–2999,99	56	49	153 671	134 038
3 000–3499,99	19	17	61 036	54 823
3 500–3999,99	21	20	78 868	75 159
4 000–4499,99	7	7	29 030	29 582
4 500–4999,99	12	11	57 051	51 984
5 000–	59	58	1 313 168	1 337 799
Összesen	7 955	6 634	3 549 254	3 375 255
Szántóterület				
9,99 és alatta	1 178	1 117	4 274	4 321
10–49,99	1 210	1 150	30 337	29 062
50–99,99	546	537	39 325	38 586
100–199,99	628	617	90 326	88 696
200–299,99	438	426	108 952	105 679
300–499,99	414	427	159 038	164 672
500–999,99	514	504	362 945	359 461
1 000–2499,99	461	447	707 659	686 625
2 500–2999,99	36	38	98 783	104 028
3 000–3499,99	16	10	50 982	31 448
3 500–3999,99	11	12	41 063	44 468
4 000–4499,99	8	8	33 674	33 440
4 500–4999,99	5	5	23 998	23 719
5 000–	16	16	111 875	110 654
Összesen	5 481	5 314	1 863 231	1 824 858

*Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.
+Előzetes adat.

Forrás: KSH

4. A szőlő- és gyümölcsösterületet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*

Nagyságkategória, hektár	A szervezetek száma		A terület nagysága, hektár	
	2010	2011	2010	2011
Szőlő				
9,99 és alatta	440	416	1 640	1 523
10–49,99	222	212	5 076	4 759
50–99,99	45	45	3 167	3 029
100–199,99	15	17	2 078	2 232
200–299,99	8	8	1 931	1 911
300–	-	-	-	-
Összesen	730	698	13 892	13 453
Gyümölcsös				
9,99 és alatta	463	438	1 830	1 686
10–49,99	302	306	7 218	7 164
50–99,99	77	69	5 354	4 942
100–199,99	32	32	4 468	4 458
200–299,99	10	9	2 413	2 154
300–	3	4	1 038	1 338
Összesen	887	858	22 321	21 742

* Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.
Forrás: KSH

5. Mezőgazdasági számla

(M. e.: millió Ft)

Megnevezés	Folyó alapáron		
	2009	2010	2011+
Gabonafélék (vetőmaggal)	393 047	458 021	679 591
Ipari növények (hüvelyesekkel)	151 957	159 261	248 061
Takarmánynövények	42 423	40 992	47 527
Szőlő, gyümölcs	110 753	104 073	133 045
Kertészeti termékek (zöldség, ültetvény, virág)	170 738	155 506	190 893
Burgonya (vetőgumóval együtt)	23 687	29 754	30 924
Egyéb növényi termékek	8 990	8 389	8 571
Növénytermesztési és kertészeti termékek együtt	901 595	955 996	1 338 610
Állatok	416 642	407 989	474 565
Állati termékek	182 357	191 881	223 954
Élő állatok és állati termékek együtt	598 999	599 870	698 519
Mezőgazdasági termékek összesen	1 500 594	1 555 865	2 037 129
Mezőgazdasági szolgáltatások	99 816	93 554	95 425
Nem mezőgazdasági másodlagos tevékenység	40 542	35 175	36 635
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1 640 952	1 684 594	2 169 189
Folyó termelő-felhasználás	1 166 332	1 134 101	1 293 745
Bruttó hozzáadott érték alapáron	474 620	550 493	875 444
Termelési tényezők jövedelme	539 120	647 987	987 469
Működési eredmény/vegyes jövedelem	331 516	442 318	771 304
Nettó vállalkozói jövedelem	250 229	362 950	685 428

Megjegyzés: az MSZR adatai tevékenységi alapon számítva.
+ Előzetes adat.
Forrás: KSH, AKI

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás

(M. e.: éves munkaerő egység)

Megnevezés	2009	2010	2011+
Összesen	442 275	436 656	437 211
Fizetett	105 793	104 718	104 851
Nem fizetett	336 482	331 938	332 360

+ Előzetes adat.
Forrás: KSH

Mezőgazdasági jövedelemindexek

(előző év = 100,0)

Megnevezés	2009	2010	2011+
'A' mutató	68,55	118,02	149,19
'C' mutató	52,30	140,61	185,12

+ Előzetes adat.
Forrás: KSH, AKI

6. Főbb élelmiszer-ipari adatok 2011-ben

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	A termelés volumenindexe 2011/2010* %	Alkalmazásban állók száma fő	Havi bruttó átlagkereset Ft/fő	Havi nettó átlagkereset Ft/fő
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	103,1	93 646	170 340	115 867
Ezen belül:				
Élelmiszergyártás	103,1	82 841	157 646	108 467
ebből:				
Húsfeldolgozás, -tartósítás	105,5	10 232	118 144	84 772
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	116,6	7 678	135 474	95 144
Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	100,4	7 824	165 527	113 073
Gyümölcs-, zöldség-feldolgozás, -tartósítás	117,3	7 145	155 535	107 068
Növényi, állati olaj gyártása	109,4	811	381 958	244 247
Tejfeldolgozás	95,3	6 696	193 443	129 655
Malomipari termék, keményítő gyártása	87,4	2 436	224 937	149 554
Pékáru, tésztafélék gyártása	98,1	26 644	121 198	86 896
Kenyér; friss pékáru gyártása	91,1	21 751	110 613	80 554
Tartósított lisztes áru gyártása	109,7	3 665	174 607	118 926
Tésztafélék gyártása	102,9	1 229	109 049	79 495
Cukorgyártás	...	...	...	...
Édesség gyártása	109,0	2 562	168 713	114 926
Takarmány gyártása	95,4	4 405	218 555	144 116
Szőlőbor termelése	96,0	3 189	165 648	112 772
Sörgyártás	101,2	1 702	326 971	206 531
Üdítőital, ásványvíz gyártása	108,5	4 031	314 563	199 780
Dohánytermék gyártása	90,6	659	190 285	129 628

* 5 fő és afeletti szervezetek adatai.

Forrás: KSH

7. Élelmiszer-ipari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában
2010. december 31.

TEÁOR '08 kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm. tul.	Külf. tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magánszemély tulajdona	MRP*-tulajdon	Szöv. tulajdon	Egyéb	Összes jegyzett tőke = 100,0
1011	Húsfeldolgozás, -tartósítás	0,00	0,27	19,57	54,71	22,52	0,00	0,00	2,92	100,00
1012	Baromfihús-feldolgozás, tartósítás	0,00	0,02	32,27	49,30	8,96	0,00	0,00	9,45	100,00
1013	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	0,19	0,00	86,77	11,87	1,17	0,00	0,00	0,00	100,00
1020	Halfeldolgozás, -tartósítás	0,00	0,00	13,04	16,24	70,71	0,00	0,00	0,00	100,00
1031	Burgonyafeldolgozás, -tartósítás	0,00	0,00	96,11	0,03	3,86	0,00	0,00	0,00	100,00
1032	Gyümölcs-, zöldséglé gyártása	0,00	0,00	76,75	9,39	13,86	0,00	0,00	0,00	100,00
1039	Egyéb gyümölcs, zöldségfeldolgozás, -tartósítás	0,84	0,36	15,68	38,63	43,99	0,00	0,00	0,50	100,00
1041	Olaj gyártása	0,00	0,00	86,55	11,66	1,72	0,00	0,00	0,08	100,00
1042	Margarin gyártása	0,00	0,00	17,92	81,22	0,85	0,00	0,00	0,00	100,00
1051	Tejtermék gyártása	0,00	0,00	63,53	28,68	7,79	0,00	0,00	0,00	100,00
1052	Jégkrém gyártása	0,00	0,00	95,69	2,09	2,21	0,00	0,00	0,00	100,00
1061	Malomipari termék gyártása	0,03	0,13	25,64	22,50	51,24	0,00	0,00	0,46	100,00
1062	Keményítő, keményítőtermék gyártása	0,00	0,00	48,62	50,66	0,71	0,00	0,00	0,00	100,00
1071	Kenyér, friss tésztaféle gyártása	0,00	0,66	23,97	32,28	42,68	0,00	0,00	0,41	100,00
1072	Tartósított lisztes áru gyártása	0,00	0,00	53,80	23,26	22,93	0,00	0,00	0,00	100,00
1073	Tésztafélék gyártása	0,00	0,00	5,53	29,05	65,41	0,00	0,00	0,00	100,00
1081	Cukorgyártás	0,00	1,12	88,64	9,96	0,28	0,00	0,00	0,00	100,00
1082	Édesség gyártása	0,00	0,00	94,00	0,41	5,58	0,00	0,00	0,00	100,00
1083	Tea, kávé feldolgozása	0,00	0,00	11,25	3,46	85,28	0,00	0,00	0,00	100,00

* MRP = munkavállalói résztulajdonosi program

TEÁOR '08 kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm. tul.	Külf. tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magánszemély tulajdona	MRP*-tulajdon	Szöv. tulajdon	Egyéb	Összes jegyzett tőke = 100,0
1084	Fűszer, ételízesítő gyártása	0,09	0,13	0,13	62,13	22,68	0,00	0,00	14,83	100,00
1085	Készétel gyártása	0,00	0,00	13,16	3,16	83,69	0,00	0,00	0,00	100,00
1086	Homogenizált, diétás étel gyártása	0,00	0,00	48,09	0,71	51,20	0,00	0,00	0,00	100,00
1089	Máshová nem sorolt egyéb élelmiszer gyártása	0,00	0,00	29,55	35,91	34,30	0,00	0,00	0,24	100,00
1091	Haszonállat-eledel gyártása	0,00	0,01	62,14	19,06	18,80	0,00	0,00	0,00	100,00
1092	Hobbiállat-eledel gyártása	0,00	0,00	87,40	10,70	1,90	0,00	0,00	0,00	100,00
1101	Desztillált szeszes ital gyártása	0,00	0,00	27,09	44,76	28,14	0,00	0,00	0,00	100,00
1102	Szőlőbor termelése	7,80	0,00	41,33	17,00	31,28	0,00	0,00	2,58	100,00
1103	Gyümölcsbor termelése	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
1104	Egyéb nem desztillált, erjesztett ital gyártása	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
1105	Sörgyártás	0,00	0,10	98,57	0,05	1,27	0,00	0,00	0,00	100,00
1106	Malátagyártás	0,00	0,00	0,00	92,31	7,69	0,00	0,00	0,00	100,00
1107	Üdítőital, ásványvíz gyártása	0,00	0,05	87,61	5,45	6,88	0,00	0,00	0,01	100,00
1200	Dohánytermék gyártása	0,00	0,00	54,83	45,17	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	Összesen	0,94	0,12	56,93	23,49	17,32	0,00	0,00	1,20	100,00

Forrás: NAV, AKI

8. Fontosabb növények termelése

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011+
Betakarított terület, 1000 hektár					
Búza	1 111	1 130	1 146	1 011	978
Rozs	40	44	40	37	33
Árpa	321	330	321	281	261
Zab	60	61	52	51	54
Kukorica	1 079	1 192	1 177	1 079	1 230
Cukorrépa	41	10	14	14	15
Napraforgó	513	550	535	502	580
Lucerna	134	143	126	138	124
Burgonya	25	25	22	21	21
Összes termés, 1000 tonna					
Búza	3 987	5 631	4 419	3 745	4 107
Rozs	81	112	73	78	75
Árpa	1 018	1 467	1 064	944	988
Zab	125	182	111	118	129
Kukorica	4 027	8 897	7 528	6 985	7 992
Cukorrépa	1 693	573	737	819	856
Napraforgó	1 060	1 468	1 256	970	1 375
Lucerna	581	769	613	587	556
Burgonya	563	684	561	488	600
Termésátlag, kg/hektár					
Búza	3 590	4 980	3 850	3 710	4 200
Rozs	2 040	2 580	1 810	2 110	2 300
Árpa	3 170	4 450	3 320	3 360	3 780
Zab	2 090	2 970	2 130	2 320	2 410
Kukorica	3 730	7 470	6 390	6 470	6 500
Cukorrépa	41 040	59 670	53 600	59 090	56 510
Napraforgó	2 070	2 670	2 350	1 930	2 370
Lucerna	4 340	5 380	4 870	4 260	4 480
Burgonya	18 970	22 280	21 260	20 420	25 860

+ Előzetes adat.
Forrás: KSH

9. Szőlő- és gyümölcstermelés

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011+
Szőlőtermelés					
Összes terület, ezer ha	82	83	83	80	81
Termőterület, ezer ha	75	76	76	74	76
Termésátlag (termőterületre), kg/ha	7 180	7 530	7 240	3 990	5 960*
Termésmennyiség, ezer t	540	571	550	295	450
Ebből: étkezési célra felhasznált szőlő, ezer t	14	16	20	12	15
Egyszer fejtett bortermés, millió liter	322	345	335	176	282
Gyümölcstermelés					
Összes terület, ezer ha	101	99	96	93	91
Termőterület, ezer ha	81	84	84	83	82
Termésmennyiség, ezer t	360	840	884	766	513*
Ebből: alma	171	569	575	497	293*
körte	12	22	32	24	17*
meggy	43	68	79	52	62*
szilva	31	56	52	71	37*
kajszi	22	27	34	27	25*
őszibarack	41	48	61	53	42*

+ Előzetes adat.
* VM-becslés.
Forrás: KSH

10. Állatállomány

(M. e.: ezer db)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
	december 1-jén				
Összes gazdaság					
Szarvasmarha összesen	705	701	700	682	694
ebből: tehén	322	324	312	309	327
Sertés összesen	3 871	3 383	3 247	3 169	3 025
ebből: anyakoca	259	230	226	219	210
Juh összesen	1 232	1 236	1 223	1 181	1 081
Tyúkfélék	29 866	31 165	32 138	31 848	33 865
Gazdasági szervezet					
Szarvasmarha összesen	485	474	465	449	450
ebből: tehén	225	221	213	203	209
Sertés összesen	2 604	2 267	2 263	2 323	2 158
ebből: anyakoca	181	162	160	160	152
Juh összesen	173	168	153	152	137
Tyúkfélék	16 433	16 762	18 187	19 622	21 530
Egyéni gazdálkodó					
Szarvasmarha összesen	220	227	235	233	244
ebből: tehén	97	103	99	106	118
Sertés összesen	1 267	1 116	984	846	867
ebből: anyakoca	78	68	66	59	58
Juh összesen	1 059	1 068	1 070	1 029	944
Tyúkfélék	13 433	14 403	13 951	12 226	11 335

Forrás: KSH

11. Állattartó gazdaságok átlagos mérete
(a december 1-jei állatszámlálás alapján)

(M. e.: db/gazdaság)

Időpont	Szarvasmarha		Tehén		Sertés		Anyakoca	
	gazdasági szervezet	egyéni gazdálkodó	gazdasági szervezet	egyéni gazdálkodó	gazdasági szervezet	egyéni gazdálkodó	gazdasági szervezet	egyéni gazdálkodó
2007	540	11,6	282	7,3	4 428	4,5	406	1,9
2008	545	12,5	283	7,7	4 253	4,2	416	2,1
2009	538	13,0	277	7,5	4 473	4,2	431	2,0
2010	498	13,8	260	8,4	4 464	5,5	415	2,0
2011	468	12,1	255	7,8	4 524	5,2	422	2,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

12. Vágóállat- és állatitermék-termelés

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011+
Vágóállat összesen, 1000 tonna	1 396	1 400	1 356	1 329	1 361
Ebből: vágómarha	89	88	80	81	78
vágósertés	643	620	570	553	548
vágójuh	21	20	19	19	18
vágóbaromfi	616	646	660	650	691
Áruhal, 1000 tonna	21	20	20	19	19
Tehéntej, millió liter	1 794	1 792	1 712	1 641	1 690
Tyúktojás, millió darab	2 843	2 879	2 741	2 732	2 487
Gyapjú, tonna [a)]	4 603	4 535	4 483	4 070	3 989

[a)] 2009-től nyersgyapjúval együtt.
+ Előzetes adat.
Forrás: KSH

13. Az állattenyésztés fajlagos mutatói

(M. e.: kilogramm)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011+
Vágómarha-termelés					
egy tehénre	276	272	251	259	242
egy lakosra	8,8	8,8	8,0	8,1	7,8
Vágósertés-termelés					
egy kocára	2 305	2 490	2 511	2 458	2 537
egy lakosra	63,9	61,7	56,8	55,2	54,9
Vágójuh-termelés					
egy lakosra	2,1	2,0	1,9	1,9	1,8
Vágóbaromfi-termelés					
egy lakosra	61,2	64,3	65,8	64,9	69,2
Tejtermelés, liter					
egy tehénre	6 693	6 788	6 661	6 696	6 759
egy lakosra	178,2	178,4	170,7	163,9	169,2
Tojástermelés, darab					
egy tojóra	218	215	215	218	226
egy lakosra	282	287	273	273	249
Gyapjútermelés					
egy juhra	3,8	3,9	4,0	3,6	3,8
egy lakosra	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4

+ Előzetes adat.
Forrás: KSH

14. Egy főre jutó fogyasztás

Megnevezés	2007	2008	2009	2010
	kilogramm/fő			
Élelmiszer-fogyasztás				
Húsfélék összesen	63,2	61,5	61,7	56,7
ebből: sertéshús	27,6	25,8	27,0	25,3
marha- és borjúhús	3,3	2,8	2,6	2,5
belsőség	2,5	2,8	2,7	2,7
baromfihús	28,7	28,7	27,8	24,6
Hal	3,8	3,8	3,7	3,5
Tej	163,5	158,2	155,9	156,8
Tojás	15,4	14,9	14,4	13,7
Zsiradék összesen	37,4	36,8	36,6	34,6
ebből: sertészsiradék	13,0	12,2	12,2	11,8
Liszt	82,4	83,9	82,5	83,2
Rizs	5,9	6,0	5,9	5,1
Cukor	31,2	31,9	29,8	28,7
Burgonya	59,7	65,5	60,8	60,5
Zöldség-, főzelékfélék[a)]	117,6	120,2	116,9	105,3
Gyümölcs összesen[a)]	76,5	88,7	92,4	84,7
Égetett szeszesitalok[b)], liter	6,9	7,1	6,9	6,3
Bor, liter	28,5	24,1	23,6	23,4
Sör, liter	77,8	72,9	72,6	66,4
Dohány	1,5	1,6	1,6	1,4
Kávé	2,7	2,6	2,5	2,3
Tea, dkg	25,8	28,4	25,2	22,7
Napi energia- és tápanyag-bevitel				
Kilojoule	13 375	13 372	13 199	12 750
Fehérje, gramm	101,3	100,6	99,5	95,8
ebből: állati fehérje, gramm	58,4	56,7	56,4	53,3
Zsír, gramm	146,8	143,2	143,0	136,1
Szénhidrát, gramm	371,9	380,4	370,7	363,2

[a)] A feldolgozott termékek friss súlyban számolva.
[b)] 50 fokos szeszre átszámítva.
Forrás: KSH